

500 Ft

MAGYAR MÚZSA

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

ÚJ FOLYAM 16. SZÁM • 2020. DECEMBER

Magyar Múzsza • 2020. december

A. TÚRY ZSUZSA • DEMSE MÁRTON • HARMATI GYULA • KATZLER HILDA
LENGYEL JÁNOS • MÁRTONFI BENKE MÁRTA • OLÁH TAMÁS • OROSZ MARGIT
SZAKÁLI ANNA • VÉSSEY EDE • ZATKALIK ANDRÁS • ZENTAI LÁSZLÓ

BAKOS ISTVÁN • BERTALAN TIVADAR • BOTOS KATALIN • BÜKI ATTILA
KALÁSZ ISTVÁN • LOVAS DÁNIEL • MADÁR JÁNOS • MÉSZÁROS LÁSZLÓ
OROS LÁSZLÓ • SZOKOLAY ZOLTÁN • TAKARÓ MIHÁLY • TURBÓK ATTILA

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:
Bertha Zoltán, Cs. Varga István,
Domonkos László, Kődöböcz Gábor,
Lovas Dániel, Madár János,
Pomogáts Béla

Felelős szerkesztők:
Lovas Dániel
Madár János

Képzőművészeti rovat:
Mártonfi Benke Márta

Internetes megjelenés:
Kalász István

Korrektúra: Katzler Hilda
Terjesztés: Lengyel János

Kiadja
a Magyar Újságírók Közössége
Felelős kiadó: a MÜK elnöke

Szerkesztőség, levelezési cím:
1114 Budapest, Bartók Béla út 31.
Telefon: +36 01/209-3494
E-mail: madarjanos48@gmail.com
pressmuk@gmail.com
Online: www.muk-press.hu

Kéziratot nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.

Nyomdai munkák:
HTS-ART Kiadó és Nyomda Kft.,
Budapest

Nyomdai előkészítés:
Euro Bioinvest Kft., Kecskemét

A borítón:
László Dániel: Kolozsvári templom

A hátsó borítón:
László Dániel: Golgota

TARTALOM

Szokolay Zoltán: A révnél.....	1
Dombi Tinódy László: Ha verseket írsz	2
Botos Katalin: A posztmodern és a kertész	3
Takaró Mihály: Arany Jánosra gondolva; Rómeó és Júlia	8
Lovas Dániel: A pusztai egzisztencializmus költője – Sinka István	9
Turbók Attila: Ha a mérték elsilányul	15
Oros László: Az első szlovenszkói Magyar Könyvhét, 1929.....	19
Bertalan Tivadar: Karanténban-ben- giling-galang	20
A. Turi Zsuzsa: A fenyőfák és a lány	21
Bakos István: Németh László szellemi örökségének gondozója	23
Mészáros László: Végzés	28
Büki Attila: Arcok, emlékek Sopronból	29
Véssey Ede: Akármerre jársz	32
Koloh Elek: Mindenki más	33
Kalász István: Kegyelem novemberben; Ember a parton	35
Pécsi Sándor: Csudalények	36
Zentai László: Az utolsó lélegeztetőgép	37
Dudás Sándor: Lassuló jegyzet	40
Harmati Gyula: Ámuló-himnusz; Tört arany ..	41
Csokonai Attila: A széplaki ló	42
Oláh Tamás: Az angyal elrepült	43
Bodó Imre: Advent.....	44
Szepesi Zsuzsanna: Apa, te is... ..	50

Petőfi Sándor Sajtószabadság-díj

A Magyar Újságírók Közössége Bartók Béla úti székházában, a járványügyi szabályok szigorú betartásával rendeztük meg október 29-én ünnepi díjátadó összejövetelünket, amelyet március óta több alkalommal kénytelenek voltunk elhalasztani. Így folytatni tudtuk azt a hagyományt, hogy a Magyar Újságírók Közössége több mint húsz éve; minden esztendőben átadja szakmai elismerését, a Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjat.

Az ünnepség Puskás Levente ihletett gitárjátékával kezdődött, majd dr. Lovas Dániel, a MÜK elnöke köszöntötte a megjelenteket. Ezután laudációk hangzottak el az idei év kitüntetettjeiről, akik a MÜK elnökétől és Madár János elnökhelyettestől vehették át az elismeréseket.

A díjazottak, akik mindketten hosszú idő óta a MÜK tagjai:

Balogh Andrea Johanna egészségügyi újságíró, jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériumának (EMMI) főosztályvezetője, akinek az onkológiai újságírás területén nyújtott teljesítményét ismertük el a díjjal, valamint

Mohai Gábor rádiós és televíziós személyiség, előadóművész, az ismert televíziós műsorvezető, bemondó és előadóművész, akinek egész eddigi, kiemelkedő értékű életművét díjaztuk.

ISSN 1789-7505

TARTALOM

Mártonfi Benke Márta: A festészeti hagyomány vonzásában – László Dániel	I–XII
Sztaskó Richard: Félek	47
Kotaszek Hedvig: Hópihe-puha hó	50
Nagygyörgy Erzsébet: Emlék pereg; Feléd futok	51
Tóthárpád Ferenc: Évfordulón	52
Zatkalik András: Néma párbeszéd	53
Demse Márton: Öregapám	56
Mártonfi Benke Márta: Karácsonyi történet ..	57
Katzler Hilda: Meddig.....	62
Egry Artúr: Öreganyám	63
Faragó Eszter: Engem is viszel	64
Szakáli Anna: „Süket világ hegedőse”	65
Orosz Margit: Védtelenül	70
Téglásy Imre: Hárommillió királyok	71
Tarjáni Imre: Advent előtt	74
Ország György: A zsákmány	75
Gulyás Miklós: Olajfák	77
Lengyel János: A közöset kell egymásban keresni	79
Kránitz Laura: Impulzusok	81
Madarász Imre: Magyar Dante-kommentár – csapatmunkában	82
Stancsics Erzsébet: Udvarhelyi András: A Madarász	84
Madár János: A remény sosem hal meg	87
Folyóiratszámunk szerzői	90

SZOKOLAY ZOLTÁN

(1956–2020)

A RÉVNÉL

halhát ezüstje villan
utolsó álmaimban
ártéri erdő reszket
és délre tartó rajban
szállnak madárkeresztek
ne higgyétek hogy baj van

minden mindennek része
így olvad új egészbe
jótett és bűn utólag
csak egymás hologramja
időrések csukódnak
nem emlékszem szavakra

voltál? vagy sosem voltál?
mért van mobil egy holtnál?
számod pöttyögi lassan
és cseng kicseng és senki
nincs fényben nincs vonalban
neved már ezt jelenti

az anyag mozdulatlan
és háboríthatatlan
békéjét ősnugalmát
se kezdetet se véget
csak annyit mint egy halhát
egy pillanatnyi élet

minden szerelmem itt van
e szegletes ladikban
nem nézek többé hátra
s aki most el is vesztett
ha aggodalmam látja
csitít: maradjak veszteg

egyszer majd ő is átér
másik ladikra ráfér
s testéből szabadítva
ölel mint semmit semmi
türelmesen tanítja
hogyan kell ott szeretni

DOMBI TINÓDY LÁSZLÓ

HA VERSEKET ÍRSZ

*Válasz Szokolay Zoltán „Aki verseket ír”
című költeményére**

Ha verseket írsz
Hogyha egyszer üvegtáblák
között zümmögsz testtelen,
s kétkedéssel nézed sorsod:
Van menekvés, ne feledd!
Ha a hangod, bűnöd bánva,
szívhez szólón hallatod,
a Jóisten két kezével
nyitja ki az ablakot.
Körvonalad feltöltődik,
leszel szálló fényalak,
s szabadulni vágyó lelkek
éneklik dalodat.

** 2020 novemberének egyik ködös,
borongós napján kaptuk a szomorú
hírt, hogy elhunyt Szokolay Zoltán
költő barátunk, a Magyar Nemzeti
Írószövetség tagja. Egyik utolsó
versével és a költőtárs versüzeneté-
vel búcsúzunk tőle.*

Nyugodjon békében!

Kron Zsuzsa: Estefelé

BOTOS KATALIN

A POSZTMODERN ÉS A KERTÉSZ

Gondolatok Chantal Delsol

A világ gyűlölete című könyve nyomán

Megjelent Chantal Delsol 2016-ban publikált könyve magyarul: *A világ gyűlölete*. Írója magát konzervatív-liberális kereszténynek nevező, hat gyermekes francia filozófus.

A furcsa cím azt takarja, hogy a posztmodern társadalom szembe megy a természet törvényeivel. El akarja törölni a múltat és a hagyományokat. A létezőt le kell rombolni. Az lesz, amit akarunk. Ezzel valójában a természet, a világ megvetését, sőt, szinte gyűlöletét terjeszti.

A költő zsenik, mint oly sok mindent, a posztmodern érzést is kifejezésre tudták juttatni. József Attila így írt: „Csak ami nincs, annak van bokra. Csak ami lesz, az a virág. Ami van, széthull darabokra.” Igaz, azt nem mondta, hogy magunk verjük szét darabjaira...

Delsol könyve bemutatja, hogy a kommunista és fasiszta uralmak gyakorlatilag a francia forradalom diktatúrájának egy-egy változatát valósították meg. A posztmodern kor ideológiája pedig posztmodern, a francia forradalom jakobinus szárnyának egyenes folytatója. Más módszerrel, de ugyanazt a diktatúrát élteti. A demokrácia csak látszat. Leplezi a létező diktatúrát.

Chantal Delsol keményen fogalmaz: „a demokratikus társadalom gyorsan birkakarámmá válik”... Nem arról van ugyanis szó, távolról sem, hogy a többség akarata érvényesül. Nem a többség juttatja érvényre a maga látásmódját, hanem egy élcsapat kényszeríti ki azt... Mert úgy hiszi, jobban ismeri a nép javát, mint maga a nép. (2014 januárjában egy német egyesület, a Besorgte Eltern, tíz szülőt számolt össze, akiket azért vettek őrizetbe, mert nem voltak hajlandók a négyéves gyermeküket egy gender tanfolyamra elküldeni. „Érzékenyíteni”... A szülők a posztmodern társadalomban elvesztik a funkciójukat, hogy gyermekeiket az általuk kívánatosnak tartott világnézet-re nevelhessék.)

A felvilágosodással elkezdődött folyamat túllőtt a célján. Kezdetben csak a társadalomra vonatkoztatták megreformálási szándékukat. Az egyént be akarták olvasztani egy egyenlőség alapján létező társadalomba, mint annak rész-egységét. Nem, mint önálló személyiséget – a perszonalizmust valló keresztény filozófia alapján –, hanem mint a nagy egésznek egy bármikor, bárkivel pótolható alkatrészét. Erre a modernizmus két kísérletet tett. A kommunizmusban az új emberrel, a „másfajta rajjal” próbálkozott, ahol az egyén semmi, a Párt minden. Ahol az ember dolga az, hogy feláldozza magát a szebb jövő emberéért. Ez a „daloló jövő” narratívája. Ahol az ember majd mentes lesz minden rossztól, s teljes egyenlőségben él. Az egyenlősítés legszégyenletesebb példája volt Mao-Ce-Tung korszaka. Látjuk a tv-ben ma is az észak-koreai egyenruhás felvonulókat. Mao alatt mindenkinek illyet kellett hordania. Az egyéniségnek meg kellett szűnnie. Delsol felidézte azt az elképesztő tény, amikor az egyenlőség jegyében, a kínai kulturális forradalomban, összetörték kalapáccsal a zongoristák ujjait, hogy ne legyenek különbek az átlagembernél... Roppant szélsőséges kép – de igaz. A szocializmus egyenlősítő ostobaságára egyébként van szemléletes példa a magyar valóságból is. A híres sebész, Bugyi doktort, Szentesen udvarsöprésre utasították 1945 után. Hadd tanulja meg a „professzor úr” is, hogy mi az a munka!... S csak akkor hozták fel a kórterembe, amikor a párttitkár gyereke lett beteg. A diktatúra ilyen képtelen egyenlőségre – törekvésére csupán azt lehet felelni, amit Eötvös József mondott: „Megengedem, hogy minden ember egyenlő. De nem mint paraszt, hanem mint arisztokrata...” Mondta ezt az a 19. századi miniszter, aki bárói címéről önként lemondott. (Érdekes módon, mégis napjainkig báró Eötvös Józsefnek emlegeti a történelem és irodalom...)

A fasizmus szintén azt akarta, hogy a személy oldódjék fel egy szélesebb kategóriában, a fajban. Az árja faj elemeként az önfeláldozásra buzdított. Nagyon emlékezetes számomra *A halál ötven órája* című film, amelyben a cinikus tábornok azt mondja a gyerekekből toborozott tank-parancsnokok láttán a kételkedő ezredesnek: „Ezek a gyerekek hajlandók meghalni magáért. Mit kíván más?” Mindkét izmusban szétszakították a hagyományos társadalmi kapcsolatokat. A gyerekek képesek voltak feljeleníteni a szüleiket, ha eltértek a Párt irányvonalától. Mindkét izmus fanatizálással és terrorral akarta megvalósítani az eszmét. Micsoda tragédiához vezettek e kísérletek!

A posztmodern ugyanezt más módon kívánja elérni. Önkéntes behódolás alapján. A fantasztikus magyar humor viccekben szublimálja az ideológiát. Idevágó történet, amikor Sztálin nyer egy fogadáson, hogy az ő macskája megeszi a mustárt. Ezt nem tudja elérni semmiféle trükkel se Rooseveltnél, se Churchillnél. Sztálinnak azonban sikerül, mert bekeni a macska fenekét vele, amit az örült nyávogással nyal le. „Na, ugye,” mondja Sztálin. „Önként, és dalolva...”

Hogyan ér célba napjainkban a posztmodern? Nem diktatúrával kényszeríti alkalmazkodásra a tömegeket. Ellenkezőleg: kellemes időtöltéssel. Szórakozással. Nem szükséges áldozatot vállalni a jövőért. Nem érdekes a jövő, hiszen csak a ma létezik. Rajtunk kívül nincs semmi. Nincs transzcendens valóság. Pedig az emberré válás – mondja Delsol – éppen azzal kezdődött, hogy az állati sorból kiemelkedő ember rádöbbsen: van rajta kívül valami, ami több a pusztán létezésnél. (Milyen csodálatosan fogalmazta meg Karinthy Frigyes ezt *Az Ige így született* című versében!!)

Nem arról van szó, hogy az ember „feltalálja” magának Istent. Ezt sulykolták a marxisták.. Arról sem, hogy vezetői táplálják benne az Istentől való félelmet, hogy jobban alá tudják vetni a tömegeket a hatalmuknak. Az istenhit immanens része az embernek. (Nem lenne helyes tagadni, hogy voltak ilyen jelenségek. A hatalom mindig, mindent felhasznál helyzete megerősítésére. De az emberek Isten utáni vágya sokkal általánosabb jelenség.)

A posztmodern jellemző sajátossága, hogy elfeledteti az emberekkel véges voltukat. Nem fogadják el, hogy létünk Istentől, a természettől adott és véges időtartamú. Hogy ne gondoljanak az elkerülhetetlen személyes végre, megpróbálják valamivel kitölteni az idejüket. A posztmodern ezt a szórakoztatással biztosítja. A fiatalok nem kívánnak felnőni. Kialakul az időtlen gyermeki világ, az „örökös egyetemistaság”, írja Delsol. Valójában nem előre lépünk, hanem visszasüllyedünk a régmúltba. Arra a létszintre, amikor még nem volt fogalmunk a transzcendensről. Csak a pillanat van. Csak a biológiai, a fiziológiai szükségletek. Azokat kielégítjük. Ha másként nem, akkor virtuálisan. Ez a boldogság kritériuma. Nem valami társadalmi feladatot szeretnének az emberek megvalósítani, hanem önmagukat. Anélkül azonban, hogy pontosan meghatároznák: mi is az, ami önmagukat jelenti. Sokan egy életen át keresik vágyott énjüket...

A posztmodern ideológusai kiterjesztették reformjaikat. Nem pusztán a társadalom, de a természet törvényeit is célkeresztbe tették. Nem megismerni akarják a természet törvényeit, mint a felvilágosodás idején, hanem megváltoztatni kívánják azokat... Azzal a kiindulási ponttal, hogy az embernek minden lehetséges. Még a természeti törvények átírása is! Ez jelentkezik a gender-ideológiában. „Az leszek, akivé válni akarok”.

A posztmodern ideológia ateista. Vallás- és istenellenes. A korlátlan szabadság hagyományában elveti az erkölcsi normákat is. Hiszen ugyan ki kérné számon? Hogy mi az erkölcsös, azt ma a jog szabja meg. Ami törvényes, az erkölcsös. Ennek súlyos következményei vannak a társadalomra. A tiltakozás joga törvényes: de hol csap át a magántulajdon pusztításába – amelynek a védelme elvileg a törvény feladata lenne! –, azt nem lehet megjósolni. A szándékolt szertelenség dühe – ahogy Delsol fogalmaz a „szabadulj meg minden tabutól!”– elv egyenes következménye.

Aki pedig, ma még, a hagyományos erkölcsi normákat komolyan veszi, gúny tárgya lesz. A modern puha diktatúra eszköze a gúny. Aki nem hódol be a posztmodern eszmévilágnak, megsemmisítő lenézés, kirekesztés áldozata lesz. Karóba nem húznak ma már. De nem az a gyilkos, aki embert öl, hanem aki megaláz. (Magyar költőktől kölcsönvett mondatokkal festem le a helyzetet.) Legnagyobb bűne a konzervatívnak, hogy maradi. Másként gondolkodik, mint a főáram, tehát a haladás ellensége. Megbélyegzik. A gúny a posztmodern leghatásosabb fegyvere. A média sulykolása, sajnos, igen hatásos; az emberek szánszalmasan engedelmeskednek a média diktátumának. Aki jól él, akinek „édes az élet”, aki mindent meg tud vásárolni, az – úgy tekintik – boldog. Pasolini szerint a vallássá tett fogyasztás révén uralkodik az elit az agyatlanná tett népen...

Van azonban a posztmodernnek, még egy további, társadalmi szempontból fontos következménye. Az előregedés. A mai ember nem akarja elfogadni az időződés tényét. Az egészségügy napjainkra valóban óriásit fejlődött. Darabonként cserélhetjük ki „alkatrészeinket”, s így, a korábbi századokhoz képest, az egyén igen hosszú életet tudhat magáénak. De akkor sem él örökké. A társadalom demográfiai struktúrája viszont

eltorzul. És még nagyobb probléma, hogy a fiatalabbak viszont nem köteleződnek el, s egyre kevésbé vállalnak gyereket. A korfa normális esetben olyan, mint egy karácsonyfa. Nagy létszámú fiatal, kevesebb öreg. A mind nagyobb arányú időskorosztály miatt napjainkra aránytalanná válik. Igen megnő az idősek aránya, s egyre kisebb a gyerekek részesedése. Így most olyan már a korfa, mintha a karácsonyfát a feje tetejére állították volna. Az emberek nem érzik, hogy természetes folyamatként át kell adni a helyüket az utódoknak, a következő generációknak, akik friss, megújult szemmel tekintenek az új és új kihívásokra. Nincs is elegendő fiatal! Pedig ez ösztönözné a fejlődést! Nem úgy tekintenek az emberek a halálra, mint természetes jelenségre. Ami után élet forrásokozik. Az ősz elmúlása és a téli álom után a természet újjáéled. Így újul meg valójában az emberi nem is. Személyes halálunk a társadalom életének részét képezi. Ennek elfogadására azonban a modern ember képtelen.

Márpedig nagy bajt jelent az elöregedés. Miért? Azért, mert többek között a politikának egyre nagyobb mértékben kell tekintettel lennie a szavazati joggal rendelkező idősök szempontjaira. Az idősebbek kevésbé dinamikusak. Ez egyrészt lassítja a hőn óhajtott fejlődést. Másrészt, jelentős feszültségeket generál a társadalomban. Az Y, a Z generáció „elhúzza” az idősektől. Nagyon élesen kettészakad a világ. Nehezen találják meg a korosztályok egymással a hangot. Különösen, mivel az egyenlőség jegyében megszűnik minden tekintély-tisztelet, az életkor megbecsülése is. Hiszen egyenlők vagyunk, nem? Ha mégse érted a modern technikát, hát egyszerűen lúzer vagy. A fiatalok mindig lázadók voltak, ez természetes. De most nincs olyan ideológiai alap, amely a fiatalok dinamizmusát az idősebbek életbölcsségével harmóniába hozza. Hiányzik a IV. parancsolat... Ahogy valójában a többi is, mind a tíz.

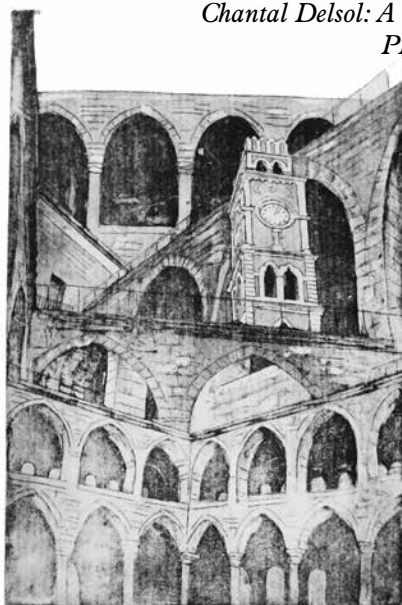
Érdeemes elgondolkodni továbbá arról is, hogy a posztmodern milyen kommunikációval éri el eszméi terjedését. Delsol idézi Czeslav Miloszt. A posztmodernben a nyelv arra való, hogy elrejtse a gondolataidat. Korunk jellemzője a ketman. A Milosz által feltámasztott és újból bevezetett fogalom, egy perzsa kifejezés, az iszlám kultúrkörből átvéve. A ketman a hazugságot álcázó beszédmodot jelenti. Aki nem akarja, hogy kirekesszék a társadalomból, azt kell mondania, amit kötelező mondani. Nem azt, amit igazságnak tart. Addig hallják az emberek a hamis szövegeket, amíg végül már nem is igazán tudják, mi a valóság. Nem tudják megkülönböztetni a jót és a rosszat. Márpedig az erkölcs a jó és a rossz megkülönböztetésének a képessége. Ezt azonban nem bízzák rád. Szádba rágják, törvényekkel. Egyéni mérlegelésre nincs lehetőség. Elvi lehetőségét is kiegészítik belőled. Antigone még csak nem is gondolhat arra, hogy szembeszegüljön Kreonnal – írja Delsol. Modern korunkban hatalmas a félelem az egyéni döntésektől! Mennyire kivételes ritkaság volt a fasizmus idején az osztrák F. Jaegerstaetter szembe fordulása a katonakötelezettséggel! Számára ez a halált jelentette... De nemcsak a fasizmus idején: a szocializmusban sem lehetett alapvetően az egyéni lelkiismeretre támaszkodni. Ahogy egy, a rendszerváltás előtt született vicc mondta: „A szocializmusban csak azt lehet tenni, amit szabad, de azt viszont kötelező...” S ez ma is így van! Nem magad mérlegelsz. Csak végrehajthatsz. Mindenütt szabályzatokat és ún. protokollokat követünk. (Nem tanácsos eltérni tőle, ha mégoly indokoltnak tűnik is. Súlyos pereket akaszthatnak a nyakadba, például az egészségügyben.)... Csendben leszoknak az emberek az önálló gondolkodásról. „Ős patkány terjeszt kórt. A meg nem gondolt gondolat.” (J.A.)

A posztmodern addig demokratikus, amíg nem fogalmazol meg az általános emancipációs törekvésektől némiképp eltérő gondolatot. Azt nyomban a leghatározottabban elnyomják. Még a pusztta tények kimondását is ideológiaként kezelik. Vannak tiltott kifejezések. Nem mondhatod ki a valóságot (pl. hogy a bűnelkövetők számán belül milyen arányú a migráns vagy roma származású). Magát a tény megfogalmazását bűnnek kezelik. Rasszistává válsz egy tény közlésétől. Megakadályozzák ezzel a valóság megismerését, a jelenségek megítélését.. Ez természetlenné teszi a gondolkodást. Semmitmondó beszédmodor uralkodik, olyan nyelv, amely alany nélkül beszél. Az ilyen beszéd segítségével kimondott gondolatokat nem kell vállalni. Márpedig, ahogy Albert Schweitzer fogalmazott: „Az eszmék gondolatok. Amíg csak gondolatok, hatástalan a bennük rejlő erő, bármilyen nagy lelkesedés, bármilyen szilárd meggyőződés szülte is őket. Erejük csak akkor válik hatásossá, ha egy talpig igaz ember jelleme hozzájuk kötődik”.

Delsol a posztmodern korban a helyes magatartásnak a józan ész megőrzését tekinti. Soha nem volt jobban rászorulva erre az emberiségre, mint ma. Szimbolikájában, a demiurgoszok világában, a kertész alakja képviseli az értéket. Eszünkbe juthat egy másik nagy, francia gondolkodó, Antoine Saint Exupéry. A *Citadelle* című művében két király kertésze levelet cserél egymással. Mit írt az egyik mesebeli kertész? „Ma megmetszettem a rózsáimat...” És mit válaszolt rá – hosszas gondolkodás után – a másik király kertésze? „Ma én is megmetszettem a rózsáimat”.

Nincs ennél fontosabb. Gondozzuk és őrizzük a természetet! A társadalmat is. Adjuk át gondolatainkat, eszméinket – talpig igaz emberként hitelesítve – a következő generációnak. Alkossunk ma számukra múltat, amelyre szívesen emlékeznek majd. A jövőben.

*Chantal Delsol: A világ gyűlölete... Typotex, 2020.
PPKE PANTA könyvsorozat, 18.*

*Mészáros Marianna:
Fiktív terek – Akkó*

TAKARÓ MIHÁLY

ARANY JÁNOSRA GONDOLVA

Lassuló lépteimmel
lehullott éveim
avarjában gázolok
múlásra gondolva
őszülten az őszben.

Az ég most is őszi kék
a mezőn őszikék
és még megvan a Sziget
csak Te nem vagy már velünk
legnagyobb mesterünk.

És elszorul a torok
ha erre gondolok:
költő-imitátorok
piszkítják a lapokat
gyártva torz sorokat.

Ez a kor jutott nekünk
Kicsorbult szó-fegyverünk.

RÓMEÓ ÉS JÚLIA

Jaj, mikor a kezdet a vég,
jaj, mikor búcsújel, ha
pirkad az ég és a
szavak temploma
szívek temploma
testek temploma
omlása egy pillanat.

Jaj, mikor napkelte és
napnyugta összeforr.

LOVAS DÁNIEL

A PUSZTAI EGZISZTENCIALIZMUS KÖLTŐJE – SINKA ISTVÁN

Kinyomtatott oldalak
egy 21. századi digitális olvasónaplóból

Egy verseskötet borítóján akadt meg a szemem, az egyik körúti antikvárium kirakatában: *Lovasok opál mezőikön*. Napokig ez a régen látott könyvcím járt a fejemben, mintha egy végtelenített kintornadallam zakatolna. A fáradhatatlan belső hang nem hagyott nyugodni addig, amíg elő nem kerítettem és újból át nem lapoztam a Sinka István válogatott verseit tartalmazó kötetet.

Milyen jó is időnként újraolvasni olyan műveket, amelyekkel az ember ifjúkorában találkozott először. A fiatalkori élmény újra felvillan az évtizedek sűrű ködén át, előbukkannak a bevéődött részletek. Más tónusban, eltérő hangsúlyokkal, de újból kirajzolódik egy mára már szinte elfeledett, múlt századi költő életműve.

Sinka István (1897–1969) költészete, ne szépítsük a dolgot, csak töredékesen él a 21. századi irodalmi köztudatban. Talán azért, mert Sinka azon költők sorába tartozik, akik a művészi kiteljesedést egy sajátos, zárt, a kívülálló számára nehezen megközelíthető témavilágban érték el, személyiségük, költői hangjuk intenzitása által. Sinka István esetében ez különösen jellemző pályája korai, legfontosabb szakaszára. Érthető módon, hiszen helyzete különleges, a társadalom mélyrétegeiből érkezik az irodalomba, egy korábban szinte ismeretlen világból hoz hírt.

Nincs egyedül: a hullám, ami sorstársaival együtt őt is a szellemi élet felszínére dobja, a népi íróknak a huszadik század harmincas éveiben kibontakozó mozgalma. Ennek az összetett szellemi áramlatnak egyik jellegzetessége a paraszti lét mélyéről

érkező írók, költők megjelenése. A szinte kilátástalan szegénységből kiemelkedő alkotók – Erdélyi József, Veres Péter, Sinka István – képesek paraszti világlátásukba asszimilálni a magaskultúrát, létrehozva ezáltal saját, radikálisan új hangvételő, öntörvényű művészi világukat.

A népi írók mozgalmának köszönhetően Sinka indulásától kezdve egy szellemi közösség tagjának érezheti magát. Öntudatosan vállalhatja azt a másik közösséget, azt a pusztai világot, amely gyermekkorától körülvette és induló költőként is meghatározza életkörülményeit. Költészetének újszerűségére Kormos István mutat rá lényeglátóan Sinkáról írt tanulmányában: „Mert verseiben egy olyan réteg áramlik be költészetünkbe, jóformán a föld alól, amelyről Sinka előtt senkinek nem volt szava. Az ő pusztai emberei bivalyosok, hajcsárok, juhászok, summások, s nem idilli zsánerképeket hoznak magukkal, mint még Petőfi alakjai is: keserű szavakkal, kisemmizett fekete sorsukkal jönnek, akik téli harmaton fekvő éhes társukat szemelték ki szószólónak maguk közül...”

Túl azon, hogy megfelel a kor esztétikai elvárásainak, Sinka költészetét ez a paraszti sorsból eredő többlettudás teszi – a népi írók legkiválóbbjaira jellemző módon – értékessé. Az irodalmi újszerűséget, azt, hogy „mi tör fel az ismeretlen népi és múltbeli mélységekből a Sinka verseiben”, a pályatárs, Veres Péter így foglalja össze a költői életművet elemző írásában: „Nem csupán a pásztorélet tárgyi rajza, nem is csak a pusztai cselédek keserves élete, mert hiszen ezt mások is megírták, hanem ennek az életnek s ez élet lelki atmoszférájának művésziileg eddig egyedülálló és érvényes megjelenítése. Ez a Sinka költészete.”

A kívülállók elől elzárt életformának, amelyből Sinka egyéni hangvételő lírája ered, az egykor Petőfi által megénekelt alföldi táj a költői színtere. A költő verseiben megjelenő táj azonban nem Petőfi nemzeti jelképpé emelt, szikrázó napfényben fürdő magyar Alföldje.

A lélek gyökérzetéig nyúló, személyes élményalapot a szülőföld, a bihari puszták világa adja. Verseiben és prózai írásaiban Sinka a kétkezi munkát végző nép szemével látott alföldi tájat jeleníti meg. A *Vád* című kötetét bevezető verses előhang költői ars poeticának is tekinthető. Ebből egyértelműen kitűnik ez a közösségi látásmód:

Nagyanyáim s a szépanyáim
lelke dalolt nekem a pusztán,
hogy keljek fel a virágok közül,
s induljak el e dalok jussán;
hagyjam magára a nyáját,
mert felőlem az rendeltetett,
hogy vihar fújja meg a számat.

A *Hontalanok útján* című, a magyarság eredetéig visszanyúló kollektív emlékezetet megidéző, 1938-as balladájában pedig így fogalmaz: „Engemet hajt a pusztaláza”. Ugyanaz a láz, ugyanaz az indulat, ami egykor Petőfit is fűtötte. Forrong a költőben a szabadságvágy. Elő is bukkan a kifejezés *Ballada egy őszi szekérről* című versében, amelyik egy elfogott pusztai betyárról szól. De Petőfitől eltérően, inkább

a „magyar Ugar”-t megéneklő Ady keserű hangvételével, a reményvesztettség jelképéül:

Kettétörték a puskáját,
mint a puszták szabadságát.
Mit tudják azt a zsandárok,
hogy a magyar puszták árok.

Sinka költői hangja fojtottabb, mint a nyüzsgő nagyvárosi életben forgoló Adyé. A hatást gyakran a ki nem mondott igazságok megvilágító erejével éri el, mint például *A síkon este* című versében:

Lágyan sírjátok esti sípok,
most magányos vagyok, mint a hold
s megszólalnak bennem a síkok:
éji bogár zsong,
bocskor suttyog – a pásztoré,
ezer ideggel él a lomb.
S a nádasból az ér szaga
keserű, mint népem szava.

Az esti puszták lélegzik ebben a versben, körülveszi, befogadja az olvasót. S szinte észrevétlenül emelkedik a látszólag tájleíró vers a teljes természetességgel kibomló, az egész nép szenvedését megidéző hasonlatig. A keserűség okát nem mondja ki a költő, erre nincs is szükség – verse így kerek egész, gondolkodásra késztető. Huszadik századi, modern, individuális, teremtő költészet.

Sinkára a személyes líra mellett jellemző a közösségi hagyományra épülő epikus költészet is. Jelentős műfaja ez a magyar irodalomnak, amely a huszadik század második felében, például Juhász Ferenc költészetében is elevenen él. Sinka István balladái a személyes lírától eltérő, a népballadákban ismert világlátás a jellemző. Éppúgy, mint Móricz Zsigmond *Barbárok* című, korszakos novellájában, nála is a pusztai emberek cselekedetei állnak a történet középpontjában, a paraszti hősöket körülvevő táj nem kap a balladai történetekben önálló szerepet. Ez a fajta történetmesélés az archaikus, a természethez még a mainál közelebb álló közösségekre jellemző.

Megfigyelhetjük azt is, ahogy Sinka, a huszadik századi műköltő, vegyíti a 19. századi költői hagyományon alapuló és az archaikus ábrázolásmódot. Több versének záró soraiban jelképpé emelve jeleníti meg a tájat – mint például a *Mikor még anyám szamarazott* című versben a bihari pusztát:

Így éltek ím az őseim,
Pánd mellett, messzi Libárdon.
Másson tündöklő arccal lestek
füstszerű cigányt holdvilágon.
Ilyenkor karjuk asszonyt ölelt,
s a puszták köröttük énekeltek.

Hasonló az *Alszik* és a *Magyar vendégek* befejezése is. Utóbbi záróképe más szempontból is jellemző, Sinka világról alkotott felfogásának alapképletét mutatja. Mintha Móricz már említett novellájának az egyik szereplője, egy alföldi pásztor szólalna meg a pusztá közepén magányosan lobogó pásztortűz mellett:

Így beszélünk... kutya ordít.
Vagy barát jön, vagy ellenség –
Ha ellenség, nem lesz mentség:
itt hal meg a pusztá alján,
mert fogunk közt most lobog a kín.

Ez a gyötrő érzés fűti az irodalmi életbe a *Vád* című kötetével berobbanó Sinka István verseit: „Mert kínunkról szólni nem lehet”. A népelet mélyéről kiemelkedő pásztorköltő létélményét Tornai József „nemzeti egzisztencializmus”-ként határozza meg: „A tehetetlenség-érzés állandósulása, a reménytelenség általánosítása nyitja meg Sinka előtt a semmit, a semmibe-vetettséget. Csakhogy mivel Sinka egy közösség azonos sorsú tagja is volt, mégpedig elválaszthatatlan tagja, ez a semmibe-hullás számára nemcsak magára érvényes nihil, ez, saját szavaival: magyar semmi. A balladákban, kisebb-nagyobb lírai versekben, olyan elbeszéléseiben, mint a *Kadocsa, merre vagy?*, a *Három öreg* s főleg az *Érparti történet*, így születik meg a világba-taszíttottságnak és a kikerülhetetlen megszűnésnek: a halálnak az az egész pusztai népre kiterjesztett semmi-látomása, amit én Sinka nemzeti egzisztencializmusának neveztem el.”

A kifejezés találó, érdemes a továbbgondolásra többféle irányban is. Engem egy olyan elágazása foglalkoztat Tornai József gondolatának, amely a pusztá költői ábrázolásához kapcsolódik. A magyar költészetben az alföldi táj, s ezen belül a pusztá ábrázolásának megvannak a 19. századtól kezdve a költők nemzedékei által kialakított, jellegzetes vonásai.

Az alföldi táj, az ott élő nép, a pusztá világa a nemzeti gondolat előretörésével egy időben mint az igazi magyarság kifejezője jelenik meg Petőfi és Arany költészetében. A pusztá képe a költészet által kiemelkedik tárgyi jelentéséből, a formálódó nemzet-kép, a nemzeti tudat fontos elemévé válik. Petőfinél a nemzet szimbólumává emelt Alföld képe összekapcsolódik a nép felemelkedésének gondolatával: a nyári napfényben fürdő pusztá egyszerre lesz a jogaiért síkra szálló nép élettere és az egyetemes szabadság jelképe.

Fél évszázaddal később, Ady Endre költészeti forradalmának élén – mondhatni hasonló szerepben és hasonló súllyal, mint Petőfinél a magyar pusztá –, szintén egy nagy hatású költői kép áll: a magyar Ugar. Jól mutatja ez a költészeti hagyomány és újítás bonyolult összefüggéseit. Kulcsmotívum, összegzés Ady számára a magyar Ugar-kép. „Szomorú, halálszagú, bús sivatag” – Ady szembefordul a Petőfitől és Aranytól eredő, de felhígított, meghamisított Alföld-képpel, amit piedesztálra emelt az előző fél évszázad nemzetieskedő költészete. Nem etnográfiai táj számára a pusztá, hanem szociális. A tájábrázolás mögött egy új létezésélmény rajzolódik ki.

A magyar Ugar: sorspuszta, a halál, a titkok pusztasága, a modern ember életének színtere. Mint például *A rég-halottak pusztáján* című Ady-versben:

Napverte pusztán, lila ég alatt
Lángol a vörhenyes homok.
Egy óriás, tüzes kemence
A puszta. És én loholok.
És én loholok, loholok.

Ady költői forradalma után, az első világháború szörnyűségei után, Trianon nemzeti tragédiája után nem lehet többé a magyar pusztáról verset írni a 19. század modorában. Sinka István másfajta indíttatásból ugyan, de az Ady – és Móricz és a többi 20. századi úttörő – által kitaposott ösvényen indul el a puszta költői ábrázolásában. Amit ehhez a hagyományhoz hozzátesz, az a pusztán élő emberek életérzésének hiteles megjelenítése. Emiatt – Tornai József kifejezését továbbgondolva – Sinka Istvánt joggal nevezhetjük a pusztai egzisztencializmus költőjének.

A történelem újabb fordulói, a második világháborút követő igazságtalan elhallgatás, a küzdelmes évtizedek során összegyűlő élettapasztalat az 1960-as évekre változást hoz Sinka költői világában. Jellemző a késői Sinka látásmódjára az *Öreg juhásznő búcsúzik régi legelőktől* című versének hangütése:

A tájat, mi felhőkkel alkonyodik,
elnézvén, ó, hiába keresem
a volt mezőt, juhaim s ifjúságom
pusztáját, mi valahol összefolyik
az őszi zölddel: nem,
többé nem lelem sohasem!

Véglegesen, visszafordíthatatlanul a múltba merült az egykor-volt világ – tudatosítja magában és olvasóiban a költő. Az 1960-as évekre költészetében elválnak egymástól megformálásban a múltat felidéző epikus költemények és „a megváltozott világ fényszikrás pillanatait továbbító” lírai versek. Az előbbi témakör összegzése *A szigetek könyve*, amelyben a fiatalság, a kilátástalan szegénység pusztai világát idézi fel egy nagy körképben.

A másik, a szubjektív tartalmakat közvetítő verseiben szintén jelen van a puszta képi világa. De egyetemesebb, egyre elvontabb jelentéssel. Ennek a késői lírai megújulásnak egyik nagy verse a gyűjteményes kötetének is címet adó *Lovasok opál mezőjén*:

Jó lovasok voltunk, világgá vágattunk
s nem a távolság, ó! az élet fogyott el:
nyarunk eltűnt, és most üresen kong az ég,
és aszály van, szomjúság és kiszáradt kút.
Opál mező, ó! bársony, nesztelen!

A valószínűtlenül ragyogó színeknek, amelyek a késői korszak verscímeiben feltűnnek – *Egyszer topáz, máskor smaragd; Ibolya-szakállán ős-messzeség fénylett* – a költő megtett életútja ad mélységet, a megélt és megszenvedett személyes sors, ami „egyszer topáz, aztán smaragd, és azután, mint a vér.”

Ki tudja, hogy a csillagok,
ha gyúlladnak télen, éjjel,
és nincs az eldobott
emberfiának
enyhelye más a nagyvilágon,
csak a sík: hogy mily jó az, ha kórótűz ragyog,
ha csak annyi is, mit elföd a tenyerével...

Mint az igazán nagy költők kivétel nélkül mind, Sinka István is izzás, lobogó tűz a könyörtelen és az öregséggel egyre hűlő világban. Visszatekintve életére, költői pályáját kíméletlen pontossággal helyezi el az örök idők óta változatlan égi-földi koordináta rendszerben, imént idézett verse címével: *Kórótűz kegyetlen csillagok alatt*.

Bella Rózsa:
Áprily Lajos: Menedék I.

TURBÓK ATTILA

HA A MÉRTÉK ELSILÁNYUL

Ha a mérték elsilányul,
kicsorbul a reggel éle,
zsoltárt bíz a prédikátor
hazug potentát kegyére,
ő meg csak ágál szeszélye,
szűkös érdeke nyers jogán,
szavazzunk másnap (mi végre?)
önmagunk ellen ostobán.

Ha a mérték elsilányul,
szakadt óvszer csüng a bokron,
mocskos kéz a comb alá nyúl,
szál szakad a csipke fodron.
Háborúban dül erőszak,
de hogy békében arasson?
Keveredik vágy és vérszag,
reszket lány, rí ifjú asszony.

Ha a mérték elsilányul,
kés hatol szívig, tüdőig.
Sportember vagy lelkipásztor?
Vérük tócsává kenődik.
Némán néz az Égi Jámor,
derű véd, a gyűlölet nem,
gyilkos kifordul magából:
mérccévé legszívesebben.

Ha a mérték elsilányul,
sanda cél lehet virágzás,
hantás-hintós maszkabálból
pörgő álarc-szemkivágás
mélyén rémült ronctekintet,
virradatba fulladt rózsa,
hiába farsangi rángás,
szélkelep, gyémánt karóra.

Ha a mérték elsilányul,
csuklyás rendőr lő anyádra.
Parancsra vagy megszokásból?
Pergőtűz szemvillanása.
Másnap önnön hasonmása,
mutat hátra, mutat körbe,
ne várd tőle, hogy belássa,
cinkos marad mindörökre.

Ha a mérték elsilányul,
pusztítókkal parolázol,
vigyázó szem Párizsából
infernó lesz, élj akárhol,
tömegcikk a néma gyászból,
– bombák láncfüzére lángol –,
Isten, mi lesz a világból,
Allah, néped mibe gázol?

Ha a mérték elsilányul,
konyhakertben csak tarack nő,
áttelelt a zsenge félmúlt,
kiskapák órája eljő,
gömböcködik fenn a felhő,
silány gaz kitépve sárgul,
záportól az újra termő
föld mosolya megvidámul.

*Szerdahelyi Péter:
Rozsdás kereszt*

OROS LÁSZLÓ

AZ ELSŐ SZLOVENSZKÓI MAGYAR KÖNYVHÉT, 1929

A napsütéses június eleje a budapesti Ünnepi Könyvhét időszak, amikor a Vörösmarty téren egymás mellett sorakoznak a kiadók standjai. Van ott talán száznál is több, és persze mindenütt, ameddig a szem ellát: könyvek, könyvek és könyvek. A sétáló, bámészkodó tömeg pedig időnként megáll valamelyiknél, és belelapoz a még nyomdaillatot árasztó kiadványokba, de találkozhat az írókkal is. Aki már járt ott, az tudja: feledhetetlen élményt nyújt a könyv ünnepe.

Egyébként a Könyvhét ötletét Supka Géza újságíró vetette fel azzal az elgondolással, hogy az irodalomnak, az íróknak meg az olvasóknak is legyen saját ünnepük. Az első Ünnepi Könyvhétre aztán kilencvenegy évvel ezelőtt, 1929-ben került sor Budapesten. De nem erről, hanem a Felvidéken megszervezett első könyvheti ünnepről szeretnék beszélni. Ez az esemény is 1929-ben történt...

A társadalmi és kultúregyesületek II. kongresszusán Kassán született meg az elhatározás, hogy 1929. december 8-a és 15-e között országos Könyvhétet rendeznek, amely előadásokból és az 1919 óta belföldön megjelent könyvek árusításából fog állni. Ennek előkészítését és központi irányítását a Kazinczy Társaság írói szakosztályára bízta.

Olyan elképzelés volt, hogy a Könyvhéten Csehszlovákia összes magyar írója lehetőséget kap a részvételre, illetve a bemutatkozásra. Ennek érdekében aztán Darkó István és Sziklay Ferenc több felhívást is közzétett a magyar lapokban.

A Könyvhét célja pedig a csehszlovákiai magyar irodalom támogatása, a belföldi könyvkiadás megerősítése, az önálló szlovákiai magyar szellemi élet, szépirodalom és tudomány fejlődésének elősegítése volt, illetve az is, hogy az itteni írókat és műveiket a szlovákiai magyar olvasó is megismerje. Hisz tudjuk, a Monarchia felbomlása után nagyon nehezen indult meg az irodalmi életünk. Elszakítva Budapeستől, az irányt adó szellemi központtól, magára maradtak a szerzőink. Eleinte kiadójuk sem volt. És ha mégis megjelent egy-egy könyvük, akkor meg az olvasó hiányzott. A gyermekcipőben járó szlovákiai (akkori szóhasználatban szlovenszkói) magyar irodalom egyszerűen nem tudott megfelelő olvasótáborot szerezni magának. Nem is a jó könyv hiányzott, mert az íróink valóban értékeset

alkottak, hanem a közönség volt válogatosabb. A szlovákiai magyar írókat alig ismerték, ebből kifolyólag a könyveiket sem vásárolták, és nem is olvasták. Inkább az elismert magyarországi szerzők műveit keresték.

Nos, az országos magyar Könyvhét szervezői ennek a keserves helyzetnek a megváltoztatását szerették volna elérni. Alkalmi kiadványokkal is buzdították a közönséget. Ezek közé tartozott a *Magyar Könyvhét* című hat oldalas újságmelléklet, ahol erről a nagy jelentőségű, országos eseményről tudósítottak, és leközltek a megvásárolható kiadványok jegyzékét is. A legreprezentatívabb kiadvány azonban a *Fejek* című, díszes, nagy méretű album lett, ahol bemutatták az országban élő magyar írók – összesen huszonnégy személy – arcképét, aláírását és rövid életrajzát. Ott volt például Darkó István, Darvas János, Egri Viktor, Győry Dezső, Palotai Boris, Sziklay Ferenc vagy Szombathy Viktor fényképe...

Az akkoriban szenzációszámú menő album a nyomdatechnika remekének számított, és mivel kevés, számozott példányban jelent meg, nyomban elfogyott, és ma már szinte hozzáférhetetlen...

De az albumban szereplő szerzők megjelentettek egy irodalmi röpiratot is, *Jel* címmel, amelyet Darkó István állított össze. Itt rövid cikkekben a kisebbségi magyar irodalom legégetőbb kérdéseivel, panaszaival foglalkoztak, és feltárták a jövőbeli elképzeléseiket is. Ezeket a kiadványokat az Athenaeum kassai könyvnyomda előállításában a Kazinczy Kiadó jelentette meg. A három kiadvány közül a *Fejek* című, díszes album a könyvtárakban is megtalálható.

A szlovenszkoí Könyvhét megvalósításának gondolatát az akkoriban legismertebb magyar író, Móricz Zsigmond is üdvözlötte.

Ezek után nézzük meg közelebbről is a könyvheti rendezvényeket. Ami a helyszíneket illeti, november végéig tizennégy helység – Ungvár, Munkács, Beregszász, Kassa, Rozsnyó, Rima-szombat, Tornalja, Fülek, Léva, Érsekújvár, Ipolyság, Komárom, Pozsony és Alsószeli – jelentette be a részvételi szándékát. Ha megnézzük a névsort, akkor első látásra is észrevehető, hogy a kisebb-nagyobb városok mellett csak egyetlen falut találunk ott, mégpedig Alsószelit. Nincs szándékomban részletezni az összes helyszín programját, de talán érdemes lesz megnézni a pozsonyi központi, illetve a kassai események történéseit.

Pozsonyban december 10-én, a primáspalota tükörtermében nyílt meg a magyar könyv ünnepe. Ott gyűltek össze a pozsonyi magyar egyesületek képviselői, meg azok, akik szívükön viselték a magyarság ügyét. Megnyitó beszédet dr. Bujnák Pál, a Comenius Egyetem magyar tanszékének tanára mondott. Szövegében voltak azonban olyan kitételek is, amelyek az itteni magyarság viszonyainak és szellemének teljes ismerethiányáról tanúskodtak. Nem is beszélve arról, amikor Petőfi, Madách és Mikszáth szlovák eredetéről értekezett. Habár azt azért hozzátette, hogy mind a hárman „magyarul éreztek és magyarul írtak”.

A megnyitó másik szónoka Sziklay Ferenc lett volna. Mivel személyesen nem tudott eljönni, hát Darkó István, a Társaság titkára olvasta fel a levelét. Ebben Sziklay kiemelte a Kazinczy Társaság nagy patrónusának, Kazinczy Ferencnek példáját, aki annak idején a levelezésében számtalan tollforgatót felkeresett és biztatott. Tudta, hogy minden sor írás – legyen az maradandó érték, vagy elmúló próbálkozás – a kor összetevőjét jelenti. Akárcsak ez a Könyvhét, amely a csehszlovákiai magyar kisebbség tíz évének dokumentuma, és a jövőben az itteni magyar kultúra átfogó ünnepévé válhat. Mert a magyar könyv

sorsa megegyezik a magyar élet sorsával. Ha elhallgat az irodalom, ha nem terem magyar könyv többé ezen a földön, a mi szülőföldünkön, ha az írók is belefáradnak a céltalannak látszó küzdelembe, megáll a magyar szív dobogása a Kárpátok alján – írta Sziklay Ferenc a levelében.

A következő napokban aztán a rendezőség még két könyvvásárral egybekötött kultúrestet tartott, ahol megjelentek a szlovenszkói magyar irodalom ismert képviselői is. Az olvasók találkozhattak, többek között, Barta Lajossal, Darkó Istvánnal, Egri Viktorral, Győry Dezsővel, Jarnó Józseffel vagy Szvatkó Pállal.

Hasonló szellemben valósultak meg a többi helyszín műsorai is. Kassával kapcsolatban talán még annyit, hogy Sziklay Ferenc ott már személyesen mondta el érdekes és lebilincselő előadását az élet, az irodalom és a könyv szerves kapcsolatairól. Majd Simon Menyhért és Kelembéri Sándor adta elő költeményét, illetve Sebesi Ernő olvasta fel az egyik írását. A fenti kultúrest, illetve az egész Könyvhét itt is komoly irodalmi eseménynek számított, amely nagyon sokat jelentett a szlovenszkói magyar könyvpiac iránti érdeklődés fokozása terén.

Végezetül szólni kell arról is, hogy milyen eredménnyel zárult ez a nagyszabású könyvünnep. Nos, a szervezők reménysege nem egészen valósult meg, hisz anyagilag nem sok bevételt hozott. Az viszont tény, hogy a Könyvhét felkeltette a magyar közönség figyelmét és érdeklődését az itteni irodalom, a könyvek, illetve azok szerzői iránt. Folytatása azonban ennek ellenére sem lett, amiben bizonyára közrejátszott a közeledő gazdasági válság is.

Ez volt hát az első, és egyben az utolsó magyar Könyvhét a két háború közötti Szlovákiában.

Írásom apropóját pedig az (is) adta, hogy idén elmaradt a budapesti Ünnepi Könyvhét. Az a legjelentősebb magyar könyvünnep, amelyet a második világháború sem tudott megszakítani... Ezt most megtette a koronavírus-járvány.

*Bella Rózsa:
A szögyéni Szent Mihály angyal*

BERTALAN TIVADAR

KARANTÉNBAN-BEN-GILING-GALANG

Kedves, jó Nagy Pista!
Kész a jó nagy lista.
Felolvasom menten;
Szemükémért mentem.
Ettől függ, hogy élek
S nem hagy el a lélek,
Ettől függ, hogy eszek,
Ezért gondos leszek
Te figyelsz, én mondom,
Ennyi az én gondom.

Papíron a listám;
Diktálom is, Pistám:
Tehát, hozzá! teát,
Nahát, ez itt farhát.
Hozzá! egy kis sajtot
S ne feledd a sajtót
Gyümölcsöt keveset,
Meg zacskós levest,
Felvágott is kéne,
No, meg kenyérféle.
Hozzá! egy kis sőt is,
Konzervet, de jót is,
Tíz tojást is kérek,
Egyébre is kérlek,
Azám! Hozzá! bort is,
Mert van is, meg volt is.

De már tréfán kívül,
Sorolom most hívül
S nézem az ablakot;
Hozzá! az abrakot!

2020 NOV. 24.-ÉN ÍRTA E
SOROKAT EGY 90 ÉVES
MŰVÉSZRAJZOS, REMÉLVÉ,
HOGY A JOISTEN HATÁRA
VÉSLI A PERMITTEZÓ
GÉPÉT ÉS VIRUS ÍRTÓVAL
SZÖRTE MEG EGY FÖLDANNYÁRAT,

Seth

A. TÚRI ZSUZSA

A FENYŐFÁK ÉS A LÁNY

A copfos kislány a keskeny járdán ugrándozva kerülgette a kidobott karácsonyfákat. Némelyiken maradt csokipapír vagy csillogó „angyalhaj”. Január elején most is, mint mindig, tele volt a város kidobált fenyőfákkal.

– Ha nem akarunk kutyagumiba lépni, hasra esünk a kidobott fákban – mérgelődött az édesanyja.

– Mami mindjárt azt fogja mondani, hogy a kutyakakiba legszívesebben belenyomná a kutyatulajdonos orrát – mondta a kislány a barátnőjének, aki velük tartott egy előadásra.

– Jaj, Liza... – sóhajtott az anyja. – Nem kell mindent komolyan venni.

– De olyan szomorú ez az egész – mutatott körbe a kislány.

– Micsoda? A kutyakaki? – kérdezte a barátnője.

– Á, nem. Hogy kidobják a fenyőfákat karácsony után. Kivágják őket, két hétig csodálják, majd mehetnek a szemétegetőbe. De előtte látjuk őket így, a járdán, holtan. Nézd, például ezt. Milyen szép, sudár fa lehetett az erdőben.

– Tudod, Liza, direkt ültetnek fenyőket erre a célra. Láttam már ilyen erdőt. Csupa apró termetű fa, közel egymáshoz – simogatta meg a fejét az édesanyja.

– Miért nem vesz mindenki műfát? – kérdezte a kislány.

– Mert azoknak nincs jó illatuk – mondta a barátnő.

Leültek egy kupac fenyő mögött egy padra, várták a villamost. Közben teát ittak és kekszet eszegettek. Liza lehunyta a szemét. Amikor kinyitotta, furcsa látvány fogadta. Fenyőfák között ült a villamosmegállóban. Körülnézett. Jobbra egy nagy kupac, száradásnak indult ember feküdt.

– Ez meg mi? – kiáltott fel a kislány.

– Elmúlt a karácsony – szólalt meg mellette egy fenyőfa a padon.

– Nem értem...

– Én is sajnálom őket – dünnyögte a fenyőfa. – Megvesszük, feldíszítjuk, majd kihajítjuk őket...

– Az embereket? – kerekedett el Liza szeme.
– Bizony! Nézd, ez is milyen szép példány lehetett – mutatott a fa egy nagydarab, bajuszos férfi száradó testére.

– Meghalnak?
– Meg. Azt hiszem, jövőre műembert veszek. Bár azoknak nincs jó illatuk.
– Nem az illat a fontos – mondta Liza megszeppenten.
– Valóban nem. Szerencséd van, emberke, hogy téged nem díszítettek fel... De jön a villamos. Felszállsz velem? Mutatnék valamit!

A villamos pont olyan volt, mint mindig, kék és fehér, reklámokkal az oldalán. „Tüteleit nálunk vágassa, február 15-ig féláron.” „Gyökerei jobban kapaszkodnak, napi 10 óra munka és gyaloglás után, ha VitaFenyőfitt tablettát használ!” stb. Liza csak nézett. Az ajtók becsukódtak, és csupa fenyőfa állta körül. A villamos eleinte a megszokott útvonalon haladt, Terrassière – Villereuse – Roches, aztán hirtelen felszállt a levegőbe, úgy a második emelet magasságába.

– Ezt nézd! – mutatott ki az ablakon Lisa új fenyő-barátja.

A kislány kinézett, és ahogy az épületek mellett repültek, belátott az ablakokon. Az egyik nappaliban ott állt feldíszítve, szomorú pofával a kövér osztályfőnöke. Kicsit később a szomszédasszonyt látta felcicomázva, azt, aki mindig mindent tudott mindenkiről a házban. Kicsit száradt már, mellette a földön lehullott hajkupac. Aztán az undok könyvtárosnőt látta egy mahagóni fésülködőasztalon állva, piros-kék égőkkel.

– Mi a fenyőfákat díszítjük karácsonykor – suttogetta Liza új barátjának.
– Tudom – mosolygott a fenyő. – Épp ezért akartam megmutatni mindezt.

A villamos hirtelen nagyot fékezett, és a kislány egy köpcös vörösfenyőn landolt. Rájuk esett még egy karcsú jegenyefenyő és egy borzas cédrus.

– Ez meg mi? – visított fel egy aranyláncokkal díszített lucfenyő női hangon, mivel ledöntötték a lábáról.

– Egy kicsi ember – válaszolta egy soványka aranyfenyő.
– Hogyhogy járkál? Vége az ünnepeknek. Kukába vele! – sipított a lucfenyő.
– Elhallgass, undok Pinaceae, a kislány a barátom! – szólt Liza új barátja.
– Kukába vele! – csatlakozott a lucfenyőhöz hisztérikus hangon egy hemlokfenyő asszonyság, azzal felkapta a kislányt és cibálni kezdte. Egy idősödő duglászfenyő meghúzta a vészféket.

– Mi történt? – jött elő a vezetőfülkéből egy daliás araukária.
– Dobjuk az embergyereket a kukába! – kiabálta egy apróska ciprus.
– Kukába! Kukába! Kukába! – csatlakozott a többi fenyőféle, és lerángatták a kislányt a villamosról. Az új barátot lefogták, és mérgesen rúgtak rajta egyet-kettőt.

– Segítség!!! – kiabálta Liza.
– Mi a baj, Szívem? – hallotta az édesanyja hangját.
– A fenyőfák ki akarnak dobni... – kezdte volna a kislány, közben kinyitotta a szemét, és édesanyja rángatta a villamos felé.
– Gyere már, Csillagom, a következő csak tíz perc múlva jön, és nagyon hideg van!

BAKOS ISTVÁN

NÉMETH LÁSZLÓ SZELLEMI ÖRÖKSÉGÉNEK GONDOZÓJA

Végső búcsú kurátorunktól, Németh Ágnestől

Nemcsak szeretnünk kell egymást, hinni tartozunk egymás legbelső harcában. Csak olyan embernek beszélj magadról, aki hisz benned, és akiben hiszel. (Németh László: *Napló*, idézet) Július közepén kaptam a rövid értesítést: Németh Ágnes, drága barátunk június 27-én elhunyt. Megrendített a gyász hír, főleg azért, mert két hétig nem tudtam, nem hallottam róla, pedig barátnőivel, Herczegh Melindával, Juhász Judittal, Kovács Gergelyné Irénkével együtt – a Bethlen Gábor Alapítvány (BGA) kuratóriumából én –, tartottuk vele a kapcsolatot egyre súlyosbodó betegsége idején. Főleg azután, hogy az Idősek Otthonába került. Láthatólag minden látogatásunk ünnep volt számára, nagyon örült nekünk, s mi igyekeztünk a vele töltött percekkel kellemessé tenni, de leépülését egyre érzékeltük. Az utolsó alkalmakkor már a nevünkre is alig emlékezett, de hála Istennek, boldogan fogadott, várt és beszélgetett velünk. Ekkor már úgy búcsúztunk tőle, hogy a kapun kilépve, magunkban fohászkodtunk érte.

Fájlalom és röstellem, hogy utolsó hónapjait a koronavírus világjárvány okozta áldatlan körülmények közepette nem tudtuk követni. Azt is, hogy 86. születésnapja alkalmából nem mondhattam el az utolsó imát lelke üdvéért, érte. A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma, Baráti Köre nevében is végső búcsút veszek tőle: Lakatos Istvánné, dr. Németh Ágnes Budapesten született 1934-ben. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán szerzett vegyész diplomát, majd 1960–1995 között a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett oktató és kutató munkát. A magyar közélet kiválósága; Németh László leánya, aki művei kiadásának, szellemi örökségének gondozója; szövetségben testvéreivel és férjével, s a nemzetnevelő magyar író, gondolkodó híveivel. Édesanyja halálakor átvette a BGA egyik alapítói tisztségét; az ezredfordulótól kurató-

riumunk lelkes, tevékeny tagja volt, közéleti szerepet vállalt. A határon túli magyar nyelvű oktatás – Nagybánya, Németh László Magyar Líceum –, nagylelkű támogatója, a Schola Rivulina Alapítvány alapítója, működtetője, a fővárosi Németh László Gimnázium patrónája volt. A Németh László Társaság egyik alapítója és életője, amellyel közösen, 2006. tavaszán, fölavattuk az író egészalakos, pasaréti szobrát. E szoboravatóról hírt adott számos hazai és külföldi média is. A Bethlen Gábor-díjas *Háromszék* című napilapot idézem (Április 28-án Budán): „a Németh László-szobornál” nevű találkahelyen voltunk. A Kárpát-medence sokféle szegletéből jöttünk, a virágkoszorúk elhelyezésének névsorolvasásos seregszemléjén derült ki, hányféle helyről, miféle országokból érkezünk, mert természetesen jelen voltak a szülőföld, Nagybánya képviselőiben is, ott voltak Németh László száműzetési helyének-helyeinek reprezentánsai, a nevét viselő iskolák, intézmények küldöttei, a Németh László Társaság, a Bethlen Gábor Társaság, az Írószövetség, lapok és folyóiratok, írók és művészek. És természetesen jelen voltak a családtagok, leszármazottak – szóval, sokan voltunk.

A művelődési vagy a kulturális minisztérium hivatalviselői nem voltak jelen, de senki sem firtatta, hogy miért. Olasz Sándor, a (NL)Társaság elnöke köszöntötte a jelenlévőket, Mádl Ferenc mondott szoboravató beszédet, utána Szabó István református püspök áldását fogadtuk. Nagy Gáspár *Éjszakáimban lámpafény* című versét mondta el, Szabó András Pilinszky-verset szavalt, a Tamási Áron Általános Iskola Bartók-népdalfeldolgozásokat adott elő, Bánffy György Csoóri Németh Lászlót méltató esszéjéből olvasott fel. Végül az egész rendezvénynek Csoóri Sándor adott súlyos nyomatékot, ő mondott az „el-elbóbiskoló, nyakabicsaklott magyar szellemet ébresztő szavakat” (Sylvester). Megrázó emlékem marad, amikor Nagy Gáspár barátunk, örökös titkárunk viaszsárga arccal, egyenes derékkal szavalja Németh László halhatatlan szellemének dedikált utolsó versszakát:

A szív meg leszámolt eleitől fogva,
idővel, bajjal, üldözőkkel:
a férfi a halál suhogó árnyékában élt,
bár igazán sose halt meg,
de azért jobb és értőbb utókort remélt!

Ez volt az utolsó nyilvános szereplése... Feledhetetlen! Az éves beszámolómban szerepel még, hogy a Németh László Szoboralap alszámlán e célra gyűjtött összeg maradékát, közel 1 millió forintot, a Társaságnak átutaltuk. Ez is hozzájárult, hogy a Tiszatáj-könyvek rangos sorozatban – az NKA és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával – 2006 őszén, megjelent Németh László: *Naplója*. A szép kivitelű, 450 oldalas hiánypótló könyvet összeállította, a szöveget gondozta és az utószót írta: Németh Ágnes. Ünnepe volt ez számunkra azokban a nehéz időkben, amikor oly sok teher nehezedett az ország népére és Alapítványunkra is... Alig jutottunk túl a Budavári Teleki Pál-szoborháború kálváriáján, máris nyakunkba hullott a félsikerű gazdatüntetés, ahol a gazdákkal tartottunk, majd a kettős állampolgárságról szóló kudarcos népszavazás. A rosszul előkészített, nagyreményű MVSZ-akció keserű levétől az utódállamok és a csonka haza patriótái hasonló mértékben szédelegtek, egymást is vádolva. A

magyarok viszályát követő hatalmi farsangolásban azonban nemcsak a környező országok, hanem a honi szocialista-liberális állampártok, kormányzati vezetők sisereháda is tobzódott. A média tűz alá vette a magyar nacionalistákat ott is, itt is. Alattomos akciókkal, megszorító intézkedésekkel korlátozták; nemcsak az ellenzéki pártokat, hanem főként a nemzeti orientációjú, illetve a határon túli magyarságot támogató civil szervezetek működését.

Az állami pályázati forrásokat a töredékére zsugorították, diszkriminálták őket, ahol és ahogy tudták. Alapítványunk is célkeresztben állt; pl. szerény kis irodánkba háromszor is betörték. Hiába tettünk följelentést, a rendőrség sohasem akadt a fosztogató-betörők nyomára. A közmédiában ismét a túrt-tiltott kategóriába soroltak, megfélemlítették partnereinket, fenyegették egzisztenciánkat, közösségeinket, csakúgy mint a Teleki-szoborháború idején. Ám azóta újraéledt, létezett nemzeti ellenállás, a közélet hangadó személyiségei – köztük számos parlamenti képviselő – mellénk álltak. Működtek új intézményeink; a Duna TV, a Magyar Katolikus Rádió, a MMA, s továbbra is számíthattunk a megújult Írószövetségre; s a civil társadalom közéleti fórumaira; egyesületeire, szervezeteire (Bajcsy-Zsilinszky Egyesület, Rákóczi Szövetség, Magyar Örökség és Európa Egyesület, Százak Tanácsa, Eötvös Kollégium Baráti Kör, Keresztény Értelmiségi Szövetség).

A BGA kuratóriuma helytállt a nemtelen támadások közepette; tette a dolgát továbbra is rendületlenül. A kuratórium elnökeként – Rieger Tiborral és Csicsery-Rónay Istvánnal együtt –, Teleki Pál-érdemérem kitüntető elismerést alapítottunk. Kezdeményeztük, hogy a BGA 2006 június 4-én tartsa meg első Trianon emlékestjét, ahol mi is átadjuk e becsületrendet arra érdemes küzdőtársainknak. Így vette át – az alapítóktól – a Teleki Pál-érdemérmel, régóta megérdemelt kitüntetését hét kurátorunk, Németh Ágnes is. A kuratórium kitüntetést nem adományozhatott nekik, mivel annak a tagjai voltak. A Trianon centenáriuma kiadott *Díjak könyve Trianontól Állami és más fontosabb irodalmi-művészeti díjak, kitüntetések, elismerések a díjazottak adattárával 1919–2019* című, nagyalakú vaskos könyvben (Magyar Pen Club, Bp. 2018) a Teleki Pál-érdemérem kitüntető elismerés, négy évtizede működő Alapítványunk „becsületrendje” nem szerepel. Németh Ágnes és társai neve sincs a párezer díjazott adattárában. Fájjalom!

Nézzük hát, kiket is illet e díj? 2006 óta a magyar örökség elszánt védelmezőit, az értékteremtő, éltető közösségi munkát, a tudós-államférfi emberi példáját, nemzetünk szolgálatát követő személyeket, szervezeteket, intézményeket tüntetjük ki Teleki Pál-érdemérmel; Alapítványunk becsületrendjével. A névadó portréját ábrázoló bronzéremre jelmondatát – Merjünk magyarok lenni! – vésettük. Emlékeztessen a nemzetépítő tudós politikusra; Budavárból száműzött emlékművére! 2006. június 4-én – a trianoni békediktátum 86. évfordulóján – a szellemi honvédelem csonka-hazában élő 18 kiválósága vette át a BGA becsületrendjét.

A Kárpát-medence utódállamaiban, ill. a világ szórványáiban élő 15+2 kitüntetett vette át a Teleki Pál-érdemérmel, 2006. november 3-án – az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója, Teleki és Illyés születésnapja alkalmából Budán, a BGA-díjátadó ünnepségén. A nemzeti ellenállás próbatétele a Magyar Forradalom és Szabadságharc 50. évfordulója, 2006. október 23-a volt. E szent napon, a regnáló hatalom vezetői – az erőszakszervezetek közreműködésével – meggyalázták nemzeti ünnepün-

ket, vérlázítóan szétverték-oszlatták a tiltakozva fölvonuló emberek zömét. Alapítványunk kuratóriuma az évente tartott díjátadó ünnepségünkön úgy is tiltakozott e gyalázat ellen, hogy díjazta a magyar szolidaritás és a nemzetépítés méltó képviselőit, köztük a Bethlen Gábor Alapítvány hét kurátorát. Egyetlen évet ragadtam ki a húszból, érzékeltetve a kuratórium csapatmunkáját és Németh Ágnes szolgálatát. Ez tükrözi Alapítványunk jelmondatát is: „...mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk...”

Ágnes maradandó emberi–szakmai teljesítménye édesapja hagyatékának sajtó alá rendezése. Ennek során kapcsolatba került Németh László életének és munkásságának számos kiváló kutatójával, akik társai lettek a kincses örökség földolgozásában. Összegyűjtötte és több könyvből álló sorozatban kiadta Németh László levelezését. E vállalkozásáról egy interjúban így vallott: „Vegyész vagyok, korábban az irodalmi életben nem voltam otthonos, és apám legbensőbb barátain kívül onnan senkit sem ismertem. A gyűjtögető munka során sok kiváló emberrel ismerkedtem meg, s örömmel tapasztaltam, hogy a levelezőtársai mind segítőkészek. Ez a három kötet huszonöt éves munka eredménye. Édesapám halála után kezdtem el a leveleit gyűjteni; akkor még csak a családnál levő leveleket gyűjtöttem össze. Ez a gyász reflexiója volt. Szortíroztam, olvastam a családi leveleket. Aztán félretettem ezeket az iratgyűjtőket, és tíz évig nem is nyúltam hozzájuk. Tíz év múltán, amikor a gyerekeim felnőttek, már több szabad időm volt. A nálam levő címek alapján elkezdtem az édesapám leveleit összegyűjteni a levelezőtársaitól. Ilyen gyűjtögető körúton jutottam el Domokos Mátyáshoz, aki akkor a Szépirodalmi Könyvkiadónál dolgozott, és ő megkérdezte tőlem: Nem volna kedve ezeket kiadni? Akkor már a levelek bővületében éltem; éreztem azt, hogy szerves részei az életműnek, tehát valóban fontos volna a megjelentetésük. S ettől kezdve tudatosan és módszeresen dolgoztam a levelek összegyűjtésén és rendszerezésén. Grezsa Ferenc professzor úr vállalta el az első kötet jegyzeteinek a megírását.”

Ez a gyűjtemény az életműsorozat záróköteteként, 1993-ban jelent meg a Magvető és a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában. 760 levelet tartalmazott. Áginnak köszönhető a *Magam helyett – tanulmányok az életemről* című tanulmánykötet összeállítása, szöveggondozása (Püski, 2002) és a fent említett *Napló* is.

Alapítványunk életében a jövő nemzedék, az utánpótlás nevelésének kérdése a kuratórium ülésein gyakran előkerült, s ez Németh Ágnes is foglalkoztatta, aki végül tevőleges szerepet vállalt. 2014. november 21-én emlékszobát avattunk Németh László és barátai tiszteletére a Németvölgyi út 18-ban. Az emlékszoba tablóin a gazdag irodalom- és színház-történeti értékű felvételeken kívül bőséges családi fényképanyag mutatja be az író életét és küzdelmeit. A látogatóknak lehetőségük lesz megtekinteni az íróról készült; Képek és történetek az életműhöz címmel készített dvd-t is.

Mind a kiállítás, mind a lemez, az író Ágnes leányának áldozatos munkája. Ugyancsak az ő közreműködésével jelenik meg rövidesen Németh László és felesége levelezésének teljes anyaga. Az emlékszoba megnyitásán András Andor fizikus és Lami Pál tanár mondott beszédet. Németh Ágnes a Bethlen Gábor Alapítvány kurátora szeretettel hívja és várja e meghitt emlékhelyre az irodalom, a kultúra iránt érdeklődőket, különösen az ifjabb nemzedékek közösségeit, tagjait. Cím: Budapest XII. kerület, Németvölgyi út 18. (bejárat közvetlenül az utcáról).

A Dózsa György vezette parasztlázadás 500. évfordulója alkalmából – az Uránia Nemzeti Filmszínházban – rendezett *Parasztors* – magyar sors című sikeres emlékülést az Eötvös Collegium végzett fiatal történészeinek Mika Sándor Egyesülete hatékony közreműködésével tartottuk meg 2014 szeptember 19-én. Szövetkezve velük, s az érdeklődő tanárokat, diákokat megnyerve a *Népi gondolatok – népi gondolkodók* címmel, a Németh László Emlékszobában kerekasztal sorozatot indított 2014 év végén a Mika Sándor Egyesület és a BGA.

Németh Ágnes rendkívül boldog volt, amikor el-eljött és látta, hogy Németh László általa ültetett fája 2015 tavaszára már kivirágzott, s ősszel talán termőre is fordul. Az első félévi, biztató ciklus után, ősszel a sorozatot nem folytathattuk. Ágnest az Idősek Otthonába vitték, a Németh László Emlékszobába pedig egy külföldi civil szervezet költözött be. A népiek köre megszűnt, a tervezett Hítel-esteket máshol valósítottuk meg. Alapítványunk főbb programjait befogadó Uránia Nemzeti Filmszínház után, újabb bázisunk szűnt meg.. Mindezt megkoronázta a vírus-világjárvány, amely fölzaklatta a Föld népeit, megghiúsította jövőképünket; a jobb, emberibb világba vetett hitünket, eltékozolta bizalmunkat.

Ágnes csöndben eltávozott oda, ahová nemzetnevelő édesapját vitte a sorsa. Pilinszky János költő alábbi, neki dedikált verse ezt hűen tükrözi:

Ama kései, tékozló remény, az utolsó,
már nem a földet lakja,
mint viharokra emelt nyárderű,
felköltözik a halálos magasba.

Isten áldjon és nyugosztaljon édesapáddal együtt, kedves kurátortársunk! Béke veled!

A Bethlen Gábor Alapítvány 2006 óta a magyar örökség elszánt védelmezőit, az értékeremtő, éltető közösségi munkát, a tudós-államférfi emberi példáját, nemzetünk szolgálatát követő személyeket, szervezeteket, intézményeket Teleki Pál-érdeméremmel, az alapítvány becsületrendjével tünteti ki. Első alkalommal, 2006. június 4-én – a trianoni békediktátum 86. évfordulóján – a szellemi honvédelem csonka-hazában élő 18 kiválósága vette át a kitüntetést: ÁCS MARGIT író, irodalomkritikus, BÍRÓ ZOLTÁN irodalomtörténész, egyetemi oktató, FEKETE GYULA író, könyvszerkesztő, FÜR LAJOS történész, ny. miniszter és egyetemi tanár, Dr. HORVÁTH JÁNOS közgazdász, országgyűlési képviselő, KIRÁLY TIBOR jogtudós, akadémikus, KISS GY. CSABA művelődéstörténész, egyetemi oktató, KISS DÉNES költő, a Trianon Társaság elnöke, KUBASSEK JÁNOS földrajztudós, akadémikus, MÁRTON JÁNOS közgazdász, a Bethlen Alapítvány tb. elnöke, MEZEY KATALIN költő, könyvkiadó, NAGY GÁSPÁR költő, szerkesztő, a Bethlen Alapítvány legendás titkára, NÉMETH ÁGNES tanár, könyvszerkesztő, SÁRA SÁNDOR filmrendező, operatőr, TÖRÖK BÁLINT történész, közíró, ZELNIK JÓZSEF művelődéspolitikus, PÜSKI KIADÓ KFT. Budapest, TELEKI PÁL EGYESÜLET, Gödöllő.

A Kárpát-medence utódállamaiban, illetve a világ szórványáiban élő 15+2 kitüntetett vette át a Teleki Pál-érdemérmét, 2006. november 3-án – az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulója, Teleki és Illyés születésnapja alkalmából.

MÉSZÁROS LÁSZLÓ

VÉGZÉS

Ünnepre terít az éj.
Abroszt horgol a dér
a kerti asztalon.

Távolban fénypecsétes
ablakok lüktetnek.
Jámborak,
akár Kerberosz szemei.

Itt és most nem foganhat
szeplőtelenebb világ.

Bejavítottunk
minden csillagot.

Produkción

A pódium megtelt.
Forró úr kommersz fényben
vetkőző tárgyak
tapossák egymás árnyait.

Az ajtók zárva.

Csontjaikig hűlt
kívül-rekedtek
gyertyafüstje
tartja melegen
az eget.

A mágus cilinderébe nyúl
és előcibálja a tengert,
mossa kezeit –

BÜKI ATTILA

ARCOK, EMLÉKEK SOPRONBÓL

– részlet –

Sopron alternatív színházának létrehozója

Kövesi György művészettörténésznek készült. Elsősorban a posztimpresszionisták művészetét tanulmányozta, akik más-más módon szegültek szembe az impresszionizmus látványfestészetével. Ugyanakkor izgatta a művészi absztrahálás és az absztrakt művészet. A Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának összejövetelén kiselőadásokat tartott Kandinszkij, Klee, Miró, Picasso és mások művészetéről. Író-olvasó találkozón is szívesen olvasott fel képzőművészeti tárgyú esszéket. Verseivel később találkoztam, noha irodalom iránti érdeklődését az ezerkilencszázhatvanas évek végén már tapasztalhattam. Gyakran voltam vendége, pontosabban vendégük Kossuth Lajos utcai lakásukban. Családjával volt szerencsém együtt teázni, miközben húszévesen „világmegváltó” terveket szövögettünk. A hetvenes években is tartottuk kapcsolatunkat, noha már nem éltem Sopronban. Gyurka érdeklődését a képzőművészet mellett egyre jobban foglalkoztatta az irodalom és a színházművészet. Ezerkilencszázhetvenháromban létrehozta a Civitas Irodalmi Színpadot, mellyel megalapozta a – manapság is működő – Civitas Pincészházát. Felejthetetlen a Kapuvári Rábaközi Művelődési Központban előadott pantomimestje, mellyel nagy sikert aratott Nyugat-Európában is. Ahogy földrajzi értelemben távolodtam Soprontól új munkahelyeim miatt, találkozásaink ritkultak.

A kollégium tagjai az ezerkilencszázhetvenes évek közepétől rendszeresen eljártak hétfő esténként a Lokomotív borozójába és időnként bárjába. „Sokat jelentett mindnyájunknak a közösség összetartó ereje. Kevés pénzünket tartalékoltuk hétfő estére (...), megteremtve ezzel azt az együtt érző, gondolkodó, társas hangulatot, mely élményt nyújtott az ihlethez, az alkotáshoz” – nyilatkozta. Egy esti irodalmi műsor után éjszakába nyúló beszélgetésen vettem részt Gyurival és másokkal. Nem volt rest autóval hazavinni hajnaltájban Hegyfalura. Orbán Ottó írásaiból készített összeállításon dolgozott, útközben rendezői leleményeit, elképzeléseit hallgathattam. Ekkor már tervezte, hogy a Sopronban élő költők, írók műveiből is készít műsoros esteket. Ilyen összeállítás volt a *Dühöt, tisztát, igazat*, mely valódi társadalombírálat volt és nem számíthatott az akkori városvezetés rokonszenvére.

Ezerkilencszáznolcvanegyben segítségemet kérte. A helyi politikai hatalom betiltotta az *Új Déva vára* verses eposzt, amit a pinceszínházban játszottak. Gyurka tudta, hogy közművelődési munkahelyemből adódóan vannak győri, fővárosi irodalmi, színházi kapcsolataim. Fontosnak tartotta, hogy szakmai véleményezést kapjon műsoráról. Győrből Perédy László színművész, Benkő József rendező vállalta, hogy megnézik az előadást, és adnak róla szakmai méltatást. Később a Nemzeti Színház dramaturgja is megerősítette, hogy az előadás nem „nacionalista és irredenta”. Az eposzt tovább játszhatta a társulat.

A pinceszínházi sikeres bemutatókról, előadásokról Bösze Balázstól értesültem, akivel rendszeresek voltak telefonbeszélgetéseink. Gyurkával halála előtt néhány évvel véletlenül találkoztam a soproni Cézár pincében, ahol Dinnyés József daltulajdonossal és közművelődési szakemberekkel társalgott. Érdeklődött színjátékaim iránt, s tervezte, hogy bemutatja valamelyik drámámat. A tervezett bemutató elmaradt anyagi okok miatt, s hamarosan jött a híre súlyos betegségének is. Szerettem csendességét, megfontoltságát és derűjét... Haláláról, búcsúztatásáról később értesültem, nem lehettem ott gyászolói körében.

Huszonéves arca él emlékezetemben

Huszár Lászlóval kevés időt töltöttem együtt a kollégiumi összejöveleteken. Ez adódott abból is, hogy ő állandó éjszakásként dolgozott a gumigyárban. Találkozásaink többnyire alkalmankénti borozgatásokra szorítkoztak. Megmutatta vagy felolvasta írásait. Kritikus verseket írt a közállapotokról, a munkások kiszolgáltatottságáról... Miért nem lehet írni a magyar függetlenség kérdéséről, miért nem lehet bírálni a Szovjetuniót, az oroszokat? Miért bűn a vallásos nevelés? Szenvedélyesen sorolta költői kérdéseit. Néha meg-megsimította sötétbarna szakállát, felbökte orrára csúszott feketekeretes szemüvegét, miközben vitázott s pengeként vágott az esze. Keveset beszéltünk irodalomról. Pontosan tudta, hogy az olcsó sikerek nagyon is mulandók. Szűkszavú volt élete végéig. Évtizedeket töltött családjával Balfon. A kilencvenes évek elején szerettem volna találkozni vele és verseket kérni a *Magyarok* című folyóiratnak. Nem találtam otthon. Mire levelemre válaszolt, megszűnt a folyóirat, s nem közölhettem verseit.

Az egyetemes magyar literatura soproni lelkiismerete

Talán tizenkét éves lehettem, amikor Erdélyi Pál – szüleim barátja – meghívott horvátzsidányi szőlőjébe szüretre. A szőlőt szedők között szorgoskodott a helyi kocsmáros lánya, Magdi, aki akkor már gimnazista vagy főiskolás volt. Az egyik szőlőtő tövében varangyos békát találtam. Gondoltam, megmutatom Magdinak, aki amint megpillantotta a kezemben, úgy megijedt, hogy elfutott messzire... Évekkel később Sopronban láttam újra. Sarkady Sándor felesége lett. Sándor az óvónőképző főiskolán tanított, miközben szervezte a Sopronban élő írók találkozásait, majd később szerkesztésében látott napvilágot a *Soproni írók antológiája és Vallomások egy városról – Magyar írók Sopronról*

című kötetek. Nevéhez fűződik a *Soproni Füzetek* című periodika, melynek első száma negyven évvel ezelőtt jelent meg. Időnként irodalmi műsorok alkalmával találkoztunk. Nyaranta rendszeresen felhívott telefonon, hogy adjak verseimből a *Soproni Füzetek*-nek, később pedig a *Várhely* folyóiratnak.

Költőtársunk, Bugyi Sándor nevéhez fűződik a *Várhely* című folyóirat létrejötte, melynek ezerkilencszázkilenvenhétől szerkesztője volt a lap megszűnéséig. Valójában több mint egy évtizeden át szervezte nemcsak Sopron és környéke íróit, hogy legyenek a lap munkatársai, hanem a városhoz kötődőket is. Nagyon bántotta lelkiismeretét, hogy a már megszerkesztett két folyóiratszám nem jelenhetett meg kettőezerkilenc után. A szerzőktől kért kéziratok miatt, melyek nem jelenhettek meg, egyre kínosabbá vált számára szerkesztői munkája. Telefonbeszélgetéseink alkalmával elmondta, hogy nem érti – ahogy e sorok írója sem –, hogy miért nem támogatja a város egyetlen irodalmi orgánumát, mely olyan egyetemes gondolatokat közöl, melyekkel felmutathatja Sopron és a Nyugat-Dunántúl irodalmi értékeit. A város polgármesteri hivatala évente jóval többet költött fogadásokra, mint amennyibe a lap nyomdaköltsége került. Ugyanis honoráriumot nem fizetett a kiadó. Meggyőződésem, hogy az akkori oktan városvezetésnek köszönhetően...

Vallotta, hogy a nemzetek irodalmában a vérkörök mellett a hajszálereknek is mindig megvolt a maguk szerepe és jelentősége. Feledhetetlen egy Bükön tartott irodalmi est emléke, ahol Cs. Varga István irodalomtörténész beszélgetett velem Sopron irodalmáról, és a jelen lévő Sarkady Sándort arra kérte, hogy mondja el *A soproni Szent Mihály-templomra* című költeményét, melyet Jánosy Istvánnak ajánlott. Kissé hezitált, mondván, hogy nincs nála a verse. Biztatásunkra mégis vállalkozott verse elmondására.

Kicsike papírcetlire felírta a versszakok kezdő szavait, s némi gondolkodás után felállt és felidézte emlékezetéből – az ötvenkét soros versével – a város történelmét, neves személyeit. Ma is hallom jellegzetes hangján versét záró sorait: Békével járjon mind, aki jót akar, / legyen horvát vagy német, avagy magyar – És bármelyik hit is nevelte, / El ne feledje, hogy egy az Isten! Nem csupán verse elmondásakor volt beszéde dallamos. Hangszalagjai valóban „hangszerként” zenéltek”. Hangjai színné váltak, összecsengtek... Egyéni stílusa elvarázsolta hallgatóit. Munkabírása, alázata példaként emelte őt pályatársai elé. Joggal írta róla Cs. Varga István irodalomtörténész, hogy „összegyűjtő, megtartó erő volt Sopronban: genius loci – a Németh László-i minőségesszémény jegyében.”

Találkozásaink, levelezéseink mindig valamilyen cél érdekében történtek. Elsősorban irodalommal, közművelődéssel kapcsolatos feladatokat vállaltunk. Íme egy rövid levele kettőezertizenkettő májusából: „Kedves Attilám, itt küldöm – némi késéssel – a Brunszvik-vers kottáját. Várom szeretettel az SFMK-ról írt visszaemlékezésedet, és amit a telefonba elfeledtem mondani: a szokásos két verset is az SF idei kötetébe. Jó egészséget, jó munkát kívánva baráti szívvel öllelek: Sándor”.

Brunszvik Teréz című versét Törzsök Béla zenésítette meg. A kórusművet – gondoltam – jó, hogy a Martonvásáron lévő Óvodamúzeum könyvtára őrzi a látogatók és a kutatók örömeire... Szívesen kopogtattam a múzeum ajtaján, hogy az óvoda korú gyermekek költőjének – szinte nincs olyan óvoda Magyarországon, ahol a gyerekek ne mondanák költeményeit – kórusművét átadjam Miklós Gergelynek, az intézmény vezetőjének.

VÉSSEY EDE

AKÁRMERRE JÁRSZ

Akármerre jársz a nagyvilágban,
egyéni séged nem veszíted el,
mégis: csak otthon láthatnak téged
teljes egészednek.

Akárkivel kötsz mély barátságot,
és mutatod meg benső titkaid,
csak szerelmeddel tudhatsz igazán
egybeolvadni.

Akármennyire is egy társaság
méltó tagjának tekinted magad,
csak családdoddal érzel őszinte
azonosságot.

Akárhány ország területén élsz,
hódolva azok szokásainak,
a szülőhazád iránt örökös
hűséget mutatsz.

Akármilyen nagy eszmékben hiszel,
és vállalsz értük áldozatokat,
Istenbe vetett hited minden más
fölé tornyosul.

KOLOH ELEK

MINDENKI MÁS

Sok minden foglalkoztat, érdekel bennünket, mert így vagyunk kitalálva. Leginkább a szeretetre, a szerelemre vágyunk, mert tartozni szeretnénk valakihez.

Amikor a szülőktől való elszakadás időszerűségét megérteti veled lázadó ágyé kod, amikor gyötörnek a hormonjaid, a beteljesülést követelve tőled szüntelen, új érzésekre vágy sz. Szerelemre, társra, utódra, s csodásnak érzed ezt a változást, leszámítva a vele járó pattanásaidat. De a szeretetnek – mint minden másnak – nagy ára van. Mert vele járója a mindennapi aggodás, féltés, félelem, hogy elveszítheted, aki szívednek oly kedves. Velejáró a küzdés, amit már szeretteidért is vállalnod kell, ahogy a lemondást, a kétségekkel való szembenézést, s olykor a megalkuvást, a megaláztatást is.

Fordítsuk meg a kérdést: mindenki ugyanaz? Ha anya szülte, akkor ugyanúgy ember, mint a körülötte ténykedő vagy agonizáló társai. Ugyanúgy éhes, szomjas folyamatosan, s ugyanúgy szexre: testi és lelki törődésre vágyik. Beléd van kódolva a létfenntartás, a fajfenntartás, és szembe kell nézned naponta az ezek összehangolásából eredő örökös konfliktusok sokaságával, ami valójában a sorsod. Közben állandóan döntened, tenned, szeretned kell, hogy elviselhesd mások tetteit, döntéseit és megtarthasd – magadénak érezhesd – mások szeretetét. Egyszerre kábító és fuldoklást okozó kotyvalék ez, amikor minden ember főzete más, mert igazából nincs a sorsunkra egyértelmű recept. Csak a felismerés: mindenki más. Ettől csodás és ettől szörnyű az egész. Mert olyan lesz az életünk, ahogy megpróbáljuk kezelni ezt az örökös kettősséget. Ami hol öröm és bánat, hol szeret és gyűlölet, hol hit és csalódás képében követeli, hogy nézzünk vele szembe. De amit fentebb leírtam, az is lehet érzéki – agykímélő – ostobaság. Mert soha nem mással, hanem önmagunkkal kell őszintén szembesülni ilyenkor, hiszen a kettősségek gerjesztette, agyunkat-lelkünket eluraló konfliktusokat hiába próbáljuk másokkal orvosolni, nekik ott vannak a sajátjaik. Nekünk kell szembenéznünk a sajátjainkkal, a biztos recept ismerete nélkül.

Minden más. Mindenki, mindig és mindenhol. Ezért esztétikai szempontból éppúgy lehetetlen evidenciákról beszélni, mint mindennapi életünk tekintetében biztos receptekről. A művészetek csodája ugyanis, maga az illúziókeltés. De ahogy a mindennapi élményeiket megelő emberekben sincs két egyforma, úgy valójában a művészetek megítélése is nagyon esetleges. Vannak produkciók, amelyek tömegekben keltenek ilyen-olyan illúziót (a szerelem ugyanígy működik), és vannak, amelyek csak szűkebb rétegekben. Hányan mondják egy idő után az addig szívüknek oly kedvesre, hogy gyűlölik, mert rájöttek (?), hogy egy szemét? Hányan mondják ugyanezt egy-egy regényre,

színdarabra, dalra, festményre, tévés produkcióra, életük változó értékrendje szerint? Persze, hogy sokan, ha már az emlékek dédelgette nosztalgia is megszunnyad csendesen. Addig viszont, hagyjuk meg mindenkinek – lévén mindenki más – a saját érzéseiből adódó hitét, bármiről legyen szó. Kivéve, természetesen, az ember- illetve közösségellenes, törvény és jó érzés tiltását érdemlő, szélsőséges magatartásokat.

Egy normális társadalomban rémítő a kirekesztés csupán faji, hitbéli, nemi hovatarozás miatt. Mert vassal-körömmel sosem lehetett illúziókat – szokásokat, hitet, szerelmeket stb. – legyőzni. A változások magából a másságból erednek, amit az idő helyet hiába próbál saját meggyőződése szerint másra, másokra kényszeríteni bárki.

Régen rájöttek az elődeink arra, hogy egy eszmét, hitet erőszakkal lehetetlen likvidálni. A kereszténység futótűzként terjedt, tűzzel-vassal hiába üldözték, s ha Nagy Constantín a milánói ediktummal nem engedélyezi ezt a vallást, valószínűleg másfél évszázaddal hamarabb megbukik a Nyugat-Római Birodalom. De fordítva is igaz: a keresztény hit több mint kétezer éves népszerűségét annak is köszönheti, hogy időben ráeszméltek az egyházi vezetők: a keresztes hadjáratok, az inkvizíciós módszerek nem oldanak meg semmit, csak az ellenállást, a feszültséget növelik a népek közösségeiben. És persze máig megfigyelhető, hogy akik a saját sorsukat evidenciának tartják – amiről a társadalmi vagy családi közegben tetszelgő diktátorok mindig megfélemlenek –, szembesülhetnek azzal, hogy egy eszme (a hitnek és szerelemnek ugyanaz az érzelmileg és értelmileg kettőzött ismérve) csak egy új eszmével (vagy szerelemmel) támadható.

A más pártért, hitért, szerelemért, erkölcsi mércékért, esztétikai megítélésekért csak az újdonságok felkínálásával remélhetsz sikert. Éppen ezért a művészeket csak nyugodtan ostromozzák mindig a más értékrendet követő esztéták, a hitetleneket a hittérítők, a szerelemben csalódottakat meg a pszichológusok vagy az új szeretők! De senki ne higgye, hogy joga van mások illúzióját számon kérni, birtokolni.

Gondold ezt át, miközben imádkozol, ítéletet mondasz, vagy a kedvesedet öleled (bár ez utóbbinál várhatsz reggelig)!

*Kovács Kálmán:
Ülő akt*

KALÁSZ ISTVÁN

KEGYELEM NOVEMBERBEN

Ősszel este egyedül vagy
otthon a szekrény tetején bőrrönd
zúg a polcon törékeny a fénykép
bor helyett vizet iszol a tükör előtt
nem állsz meg a félsötétben képzeled
milyen az ha valaki széket tol mögötted
milyen ha felsír és milyen az ha felnevet
a kádban a gyerek.
Az utcán öreg kombi áll november van
a belső udvarban éjszaka az elhasznált
tégglák között idegen vagy önmagadnak
de hajnalban fagypont alatt kelsz várod a
függönyrésben a napot kezded a munkát
csinálsz a semmidből éneket.

EMBER A PARTON

A József Attila szobor mellett...

A Dunához mentem a
parti napverte betonon követtem
egy poros bogarat repedés-menedékig
aztán lejjebb ültem kövek között bort ittam
a víz vitt zsákba tett állatot fecskendőt
vágódeszkat kötelet kampón elhordott cipőket.
Végül vitte az üveget.
A nap ment le a sodrásban változó arcom
kérdezett: Mersz még maszk nélkül szabadon
beszélni? Aztán besötétedett.
Követ a vízbe nem dobtam de egyet eltettem
hogyan legyen mit feldobni és aláállni
ha élnék gyáva életet.

PÉCSI SÁNDOR

CSUDALÉNYEK

Cicelle táncol a Holdban
Barboncás nyargal fergetegen
Mocsárgőzben, bolygó lángban
Lúdvércek, tüzesemberek
Temetőben hosszú árnyak
A félállkapcájú lovak
Víziboszorkák bolondszélen
Rostaladikban elúsznak
Pisla pilács, kormos csárda
Ördög kártyázik bakával
És a búbos kemencében
Duruzsol a Kalambula
Hogyha köhögsz, Szípasszony fojt
Hátba dönögetlek akkor
Gyalogbanya a tehénrontó
Tejet mer a gémeskútból
Kákahajú lápileány
Kenderhálóban sírdogál
Lélekmadár nádzúgásban
Sugaras mély kútban zuhansz
Tündérvár a nagy víz alatt
Benne aluszik a Nap
Szikrázó égi sárkány; úszik a Tejút
Csillagállatok lassan forognak
Tűzilények, vízilények
Fényben élő csudalények
Mozgatjátok a Mindenséget

ZENTAI LÁSZLÓ

AZ UTOLSÓ LÉLEGEZTETŐGÉP

Rajki Annamáriáról a negyedik nap reggelén lekapcsolták a lélegeztetőgépet. Az orvosok egybehangzó véleménye szerint a tüdeje már annyira rugalmatlanul gyenge volt, és annyira képtelen az önálló működésre, hogy értelmetlenség lett volna mesterségesen tovább életben tartani a beteget. A férje írta alá a beleegyező nyilatkozatot. A lánya csak bólogatott, de nem szólt semmit. Néhány perc múlva beengedték őket az asszonyhoz. Élettelen teste még meleg volt. Rajki László lehúzta felesége fejéről a lepedőt. Még egyszer látni akarta az arcát. Azt az arcot, amely inkább tűnt fáradtnak, mint merevnek. A veseelégtelenség fájdalmai sem látszottak Annamárián. Nyugodt tekintete túlonúl beletörődően árulkodott arról, hogy már napokkal korábban és végérvényesen feladta a küzdelmet. Hosszúra nyúlt szenvedés volt mögötte, de így is látszott az arcán, hogy nehezen adta meg magát.

– Kicsikém, pár percre magamra hagynál édesanyáddal? – kérdezte suttogva Rajki.

– Persze apa, maradj csak. Nekem úgyis vissza kell mennem az osztályra – felelte a lánya. – Majd később még átjövök anyuhoz, én is el akarok búcsúzni tőle.

– Meddig maradhatok? – tudakolta elcsukló hangon az apja. Látszott rajta, hogy most értette meg a visszafordíthatatlant. A remény maradék esélyét elzáró pillanatot.

– Anyát csak két óra múlva viszik le a patológiára. Maradj nyugodtan. Szólok az osztályos orvosnak, hogy ne zavarjanak.

Rajki az egyágyas kórterem ablakából látta, ahogy a hegyek mögött leereszkedett a nap. A kórterem hófehér falára vetítődő narancsfénye különös ünnepi háttérrel kölcsönzött a vallomásának.

– Drága szívem! – kezdte, majd szavakat keresve köhintett egyet. – Nem mindig voltam hozzád olyan, amilyennek lennem kellett volna, de szerettelek. Jobban szerettelek, mint az a másik, de nem tudtam úgy kimutatni, ahogy ő. Kérgesebbek voltak a mondataim, sőt egyszerűbbek, mert én soha nem voltam a szavak mestere – sóhajtott, és mély levegőt vett. Többször nyelt is egyet-egyet.

Érződött, hogy keresi, kutatja a gondolatait. Tudatában volt annak, hogy amit most mond a halott feleségének, azt neki még egyszer nem mondhatja el. Jó volt kettesben

lenni az asszony testével, de legalább annyira fájdalmasan nehéz is. A halott teste által sugárzott indulatokat nem könnyű ellensúlyozni. Mintha az élettelen testben még benne lakna a lelke, és bentről dörömbölne, hogy engedjék ki, mert a lelket nem lehet eltemetni, sem elhamvasztani. A lélek ugyanis itt marad velünk. Ezért tudjuk előhívni évtizedek múlva is.

Hosszú hallgatás után folytatta:

– Egyszer már majdnem meghaltál, szívem, amikor Máriát szülted. Sohasem hittem Istenben, de akkor napokig könyörögtem hozzá, hogy ne vegyen el téged tőlünk – mondta az ágy széléhez térdelve. Jobb kezét gyengéden az asszony testére tette. Könynyeivel küszködve folytatta: – Akkor meghallgatott a Jóisten, most viszont cserbenhagyott! – kiáltotta és elcsuklott a hangja.

Kézfejjével gyengéden simogatni kezdte az asszony vállait. Felesége mélybarna hajában ezüstös hajsálak csillogtak. Rajki László felállt. Lassan odahajolt a fejéhez, és homlokon csókolta hitvesét.

Rekedt hangon suttogeta:

– Rettenetesen szomorú, elhagyott, magára maradt lány voltál, amikor megismertelek. Elkeseredettségednél csak a szemed volt fájdalmasabb. El sem tudtad képzelni, hogy újra lehet kezdeni az életet. Létezhet egy másik ember, egy másik férfi, akihez bizalommal fordulhatsz, akit ugyanúgy szerethetsz, mint azt a másikat. Azt, aki hirtelen felindultságában ostobán ellökött magától. Elhasznált mosogatórongyként dobott a szemébe... – magyarázta egyre hangosabban, majd az ágy széléhez támasztotta a könyökét, és a kezét összekulcsolta. A halott asszonyára nézett.

– Miért hagytál itt, Annamari? Miért nem vittél magaddal? – kérdezte, bár nem várhatott választ.

Két tenyerébe temette az arcát. Percekig így maradt, mozdulatlanul. Amikor felállt az ágytól, már sötétedett. A lepedőt gyengéden visszahajtotta felesége fejére. Azzal elhagyta a kórtermet.

A kórház udvarán beült az autójába, és elhajtott. Otthonról hívta fel a lányát. Csak annyit tudott neki mondani:

– Hazamentem.

Valamit még morzsolt a szájában, de azt nem lehetett igazán érteni. Mária nem nagyon foglalkozott azzal, hogy az apja mit mondott a telefonba, mert éppen egy beteg kísért a kezelőbe. Közben felhívta a patológia főorvosát, és kérte, hogy estig ne vigyék az alagsorba az édesanyját. Amikor befejezték a kórházi sebészet délutáni szakrendelését, visszament a kórterembe. Közelebb húzta az ágyhoz az éjjeliszekrény melletti széket, és leült. Odakinn már szürkére szomorodtak a hegyek. Nézte a letakart édesanyját, a lepel alatti mozdulatlanságot. Erős szeretett volna lenni, de nem tudott. Megrendültségében dadogni kezdett:

– Anyu...kám! Én egyet...le...nem! Keresem a szá...vakat. Tu...dom, nehezen születtem meg. Hat évvel az abortuszod után, és... és hogyan? Majdnem belehaltál – suttogeta. – Nem fogok sírni, mert előttem nem szabad – csuklott el a hangja, és a lepedőn keresztül megfogta anyja összekulcsolt kezét. – Milyen bátor voltál, édesanyám, hiszen az orvosok nem javasolták, hogy gyermeket vállalj. Te mégis megszültél engem... Emlékszel? Két hete még arról beszéltünk, mennyire bánt téged, hogy nem lehetett testvérem.

Tudod, titkon azért reménykedtem benne... Ne haragudj rám, anya, de én nagyon szerettem volna, ha nem egyedül nővök fel veletek! S te erre, egy hatalmas sóhajlás kíséretében azt válaszoltad: „Máriám! Lett volna egy bátyád, de nem tartottam meg. Eldobtam, pedig már a harmadik hónapban voltam vele!”

Mária visszahúzta a kezét.

Annyiszor hallott az apja előtti férfiről, hogy akkor is le tudta volna írni, ha a legmélyebb álmából riasztják fel. Arról a férfiről soha nem akart rosszat mondani az édesanyja. A nevét sem ejtette ki a száján, mert mindig úgy kezdte: az a férfi. Legbelül szeretne volna gyűlölni, de nem tudta rávenni a lelkét. Kifelé, másoknak vagy a rokonainak mondta, de azt se meggyőződésből, mert még mindig szeretne. Senkinek se vallotta volna be, még saját magának sem, hogy így érez, vagy így emlékezik arra a férfira, de következetesen mégis úgy nevezte: az a férfi... A leánya azt sem értette, hogy miért kapartatta ki a bátyját, mert az a gyermek szerelemben fogant, s a szerelem nem bűn. Nem egy harmadik személy, nem egy tárgy, amelyet megérinthezünk, hanem az érint meg bennünket. Átöleljük, megszenvedjük, kihordjuk, és féltő szeretetté kovácsoljuk.

Mária letörölte a könnyeit. Fölállt. Éppen akkor nyílt az ajtó, amikor vissza akart ülni. A patológiáról jöttek az átkozott pléhdobozzal.

– Mária, ne haragudjon! El kell vinnünk az édesanyját – szabadkozott az idősebbik halottszállító.

– Csak egy percet engedjenek még nekem! – szólt erélyesebben a munkatársainak. – Kérem, várjanak odakinn! Majd szólok – mondta nekik. Nem haragudott rájuk, mert am azok csak a kötelességüket teljesítik. Utaztatják a testeket az utolsó földi állomásra. Oda, a hűvös patológia sablonos kamráiba, ahol mindenkit betolnak a neki kijelölt rekeszbe, és beállítják a megfelelő hőmérsékletet.

Mária lehúzta a lepedőt édesanyja arcáról, és megsimogatta a haját. Azt a haját, amelyet kislánykorában mindig meg akart fésülni, de nem engedte neki. A férjének sem engedte. Egyedül annak a másik férfinak engedte, nagyon régen, a vízparton, amikor kijöttek a Keszthelyi-öbölből és, a fűre heveredtek. Velük volt a barátnőjük, mégse őt kérte meg, hogy hátul fésülje ki. Máriának most eszébe jutott, hogy pár éve, amikor arra jártak, nevetve mesélte az anyja:

– Az a férfi ki tudta fésülni. Gyengéd volt, nem húzta. Érezte, hogy milyen mélyen szánhatnak a fésű fogai. Szerelemből tette.

Mária megborzongott.

Sohasem találkozott azzal a másik férfival, csak az évtizedekkel ezelőtti fényképet látta, ahol gyengéden öleli az anyját a közeli kilátóban. Elképzelte, hogy a kórterem ablakából ellátni odáig. Letakarta a halottat, és odament az ajtóhoz. Felkapcsolta a vilányt, behívta a halottszállítókat. Aztán visszament a nővérszobába. Átöltözött, majd lesietett az osztálynak fenntartott parkolóba. A slusszkulcsot alig tudta az indítózárra dugni. Kétszer is lefulladt az autó. Harmadjára megugrott a kocsí, mert remegő lábával elvettette a kuplung holtjátékát.

Hetekkel később, a kórházi szakrendelő folyosóján egy idősebb férfi lépett hozzá:

– Beszélhetnénk nem hivatalos ügyben? – kérdezte.

– Nem tudom, kicsoda Ön. Itt, a rendelőben általában csak hivatalos ügyben beszélnek a betegekkel. Kivéve, ha ismerem az illetőt – felelte meglehetősen udvariatlan stílusban.

– Jó, akkor majd máskor megkeresem – hőkölt vissza az ősz hajú ember, ám mégis tett azért egy újabb kísérletet: – Én vagyok az a másik férfi.

– Maga? Honnan tudta, hogy meghalt az anyám? – nézett megvetéssel a másikra.

– Olvastam a gyászközleményekben.

– Azt sokan olvashatták – válaszolta a lány még elutasítóbban. – Különben is, anyámat – végakaratainak megfelelően – szűk körben temettük, de ez nem magára tartozik. Viszont nem látásra!

Rajki Annamária lánya sarkon fordult, és otthagya azt a másik férfit. Este, a kocsi szélvédőjén, az ablaktörlő lapát alá tűzve talált egy vízhatlan borítékba csomagolt levelet, amelyet az a férfi írt:

„Kedves Mária!

Nem akartam feldúlni az életét, de úgy gondoltam, hogy fontos lehet magának ez a kép, amelyen az édesanyja áll a kolostor előtt, egy csokor tavaszi barkaággal. Akkor ismertem meg őt, de ez a közel fél évszázada készült fénykép már nem engem illet. Magácskánál biztosabb helyen lesz...”

DUDÁS SÁNDOR

LASSULÓ JEGYZET

Emléke
idegen erdő.
Nem az övé.
Zúgó szél.
Derékba tört ágak,
zörgő avar.
Nem az övé.
Ő még ő, de
semmi sem az övé.
Az erdő, a szél, az ágak
nem volt az övé sosem.
Lassuló szárnycsapások:
köröz,
landol,
cél foglya,
nehezéke
a végtelen.

HARMATI GYULA

ÁRULÓ-HIMNUSZ

először még a félelem
másodszor már az érdekem
harmadszor rám szakadt a Nap
negyedszer elárultalak

először még csak a kényszer
másodszor alig érzel
harmadszor szinte megszokod
negyedszer végképp otthonod

TÖRT ARANY

Ránk ragyog bársony ég alatt
ifjúságunk, a tört arany.
Sugárzik, éget, s méreget
álmokhoz poklot és eget.

Csodákról kérdez, parancsol,
tékozló, vádló aranykor.
Árnyékot vet és hű marad,
halálhoz méltó pillanat.

Egyszerre hős és eretnek
mindenki, akit szeretnek.
Lázítja vágya, s ostroma
végén új vágy lesz otthona.

CSOKONAI ATTILA

A SZÉPLAKI LÓ

A kommunizmus emlékművére, avagy A nemlóját!

Mottó: „Márta elérkezettnek tartotta a pillanatot, és előállt üzleti tervével, hogy bűn, ha hagyjuk kárba veszni a fákon termő szilvát és barackot. Tökéletesen igaza volt. Ez tényleg bűn és szegény. Igen, nekünk pálinka kell! Egyetlen colás és fantás üveg se maradjon üresen! Egy félóra múlva tökéletesen asszimilálódva ereszkedtünk le a széplaki utcán, hogy átmenjünk a két hosszúkás, agyagos telkünkre. A hátsó végét még sohasem vettük szemügyre. Az eladó már régóta ígérte, hogy ideadja a kulcsot.

A házról csak annyit tudtunk, amennyit a parasztasszony mesélt róla nekünk. Amikor a kommunisták magukhoz ragadták a hatalmat, és be kellett szolgáltatni minden lovat, a férje gyorsan behajtotta a lovát a hátsó szobába, és az ajtót nyomban be is falazta. A ló soha többé nem hagyta el a házat és megőrült.

A fából készült kerítésen át megcsodáltuk az épületet és mindenekelőtt a fákat. Egy pillanatra azt hittem, hogy nyertést hallok.”

Jaap Scholten: Jó itt nekem?

Gondolat Kiadó, Bérczes Tibor fordítása

A 20. század legnagyobb magyar radikális gondolkodója, aki nem létezett, ezt a lovat nem találta meg. Így hát nem is sírt, nem is omlott össze, ellentétben nagy elődjével, Friedrich Wilhelm Nietzschevel, aki 1889. január 3-án torinói lakásából kilépve azt látta, hogy egy konflis elé kötött ló megmakacsolja magát, mire a kocsis ostorral kíméletlenül ütlegelni kezdi a kiszolgáltatott állatot. A filozófus odalépett a lóhoz (ecce eguus), majd kétségbeesett zokogásban kitörve átölelte a nyakát (ecce homo). Nietzsche a házigazdája hazavitte, és egy pamlagra fektette. Ott feküdt két napig mozdulatlanul. Majd érte jött anyja és álnok nővére. A berni egyetem egykori klasszika-filológia professzora, zeneszerző (Petőfi-versek megzenésítője), és a német költői nyelv mestere innentől kezdve élete hátralevő részét, jó tíz évet, némán, szellemi leépülésben töltötte. 1900. augusztus 25-én Weimarban végzett vele a paralysis progresszíva. Utolsó szavai ezek voltak: Mutter, ich bin dumm. (Anyám, ostoba vagyok.)

Kora másik radikális német teoretikusa és megveszekedett debattőre nem szerzett zenét, „kottájából” mégis rengetegen játszottak – csak éppen rettentően hamisan. Ő volt Karl Marx. Sigmund Freuddal együtt ők hárman alkották „a gyanú iskoláját”. „A gyanú iskolájának” célja a leleplezés, annak bemutatása, hogy „a dolgok” (a társadalom, az élet és a tudat) másként állnak, mint ahogy azt általában gondolni szokták. A roppant találó kifejezés Paul Ricoeur (1913–2005) francia filozófus leleménye.

OLÁH TAMÁS

AZ ANGYAL ELREPÜLT

Az angyal elrepült, messze,
vissza se nézett ránk.
Éltünk tovább
fiatal testünk ártatlanságának
börtönében.

Szemünkbe lógott hosszú hajunk,
feleselve az éggel,
a reggelek megváltásában
kezdődött újra minden napunk.
A miénkkel merőleges utca őrizte,
tág kertek mélyén,
a budai méltóságok itt maradt villáit.
Ezekbe költöztek be azok,
kiknek dolga volt osztogatni
a cirill betűs parancsokat.
A kőfalak övezte kertek egyikében,
egy úszómedence nyílt,
és nézett
ránk csalogatóan.
Naponta eljártunk oda.
Egyszer a nagy vízi fogócskázás közben

észre sem vettük,
mikor váratlanul közénk csobbantak
szűk történelmünk alakjai.
Furcsa volt látni úszó nadrágban,
a dominatus helytartóit.
Lopva figyeltük testük színét
a mérgezetté vált vízben.
Az új osztály első embere
néhány méterrel mellettem tempózott.
Lélegzetem megritkult a szám körül.
Szívem verése verte a hullámokat.
Akkor még nem tudtam,
aki miatt kürtjébe fújt félelmem,
előbb-utóbb maga is félni fog,
s halála mély barázdát húzva
egy korszakot zár majd le.

BODÓ IMRE

ADVENT

1960

Hosszú, hideg éjszakák jártak, az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején, karácsony táján szülőfalum lakóira, házaira, szérűskertjeire. Csak az istálló ajtaján szállt kifelé a pára. A marhák reggeli kérődzése és a kisborjú ficánkolása zavarta meg a nagy-nagy csendet. No, meg édesapám csörgetve a vödörket az itatáshoz készülődve – kiballagott az istállóból, és a kerekesházhoz ment vízért. Abban az időben vezetékes vízről álmodni sem mertünk volna.

Hó még ugyan nem esett, de a dér ott ült a szalmaszálakon, melyek a szérűskertben (szűrűben) elszórva heverték a földön. A trágyadombon gőzölgött a frissen kitalicskázott trágya.

Korán keltem minden reggel, mert vártam a Jézuskát.

Édesanyám ébresztett fel:

– Kisfiam, felöltöztetlek, és kicsit sétálj reggeli előtt, keresgélj a szűrűben, mert a Jézuska már erre is jár. Viszi a jó gyerekeknek a karácsonyfát, és néha-néha le-leesik egy-egy szaloncukor a fáról.

– Mihozzánk nem jön a Jézuska? – kérdeztem kíváncsian.

– Dehogynem, csak tudod, a távoliaknak viszi előbb a fát, meg a jó tanulóknak.

Nagyon megörültem, hogy kimehetek az udvarra és a szűrűbe. Mondtam is édesanyámnak, hogy én is jó leszek, és imádkozom, kistestvéremért is, aki talán másfél éves lehetett.

Kimentem hát a hátsó udvarba.

– Jó reggelt, édesapám. Dicsértessék a Jézus Krisztus! – mondtam.

– Jó reggelt, mindörökké, fiam – hangzott a válasz.

Akkor, abban az időben, egy vallásos magyar faluban a kisdiákoknak így illett köszönni, nemcsak a plébános úrnak, hanem az idősebb embereknek is. Ez akkor nekem is természetes volt.

– No, felébredtél? – kérdezte édesapám.

– Igen, édesapám. Édesanyám mondta, hogy a Jézuska már viszi a karácsonyfákat a jóra való gyerekeknek.

– Az előbb láttam, amikor itt felettünk repült a karácsonyfával. Nézd meg, nem esett-e le szaloncukor a fáról?

– Tényleg itt járt a Jézuska?

– Igen, kisfiam. Még egy hét van karácsonyig. Nagyon sok helyre kell ám neki mennie, mire mindenkihez eljut.

Nagy izgalommal kerestem a cukorkát a megdermedt, deres szérűben. A széna- és a szalmakazlakat is körbe-körbejártam. Bodri kutyánk is jött segíteni, nem tudta mire vélni ezt a nagy nyüzsgést. A deres szalmaszálak között megpillantottam az első ezüstpapírba csomagolt cukrot, ezután a másodikat, a harmadikat, majd a negyediket is megtaláltam a polyváskunyhó előtt.

Édesapám munkája végzése közben messziről figyelte ténykedésemet.

Amikor mind megtaláltam, megszólalt:

– Látod, a Jézuska szeret téged, mert elszórta ezeket a cukrokat, hogy megtaláld.

– Én is szeretem a Jézuskát, és nagyon várom már a szentestét, édesapám.

– Hát, ha jó leszel, még mást is hoz a fa alá, kisfiam.

– Jó leszek és imádkozom, hogy mihozzánk is eljöjjön a Jézuska.

Közben a kis ajándékokkal büszkén ballagtam befelé, majd kis idő múlva megszólalt templomunk harangja.

Ilyen korán harangoznak, és elindultam az utca felé. Szépen, fehérre meszelt betonkerítésünk volt, zöldre festett, fából készült nagy- és kiskapuval.

Hét óra tájban járt az idő, az emberek már mentek a tejsarnokba, a boltba, de voltak, akik már az iskolába ballagtak.

Egyszer csak látom ám, hogy jönnek ki a nénik és bácsik a templomból.

Gondoltam, várok egy kicsit. S nagy meglepetésemre odaért élénk dédanyám, édesapám nagymamája.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus, Messzi mama!

– Dicsértessék mindörökké, fiam! – hangzott a válasz.

Nálunk a dédi mamákat messzi mamának hívták, a nagymamát pedig szülőnek szólították.

– Hol volt ilyen korán? – kérdeztem.

– Édes fiam, elvoltam a Jóra!

Csak később értettem meg, hogy a misét jelentette, lehetett az ún. hajnali mise, illetve általában a templomba járás, mert még később is ezt mondta, Naca dédanyám, amikor a templomból ballagott hazafelé.

Édesanyám is kijött közben, és szólt, hogy reggelizni kellene, és készülődni az iskolába. Dédanyám megfogta a kezemet, és elbúcsúzott, majd megkérdezte:

– Mit szorongatsz a kezeden?

– Szaloncukrot! – mondtam neki. – A szűrűben találtam, a Jézuska karácsonyfájáról pottyantak le.

Messzi mamám elgondolkodott, és így válaszolt:

– Annak idején mi is nagyon vártuk a Jézuskát. Úgy látom, te is nagyon várod?

– Igen, mamám, már csak ötöt kell aludni, és elérkezik mihozzánk is a Jézuska.

– Holnap is jövök a Jóra, azaz a rorátéra, és imádkozom értetek is.

– Köszönöm, Messzi mama! – mondtam.

Megsimogatta kezemet és arcomat, majd elballagott hazafelé.

Természetesen a szüleim is részt vettek a rorátékon, mindig felváltva mentek, amíg mi kistestvéremmel aludtunk. Évek múlva jómagam is elmentem mindig a templomba, és amire büszke vagyok, soha nem kellett noszogatni, tudtam és a mai napig is tudom a kötelességemet.

A reggelit hamar elintéztük. Frissen fejt tejet ittam minden reggel egy szelet házi kenyérrel. Mert abban az időben minden héten volt kenyérsütés az udvari kemencében. Még ma is érzem annak a tejnek az ízét és a finom kenyér illatát.

De azt a meleg simogatást is érzem a kezemen, és a szaloncukrokat még ma is a markomban tudom, amikor közeleg a karácsony.

Gyermeki lelkemben felébred a vágy Jézuska iránt. Ezek a régi karácsonyok soha nem múlnak el az idővel, évről-évre visszatérnek.

De visszatér Tapaszi Anna dédanyám egyszerű, alázatos tekintete, ráncos orcája, és munkától meggyötört, kérges keze, édesanyám és édesapám mosolya, öröme, visszavonhatatlanul és kitörölhetetlenül velem vannak így karácsony táján.

SZEPESI ZSUZSANNA

APA, TE IS...

Megfakult a mosoly,
halkabb lett a szó,
szeme fénye megtört,
s feküdni sem jó.

Fáradt csoszszanással
méri az utat,
biztos támasz után
keze úgy kutat.

Csendben üldögélve
keresi a múlt,
de a sajgó testnek
vigaszt már nem nyújt.

Hosszú minden éjjel,
gyötri a nappal...
nagyon fáj már élni –
menne a Nappal...

SZTASKÓ RICHARD

FÉLEK

Tudom, nem kellene, de minél jobban próbálom ezt az érzést elnyomni, annál erősebben szorít magához. A fájdalommal nem törődöm, csak azzal, ki ne derüljön, alkalmatlan vagyok a legegyszerűbb dolgok elvégzésére is. Persze gyerekként eléggé korlátozottak a lehetőségeim, de egész egyszerűen arról van szó, nem akarok lebukni, főleg az apám előtt, mert a haragjával nem tudok mit kezdeni. Azon kívül, hogy elszenvedem.

A többiek még a kertben. Talán egy óra múlva végeznek. Vagy kettő. Előbb-utóbb föltűnik majd valakinek, eltűntem, de addig, amíg nem keresnek, van mód kitalálnom, mit kezdjek a helyzettel. Az ujjam rettenetesen fáj. Nem csíp a seb, inkább éget, pedig nem is olyan mély – az alakja félholdhoz hasonló – és szerencsére, a vérzés csillapodott annyira, hogy már ne kenjek össze semmit. Ha legalább lenne nálam még egy zsebken-dő, mondjuk egy használt, ezt is az ujjam köré csavarnám, és így akár vissza is tudnék menni közéjük. Legfeljebb azt felelném, ha egyáltalán megkérdeznék, merre jártam: „Ó, csak be kellett mennem, elintézni a mosdót, tudjátok, az ebéd egy picit megülte a gyomrom, aztán már nem bírtam tovább tartani. Szívesen segíték, de nem érzem magamat túl jól; ugye nem baj, ha leülök a teraszra, és onnan nézlek titeket? A préselésben amúgy sem tudok segíteni, ott már tényleg láb alatt lennék, majd nézem, ahogy papa meg apa forgatja a kart, Terike néniék öntik a szőlőt. Remélem, nem gond.” És nem lenne gond, arra pedig rettenetesen ügyelnék, hogy a kezemet ki ne vegyem (még véletlenül se) a zsebemből. Ha ügyes vagyok, holnapra csak egy karcolás emlékeztet majd az ügyetlenségemre.

Az egész azzal kezdődik, hogy az előkészületek után apu egy metszőollót nyom a kezembe: „Majd ezzel fogsz dolgozni. A fűrtöket ebbe a vödörbe gyűjtsd. Ha megtelik, vidd előre, és öntsd abba a nagy ládába.” Én pedig bólogatok, és nem csak azért, hogy jelezzem, felfogtam a hallottakat, hanem a magam megnyugtatóására is – egy ideje már tudom, bólogatással távol tartható a szükségtelen kérdések sora.

Az olló nem mai darab. A pengén itt-ott rozsdafolt, pedig a gravírozás szerint rozsdamentes acélból készült, sebj, ez pont azt bizonyítja, semmi sem tart örökké. Az olló szárait szígszalaggal tekerték körbe, ez a zöld-sárga csíkozás igazán mutatósá teszi vágyott munkaeszközöm. Soha azelőtt nem volt még a kezemben metszőolló. Persze, ez

így ebben a formában, nem igaz. Tudom, hogy a pincelejáró fölötti ládában tartják ezt is, meg a másik kettőt, illetve ott van a falra fölakasztva a kerti olló is, és nem tagadom, egyszer-kétszer megesett – mikor nem figyelt senki, délutáni pihenők alkalmával, kionsotam a házból játszani – a magam szórakoztatására csattogtatni kezdem őket a levegőben, persze halkán, nehogy lebukjam, tilosban járok, tilos dolgot művelek.

Sose gondoltam, egyszer majd használhatom a metszőollót, mint ahogyan a felnőttek teszik. S most itt az alkalom, nekem pedig élnem kell ezzel a lehetőséggel. A feladat nem nagy ügy. Odatartom a kitárt pengét a fürtszárhoz, egy nyisszantás és már a kezemben is a kincs, amit óvatosan – nem úgy, mint a többiek – a vödörbe helyezek; nem szeretném, hogy a szemek megsérüljenek, ez persze butaság, tisztában vagyok azzal, mit művel majd a prés, de legalább addig maradjanak épek és szépek a szemek, amíg nem kerül sor az elkerülhetetlenre. A mai napot is úgy kezdtem, mint eddig bármelyiket: nem akarok a legjobb lenni, nekem az is elég, ha nap végén apu azt mondja, büszke vagyok rád – és ha esetleg nem mondja, akkor a szemében lássak valami megnyugtatót. Azt hiszem, ez most sem fog összejönni.

A félelem semmivel se különb az örömnél vagy a szomorúságnál. Belülről fakad, tart ameddig tart, és ameddig tart, egyetlen bizonyosság ebben a bizonytalan világban. Hogy másoknál ez miképpen van, fogalmam sincs, de az örömet és a szomorúságot – kacagások vagy küzdelmek árán – a magam javára tudom fordítani. A félelemmel viszont nem lehet mit kezdeni. Megbénít. S ezt a bénultságot képtelenség mosollyal vagy vigasztalással oldani. Ezt nem lehet.

Előbb-utóbb föltűnik majd valakinek, nem vagyok meg. Ott kellene lennem a tőkéik közt, de sehol se vagyok. „Hová lett? Hol kódorog ez az istenátka?” – kérdi majd a nagyapám, aztán úgy fordul vissza a kövér fürtökhöz, mintha az imént meg se szólalt volna. A többiek is elintézik magukban a dolgot: biztos beszaladt a mosdóba – de hát minek, ha itt a kertben is el tudja intézni – hagyjad már, ez pesti gyerek, ennek a fajansz kell – majd visszajön, mit izélsz – haladjon a munka, így napnyugtáig sem végzünk.

Az ügyetlenségemen kívül szinte semmi se történt. Egy természetesebb fürtöt szerettem volna levágni, de akárhogy is erőlködtem, a metszőolló nem akarta a dolgot. Hiába szorítottam, nyomtam össze két kézzel, meg se moccant. Ezt nem hiszem el, gondoltam magamban, ennyire azért mégsem lehetek béna. Vagy igen? Próbáltam, próbáltam, de semmi. Csak nem az lesz, hogy apámhoz fordulok, és segítséget kérek? Dehogy. Inkább tovább szenvedek, minthogy megalázzam magam. És szenvedtem is tovább. Azt hittem, a rozsdafoltok miatt akad az olló, de mire rájöttem, mi a hiba, már késő volt. A biztonsági pöcök, ami megakadályozza az összezárt pengék szabad mozgását, valahogyan beakadt, és emiatt nem lehetett az ollóval vágni, de abban a pillanatban, ahogy ez megállapítatott: a bal mutatóujjam a metszőpengék közé keveredett, és szszty, a pöcök visszapattant a helyére, én pedig sikeresen levágtam a kiszemelt fürtöt és egy apró darabot az ujjamból.

Semmilyen fájdalmat nem éreztem. Még a vérzés sem indult meg; törtfehér hasadéknak tűnt az igen aprócska seb, úgy tűnt, gondolkodóba esett, vérezzen vagy sem, aztán eszmélt, és megindult a sűrű, sötét szivárgás. De olyan sebességgel, amelyet még nem tapasztaltam. És persze a fájdalom is megérkezett: éles, égető érzés, ami együtt járt a jeges rémülettel: senkinek se szabad elmondanom, mi történt, különben... ez az, amit

nem szerettem volna megtudni. A világ legtermészetesebb eleganciájával álltam föl tér-deplő-guggoló helyzetemből, és indultam el a ház felé, ide az előszobába. Nesztelenül és halkán, akár a macskák. Senki meg se kérdezte: „Hova-hova? Na, mi az, nem bírod a munkát? Ilyen hamar elfáradni, pedig még csak most kezdtük, és hol van a vége...”

A vércseppek miatt aggódom igazán. Az előbb vettem észre, a küszöb előtt volt három vagy négy darab, frissnek tűntek, megpróbáltam elkenni őket a cipőm talpával, sajnos az utolsó zsebkendőmet is a sebre szorítottam, viszont most pont úgy néz ki a föld, mintha sárfoltot kentek volna végig az előszobán. Semmi baj, az bárki lehetett. Nem kell feltétlenül azt gondolniuk, én vagyok a tettes. Ha volna rá mód, menten föltakarítanám egy vizes ronggyal.

Nem akarok úgy járni, mint amikor eltörtem a kedvenc csészéjét. Megkért, hogy vigyem be a kávéját, én meg örültem, hogy ezzel az aprósággal kedveskedhetek. Sajnos, többször is rossz jegyet hoztam haza az iskolából, és sehogyan se tudtam elhíttetni, minden a tanárok hibája. Megtanulom az anyagot, de olyan dolgokra kérdeznek rá, amiről fogalmam sincs, persze, hogy elégtelent kapok. Íme, itt a lehetőség, gondoltam, hogy egy kis kedvességgel tompítsak a haragján, de túl forró volt a csésze, én meg rosszul fogtam meg a pereménél, kicsúszott a kezemből, és ríptyára tört a járólapon. A kávé szétfröccsent, a fehér falra is jutott sok ezer csepp, emlékszem, az egész úgy van előtttem, mint egy lassított felvétel. Ahogy csúszik ki a csésze, már kapom is a kezemet a fülemhez, mintha azzal, hogy betapasztom őket, tompítható a csattanás, és ha én nem hallom, akkor más sem.

Apu szinte azonnal ott termett mögöttem, nem szólt semmit, már ütött is. A tarkómon talált el, de a hosszú ujjával az arcomat is elérte. A forróság azonnal előntött; az egész olyan hirtelen történt, hogy utána sírni se tudtam. Csak álltunk döbenten, fújtatott, mint egy bika, én pedig olyan aprónak éreztem magam, hogy hozzám képest a legkisebb csészedarab is hatalmasnak tűnt. Végül ő törte meg a csendet: „Tüntesd el a mocskod, aztán ne is lássalak.” A hangja olyan száraz volt, mint az avar ropogása, mikor kint a kertben meggyújtjuk a levélkupacot.

Nem tudom, mennyi idő telhetett el, mire végeztem a takarítással. A kávéfölitattam ronggyal, a csészedarabokat összesöpörtem, de a fallal meggyúlt a bajom. Végső megoldásként a mosogatószivaccsal kezdtem ledörzsölni a cseppeket. Volt, amelyik könnyedén lejött, de akadt olyan is, ami szinte beleégette magát a falba – el se lehetett tüntetni, hiábavaló volt minden mozdulatom. Mire végeztem, a tarkómról és az arcomról eltűnt a forróság. Már nem fájt az ütés, de annál inkább a zsibbadás a karomban. Aztán apu kijött a konyhába, megnézni, mire jutottam. Nem tudom, hogy vártam-e valamire, talán egy dicsérő szóra, de biztos, hogy jól esett volna, bár azok után, ami történt, sok jóban nem reménykedhettem. Most se mondott semmit, csak hümmögött, ebből pedig tudhatam, a nap további részében a szobámban a helyem, ahol vacsoráig gondolkodhatok a történetekről.

Az biztos, hogy hamarosan vissza kell mennem a szüretelő rokonok közé. Nem maradhatok itt egész nap. Legfeljebb majd dugdosom a kezem, és nem hagyom, hogy észrevegyék, mi történt velem. Később. Majd hetek, hónapok múlva ráérek kacagni félhold alakú sebem láttán ezen az egészen. De mi van, ha nem csak ez a küszöb előtti három-négy vércsepp a bizonyíték a történeteire? Mi van, ha a tőkéktől egészen idáig

bordó pettyek jelzik utamat, és apu, mint az a mitológiai hős az egyik könyvemből, akinek a neve nem jut eszembe, követi majd a nyomokat, hogy eljusson leendő áldozatához, aki éppenséggel nem a torz Minotaurus lesz, hanem tulajdon fia? Vajon mit fog szólni? Szól-e egyáltalán, vagy csak némán ütésre emeli a karját, és pont abban a pillanatban sújt le, amikor elkezdeném a beragadt metszőollónál? Verés közben érezné, mennyire sajnálom, hogy csalódást okoztam? Hogy székenbe hoztam mások és önmaga előtt? A haragon kívül érezné egyáltalán bármit is?

KOTASZEK HEDVIG

HÓPIHE-PUHA HÓ

ha hullana a
hócsatadúlt
réten a
hópihe-puha hó
szerelmesem megpihenne
hópihe-puha hó
hullana a
hócsatadúlt
réten

hompály páholy
hangod átfon
Csönd-szobában
halkan táncol
hópihe-puha hó

ha függönyt húzna
ablakunkra
hópihe-puha hó
szerelmünknek
csöndet lopna
ha függönyt húzna
ablakunkra
hópihe-puha hó

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

EMLÉK PEREG

Nagyokat hördül az éjszaka,
csúf torkán zúdul a jégdara.
Elvitte álmomat gonoszul,
Elmém egén dühöngve vonul.

A fák között madárszív remeg,
gyúrt lepedőmre emlék pereg.
Vihar ül mellemen, fojt nagyon,
most csak Istennél van oltalom.

Szegény ebem is csendben lapul,
a természet cserepet gyalul.
A hajnal ma csak kábán dadog,
házam lelke reggelig vacog.

FELÉD FUTOK

Feléd futok,
hajam hullámot ver,
körüitem napsugárnyalábok,
barna földrögök.
Könny repked,
időhurokba lépek,
de még jókor,
szívem, szívedbe rejtem.

TÓTHÁRPÁD FERENC

ÉVFORDULÓN

(Asszonybőrben IV.)

Mint rég megunt melódia,
unott replay-paródia,
beült közénk, befészkelődött
az áhított harmónia.

Miénk az est, miénk a vágy,
tudod, a szombat... meg az ágy...
A zsarnok évek összementek,
akár az ünneplő ruhák.

Rutinba fúlnak bókjaink,
kiszáradnak a csókjaink,
tudod s tudom minden bajunkat,
és mégis száz kérdés kering.

A parketten a tánc nem áll,
s a partnernek a tánc dukál.
A karjaid közt én vagyok, hát
kit érdekel a sok sakál?

A sors kitérte bugyrait,
de lásd, a fény, ha megvakít
is, én teérted égek mégis.
Legyél szerelmes egy kicsit!

ZATKALIK ANDRÁS

NÉMA PÁRBESZÉD

Bennem mindig ott élt a rettegés, higgye el: a foglalkozásokon is, de főképp a szünetekben. Azért, mert akkor valahogy ki tudtuk engedni a gőzt. Miért, maga nem járt még intézetben? Most először... Akkor maga is be lehet tojva... Hogy az örök? Ne röhögtesen már! Mire odaérnek, addigra elfekszik valamelyik egy maflástól. Aztán, aztán, keressen mást, az majd jobban elmondja. Jó, kösz, szeretem a márkás cigit. Tudja, hogy most megvesztegetett vele? Ezért engem a többiek hátulról fognak vécépumpával... érti? Dehogyan érti, legfeljebb felsejlik valami a bírósági papírokból. Nem olvashatta az enyémet? Akkor hazudhatok bármit is magának... Jó, kivételt teszek. Az elejéről kezdjem? Ember, az elején kétfenyérnyi voltam egy szar inkubátorban. Oda cseszett le egy nő. Anyának nem mondhatom. Mindent elmeséltek a szülők. Már megint nem érti: mi azokat hívjuk szülőknek, akikhez kihelyeznek minket. Világos már? Na, odavettek csecsemőként. Mondom én magának, mert hiszen itt aztán mindenki kibeszéli a múltját takarodó után. Jaj, komolyan mondom, maga nagyon gyöngé. Azért takarodó után, mert a sötétben már nem látjuk az arcokat. A könnyeket és a gyűlöletet. A szomorúságot, a kiteszítottságot és a dühöt. Hát ezért.

Egy kisvárosban nőttem fel egy családnál. Öten voltunk csajok, meg ők: fater, muter és az ikerlányok. A másik négy csaj velem együtt nőtt fel. Én Amival voltam egy szobában. Komolyan mondom magának, nagyon rendes volt mindenki. Igen, az ikrek is. Semmivel sem mutatták ki, hogy az öt miben különbözik a kettőtől. Volt egy kisbuszuk, azzal mentünk szerte az országban. Balaton, Budapest, Debrecen. Négyéves lehettem, mikor a virágkarneválra vittek. Istenhívők voltak, mert sokszor vittek templomokba is. Szóval szépen telt a gyerekkor. S tudja, mi az érdekes? Kábé tízévesek lehettünk, s egy karácsonyeste mondták el nekünk, hogy nem ők az igazi szülők. Nem, nem rázott meg, mert ahhoz butuskák voltunk, meg a bennünket körülvevő szeretet oldotta a helyzetet. Hogy én szépen fogalmazok? Egyszer egy tanárom is ezt mondta. De régen is volt...

Hatodikban bejött egy pár cifrán öltözött ember az iskolába. Tanítás alatt. Kicsit sutymorogtak a tanárral, aztán arra kértek minket... igen, egy osztályba jártunk, de ne szakítson félbe mindig... amúgy is bámulnak ránk. Magáról lerí, hogy kinti ember, nem valami smasszer. Szóval bejöttek, aztán kisvártatva a magyartanáruk felállt, odajött

hozzánk, megkérte, csomagoljunk össze, s menjünk ki. Mondtam, hogy hatodikban? Ja. Ezt sem fogja ésszel felérni. De mindegy: serdülő lányok voltunk éppen. Vagy majdnem. Franc tudja. Kellett volna valami fogódzó... Ne okoskodjon! Tudtuk, miről van szó, de sok volt a bizonytalanság. Maga bemenne mini tampont venni a drogériába? Hagyjuk...

Bevittek minket az igazgatóiba, ahol talán egyszer sem jártunk. Bennünk volt a zabszem, pedig semmit sem tettünk. Komolyan, na. Le is ülhettünk. Az igazgatónő nagyon zavart volt, meg az idegenek is. És komorak. Valahogy csak kibökték, hogy a mama és a papa meghaltak. Elcsapta az autót a vonat. Nem volt semmi hiszti, csak zokogás. Az ikrek összeölelkeztek, mi meg egymás kezét fogtuk. Homályos innen minden. Simogattak, vigasztaltak mindannyiunkat, aztán kikerültünk. Két vagy három autóval vittek minket valami gyűjtőfélébe. Utólag már tudom, pszichológus is jött, meg sok felnőtt. Egy hét múlva volt a temetés. Erről most ne beszéljek, jó? Pár nap után valami bizottságféle... Piája nincs? Láthatja, hogy reszket a kezem... Oké, megértem, ilyet nem mer megkockáztatni. Pedig akkor oldottabb lenne a nyelvem...

Na most meg én zavarodtam össze... Igen, a bizottság. Közölték velünk, hogy iskolába kell járni, meg hogy együtt ez már nem lehetséges, ezért külön helyekre kell költöznünk. Az ikreknek még éltek a nagyszüleik, oda mentek. A kis barátnőim visszakerültek az igazi szüleikhez, én meg... nem mondom a falu nevét, itt van a közelben. Putri egy hely...

Egy olyan negyven körüli nő jött értem, megmondta a nevét. Kérte, Zsófi mamának szólítsam. Az egyórás úton egy szót sem szólt, én sem. Odaérve a melák nagy kapu látványa ragadott meg és a kiskutyák. Akkor még nem is sejtettem, ezek lesznek az egyetlen barátaim egy ideig.

Féltem. Hogyne féltem volna? Zsófi mama a hátamra csapta a táskám, kezembe adta a motyóimat, bevitt a házba. Megmutatta a szobámat. Szinte üres volt: két ágyacska, szekrény, polc, asztalka. Ott is hagyott, én meg kipakoltam. Kisvártatva vissza is jött, elmondta, hogy a falakra posztert nem rakhatok, takarítanom nekem kell. A kisorádiómat meg azzal vette el, hogy az ide nem kell... Pedig azt a Mama vette az utolsó közös karácsonyra...

A konyhában találkoztam a többiekkel: egy bunkó pofájú pasassal: ő volt a férj, Miska. Pár dolgot kérdezett, aztán belemerült a levesébe. A fiuk is Miska volt, de még bunkóbb: rágózott, bőfögött. Aztán belibbent a szobatársam is: Emike is. Ő is intézetis volt, s csak később tudtam meg, hogy anyja és apja is börtönben lesznek még évekig. Vele jártam suliba. Nehéz csaj volt: balhézott, visszapofázott. Az első hetekben csak iskola, kutyázás, sírás, alvás, házimunka...

Alig egy hónap után aztán közelebbről is megismertem Emit: ellopott a boltban egy csomag cigarettát, s beledobta a tesis cuccomba. Nem láttam, mikor tette. A pénztáros meg észrevette, hogy a nyitott zsákban ott van a bagó. Balhé lett belőle. Zsófi mama engem vont kérdőre, a kis ribanc meg kussolt. Érezhette, hogy berágtam rá, ezért egyik este kinyitotta az ablakot, s megkínált egy szál cigarettával. Tudja, milyen hülye helyzet volt? Hallgattam, s szívtam. Ami a nagyobb baj: jól esett, nem ártott meg. Fene tudja: ilyen a szervezetem. Ez volt az első olyan lépésem, ami ide vezetett. Másnap már én kértem egy szálát. Miska is becsatlakozott, s füstöltünk rendesen. Nem buktunk meg, mert a szülők is bagósak voltak. A cigilopást szépen kitanultam, s egyszer sem kaptak

el miatta, pedig két-három év alatt több kartonnyit elcsakliztam. A pia már a fiúk dolga volt. Arra is rászoktam már hetedikben.

Hogy mondta? Nem, a suliban már nem az voltam, mint egy-két éve. Szépen csúsztam lefele. Én mindig négyes-ötös voltam, aztán jöttek a hármások, meg a rosszabbak. Elkezdtünk hármásban bandázni, amit a falubeliek nem néztek jó szemmel. Már csak azért sem, mert Zsófi mama szinte semmit sem törődött velünk. Á, az iskola, hagyja már... egy voltam a sok csibész közül. Egy tanárom volt csak, aki kedvelt a fogalmazásaim miatt, s ha nagyritkán egyet írtam, meg is dicsért, fel is olvasta. Vele nem balhéztam, de a többiekkel egyre többet: visszapofáztam, kiöntöttem a festékes pohárkát a földre, óra közben akkor mentem ki, amikor csak kedvem tartotta. Ha meg vissza akartak küldeni, hát én küldtem el őket a jó... érti a folytatását? Jó két méter volt a kapu, de úgy másztam át, mint a macska. Persze a többiek is. A szából húsz gyerek mind ilyen lógós volt. Tetszett, hogy a mindig szófogadó kislány igazi vagány is lehet. Nem ismertem ezt az oldalt, de vonzott. Senki nem szólt rám erősebben, s én, persze a többivel együtt, marhára élveztem az egészet anélkül, hogy igazából bárki is megmutatta volna a helyes utat. Egyszer félrevont ez a tanárom, leültetett. Csak ketten voltunk a tanteremben. Megdicsért egy kutyákról szóló fogalmazásomért, aztán nekem szegezte a kérdést. Pontosan így mondta, máig is tisztán emlékszem rá: Mondd, miért vagy te ilyen rossz? Megérinthette a lelkét a válaszom, mert lehajtotta a fejét, aztán kifújta az orrát, s intett, hogy mehetek.

Hogy mit válaszoltam? Azt, amit magának is mondanék: tudja, én még soha senkinek nem mondhattam azt, hogy édesanya, édesapa... Ne bámuljon, ez van. Először elvesztettem azt, akit nem is ismertem: igazi anyámat. Soha nem kerestem, s én sem keresném soha, hacsak azért nem, hogy valagba rúgjam. Bocsi: hátsóba. Az ilyenekkel, mint maga, szépen kellene beszélni, de leszoktam róla. Akarja, hogy elküldjem a jó bűdös... Ha ad még egy cigit, folytatom. Kösz. Na, szóval, kiskorom nevelőszülei már az égben vannak. Őket sajnálom, s ha velük odafenn összekerülök, megint jó leszek...

Hogy meddig? Nyolcadik végéig. Azaz a második nyolcadik végéig. Hogy magyarázom? Megbuktam. Hatból! Persze, még vagy ötven a bandából, de ez még elment. A gyámomat viszont megfenyíthették vagy valami, mert kezdett a körmünkre nézni. Miska. Hm, Miska. Hát hozzáidomultam, s ugyanolyan bunkó lettem. Már a tizenhetet is betöltöttük mindketten, mikor rájöttünk, hogy a pia, a cigi mellett lehet füvezni is. Ebbe két városi csaj avatott minket: ők adták a bélyeget, majd a sütit, aztán a füvet is. Nem fogja elhinni, ezt is bírtam. Még most is, csak itt nehezebb hozzájutni. Na, a megyeszékhelyen ez nem volt nagy kunszt. Oda írtattak egy ipariskolába. Hát az volt az élet ám! Eleinte bejártunk minden órára, majd megkajáltunk, s az utolsó busz indulásáig bandáztunk, meg balhéztunk. Fél év után aztán csak a lógás meg a fű érdekelt bennünket. Amíg nem volt nagyon hideg, az egyik kilátóba jártunk vedelni és szívni, aztán az egyik csávó talált egy tök üres kérót. Azaz nem volt üres, mert megtöltöttük piásüvegekkel. Ne fintorogjon, maga sosem ivott? Na látja... Mérték? Hülyéskedik?

Szóval folyt a vidám élet. Egyszer nagyon beszívtunk, s csak reggelre tértünk úgahogy magunkhoz. Egy csávó feküdt rajtam. Nagyokat lökött, aztán lefordult, s elaludt. Én is. Akkor nem tudtam, hogy ez a szex. Kicsit beparáztam, s figyeltem a mensimet. Két hónap után nem jött meg. El is spuriztunk egy nőgyógyászhoz, aki marhára tahó

volt, mert megmondta a tutit... Vili, amit előadok? Nem kellene a részletek. Ez szép magától. Elvették, onnantól kicsit óvatosabb lettem. Lackóval meg összebútoroztunk. Ebből is balhé lett, mert még két hónapom volt a tizennyolchoz. Most már csak egy hét. Röhej ez is. Születésnap itt? Oké, visszavettünk egy kicsit, de aztán jöttek az újabb balhék: kellett a fecskendő, nőtt az adag, zsé meg nem volt... Tudtam, ezt sem kapja fel agyilag: a zsé a zseton, pénz. Lackó rendes csávó: szüleinél annyi a mani, hogy meg sem tudják számolni. Annyit vesz ki, amennyit akar. Hát vett is rendesen, de aztán valami aprón, ja, igen: faterjától, aki állatorvos, fecskendőket csent el. Na, lebukott. Ígért mindent összevissza, de onnantól bezárult a pénzforrás. Esténként együtt jártunk lopni, majd betörni is. Én falaztam, ő mászott. Máskor meg fordítva. Pár hónapig húztuk ki így, aztán... aztán már maga is tudja, ezért jött ide. A nyomozati anyag a kezébe... Jó, mondta, hogy még nincs. Akkor meg megkapja ma vagy holnap az irodán. Ez volt a rizsám, de tuti igaz. Hogy még találkozni fogunk? Cigit is hozzon...

Mit gondol, mikor kerülhetek ki innen?

DEMSE MÁRTON

ÖREGAPÁM

Rongyos, szegény volt és éhes.
Naponta Csíkba ment „jégaszalni”.
Városokba is járt követ árulni,
Laposokat. Kenyérszeletnek nézte.

Árulta őket terített abroszkán,
Valamivel segíteni akart a sorsán.
Töviskerítése mellett költ,
Büdös szűzdohányt füstölt.

Az éhség nyarán – negyvenhétben
Kapáját hagyta a szőlősben.
Hanyatt esve kalapját letette,
S az utolsó Ámen-t lenyelte.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

KARÁCSONYI TÖRTÉNET

Ida későn ébredt fel. A kopott sötétítő függönyön átszűrődött a fény. Ránézett az órájára. Van még ideje a vonat indulásáig. Lassan kikászálódott az ágyból. Amikor kinézett az ablakon, meglepve látta, hogy valóságos itéletidő tombol odakinn. Egész éjszaka eshetett, mert az utcát vastag hótakaró borította. És még mindig esett. A hópelyhek csak úgy kavarogtak az ablaküveg előtt, a faágakat rázta a szél. Ida bekapcsolta a rádiót. A hírekben többször elismételték: lehetőleg senki ne induljon útnak. Az utak járhatatlannak, a vonatok órákat késnek.

Ida elbizonytalanodott. A lányával megbeszélte, hogy náluk tölti a karácsonyt. Előző nap nem tudott elutazni, mert fellépése volt a színházban. Most meg az időjárás miatt nem indulhat el. Kinézett többször az ablakon, de látta, hogy az idő nem változik. Végül felhívta a lányát, és megbeszélte vele, hogy egy nappal később utazik. Pedig már nagyon vágyott a család után, s a gondolattól is irtózott, hogy a szentestét egyedül kell töltenie.

A délelőtt gyorsan eltelt. Pakolászott a lakásban, az iratai közt rendezkedett. Délután azonban már nem találta a helyét. Se olvasni, se tévét nézni nem volt türelme. Legszívesebben beszélgetett volna valakivel, de a színészházból szinte mindenki eltűnt. Különben sem látják szívesen karácsony este az idegent. Pedig ő kedves ajándékokat készített a kollégáknak. Mégsem hívta senki.

Négy óra felé már besötétedett. Az utcai lámpa fénye sejtelmes félhomályba borította a szobát. Ida a kedvenc foteljébe ült, töltött magának egy konyakot, s nézte az ablak előtt szállingózó hópelyheket. Amikor arra gondolt, hogy nincs a városban egyetlen ember, akinek legalább telefonálhatna, sírhatnékja támadt. Mit keres ő itt egyáltalán?

Eszébe jutott az előző napi fellépése. Nem szívesen gondolt rá, mert siralmas volt. S ezt nem csak ő érzi, de mások is. Látta, ahogy összenéztek a színész-kollégák, hallotta a nevetést a háta mögött. Ez megy fél éve, amióta idejött. Nem tudja miért, de valahogy nem akarják befogadni. Minden mozdulatát árgus szemekkel figyelik, várják, mikor

teveszti el a szerepét. Egyik nap meg éppen akkor lépett be a színház büféjébe, amikor az egyik kolléga őt utánozta. Azt hitte, elsüllyed székényében. De hát miért szégyellje magát? Nem ő akart idejönni! Nem hagyta volna ott a régi társulatát, ha nem hívják annyira. Legalább ötször megkereste a színház vezetője, mire igent mondott. Ezek a fiatalok el sem tudják képzelni, milyen súlyos döntést hozott akkor. Hiszen ahhoz a színházhoz lett hűtlen, ahol tizenöt évig játszott, s ahol ünnepelték. Tisztelték, becsülték, tekintélye volt, s ami nem utolsó egy színész életében, a legjobb szerepeket kapta. Ám ez nem volt elég. Tudni akarta, mennyit ér hatvanévesen.

Most megtudta. A fiatalok lenézik, kicsúfolják az öregsége miatt. Mit tehet ő arról, hogy már nem lát szemüveg nélkül? A beszéde sem a régi. Nem tudja megszokni a műfogakat, olyan, mintha valami idegen test lenne a szájában. Az alakja is megváltozott. Igaz, nem hízott el, de a bőre petyhüdt, az arcán pedig egyre több a ránc. De mit számítanak ezek a külsőségek, ha valaki játszani tud. Mégis, mintha mellőznék. Nem becsülte le soha a mellékszerepeket, szívesen eljátszik ő mindent, de amikor elhívták Pestről, nem erről volt szó. Főszerepeket ígértek. Eddig egyet sem kapott. A múltkor is a táblára kifüggesztett szereposztásból tudta meg, hogy rá csak egy kis epizód szerepet osztottak. Hiába minden igyekezete. Szinte már görcsös akarással próbál bizonyítani. Már nem is önmagára és nem is a szerepre figyel, hanem a többiekre. Vajon, mit szólnak a játékaához? Vajon, mit hibázott megint? S mivel nyíltan nem mondják ki, az arcokról igyekszik leolvasni. Ez az állandó készenlét azonban felőrli az idegeit. Ha látta volna előre, hogy mi vár itt rá, nem jött volna el. De késő bánat. Nincs visszaút. Nem mehet vissza a régi társulathoz. Itt kell megvívnia a harcot.

Ida most döbbsen rá, valójában mire vállalkozott. Eljött egy idegen, csak az emlékeiben élő városba, ahol negyven éve hiába volt népszerű színésznő, ma már senki nem ismeri. Nincsenek rokonai, barátai, még csak ellenségei sem. Hol vannak már a negyven év előtti rajongók? Az arcukat sem tudja felidézni.

Lehúzott egy újabb pohár konyakot. Feltolultak az emlékek. A pesti évek, a barátok, akik soha nem hagyták egyedül. Hol is töltötte az elmúlt karácsonyt? Már nem emlékszik, de biztos, hogy nem egyedül rostokolt a lakásban. Miért volt ennyire biztos önmagában? Amikor becsomagolta a holmijait, még úgy gondolt erre a vállalkozására, mint egy diadalmenetre. Meg sem fordult a fejében, hogy úgy bánnak majd vele, mint egy kezdő színésszel. Hogy mindent előlről kell kezdenie. Hogy ennyi kudarc és megaláztatás éri, s ennyire ki lehet őt billenteni magabiztosságából. Már most abban sem biztos, hogy valaha is jól játszott a színpadon. Minden reggel fáradtan ébred, és szorongva gondol arra, hogy be kell mennie a színházba.

Talán egy hónap után összeroppant volna, ha Edit kolléganője nem tartja benne a lelket. Magában hálás volt Editnek. Ő az egyetlen, aki törődik vele. Edit sem fiatal már, de azért neki könnyebb. A férje is színész, s mindketten jó szerepeket kapnak. Szereti, ismeri őket a közönség. Szép otthonuk van, gyerekeik, unokáik. Ő, bezzeg, a harmadik férjétől is elvált. Teljesen magára maradt, és hatvanévesen a színészházban lakik. Igaz, Gabi, a lánya hívta sokszor. Hagyja a színházat, éljen velük, gyönyörködjön az unokáiban. De ő nem akar a lánya nyakán élni.

Szegény Gabi! Milyen keveset volt vele egész életében. Amikor kicsi volt, odaadta az édesanyjának nevelni. Csak a nyári szüneteket töltötte a lányával. Aztán jött az ősz,

kezdődött az új évad, s neki mennie kellett. Ó, mennyit gyötrődött amiatt, hogy a színházat választotta. Minden szakítás, búcsú kegyetlenül fájt, de a színpad és a siker mindenért kárpótolta. Jól tudta ezt az édesanyja. Egyedül ő értette meg. Eredj, lányom, biztatta mindig, a te helyed a színpadon van. Majd én törődök a kis Gabival. Aztán az anyja is elfáradt. Beteg lett, és a húga ápolta. Idát hívták haza, de ő akkor sem tudott menni, mert fellépése volt. Sose bocsátja meg magának, hogy nem állt ott az édesanyja halálos ágyánál. Nem tudott elbúcsúzni tőle. Nem tudta megköszönni neki, hogy segített. Hogy azt csinálhatta egész életében, amit szeretett. Hogy felnevelte a lányát. Szegény Gabi! Azért választotta a tanári pályát, meg meggyűlölte a színházat. De ezt csak egyetemista korában vallotta be a lánya. Egyszer nem tudott hazamenni az ünnepekre egy vendégszereplés miatt.

– Légy boldog a színházaddal! – kiabált Gabi a telefonba, amikor közölte vele anyja a rossz hírt. – Sose szeretted senkit. Engem sem. Neked csak a színház a fontos.

Hiába mondogatta, hogy nem így van. Nagyon szereti őt is, a családot is, de a színész élete ilyen. S ha ő már ezt választotta, nem léphet ki belőle. Ezt csak teljes szívvel lehet csinálni, vagy az egészeknek nincs értelme.

Most már nem lázad a lánya. Elfogadta a helyzetet, sőt, még öröm is csengett a hangjában, amikor tegnap felhívta, hogy a karácsonyt otthon tölti. Neki is nagy szüksége van a lányára. Most nem bírná ki egyedül az ünnepeket.

Újabb konyakot ivott, s az ablakhoz lépett. Kinn már teljesen besötétedett. Az utcai lámpák megvilágították a havas utat. Elállt a hóesés, a szél elcsendesedett. Idának soha ennyire nem fájt a magány. Legszívesebben ordított volna. A szemközti ház ablakán kiszűrődtek a fények. Ida látta, hogy csillagszórót gyújtottak. A látványtól még inkább elkeseredett. Sajnálta, hogy nem állított fel a szobájában egy kis fát. Belekortyolt a konyakba. Nem bírom tovább! – kiáltott fel hangosan, és sebesen öltözni kezdett. Ha percekben belül nem jut ki a szobából, úgy érezte, megfullad. Mint aki menekül, úgy rohant ki a színészházból.

Céltalanul elindult a behavazott utcán. A hideg levegő gyorsan kijózanította. Lassított a léptein, és már képes volt a külvilágra is figyelni. A város főterén jöttek-mentek az emberek. Ida arra gondolt, hogy amióta ebben a városban él, még nem is sétálgatott. Nem nézte meg a kirakatokat, nem állt meg az utcán beszélgetni senkivel. Otthon ült, és a szerepét tanulta, vagy a próbákra ment. Mindeddig az élete a színház és a színészház között zajlott. Holott, most látja, milyen szép ez a város. Mennyit változott negyven év alatt! Az utcákat már meg sem ismeri, féltő, hogy azt a házat sem találná meg, ahol albérletben lakott.

A templom elé érve elkapta a vágy, hogy néhány percre beüljön. Fázt is, meg úgy érezte, jót tesz a lelkének egy kis imádkozás. Talán megnyugtatja. Régen nem járt már templomban. Az ő istene eddig a színpad volt.

Benn csak néhányan üldögéltek a padosorokban. Ida halkan lekuporodott az egyik pad szélére, nem messzire egy férfitől. Éppen arra gondolt, hogy már előbb is eljöhethet volna, amikor a háta mögött meghallotta a nevét.

– Ida! – szólította meg valaki. – Ida! Hogy kerülsz te ide?

Csodálkozva hátranézett, s látta a közvetlen mögötte ülő, idősödő férfit, amint éppen feláll, és már indul feléje.

– Megismersz? – kérdezte.

Ida döbbenten nézett rá. Kutatta a vonásait, majd hirtelen, mint akinek minden megvilágosodott, összecsapta a kezét.

– Nem hiszek a szememnek! Béla! Te vagy az?

– Teljes valóságomban – válaszolta a férfi mosolyogva. – Elhiszed már, hogy nem kísértet vagyok?

Ida csak dadogni tudott, kereste a szavakat. Soha nem gondolta volna, hogy egyszer így fog örülni annak a férfinak, akitől valaha alig tudott megszabadulni. Béla volt a második férje.

Ida huszonnégy évesen ment hozzá. Egy évet bírtak ki együtt. Pedig Béla csendes szavú, békés természetű ember volt, és rajongott Idáért. A színházban ismerkedtek meg. A férfi minden előadás után virágot küldött Idának. Aztán randevúztak, majd megkérte a fiatal, bájos színésznő kezét. Ida igent mondott. Talán még szerette is Bélát. Tetszett neki a nyugalma, a kiszámíthatósága, a mérnök emberhez illő rendszertete. Bezzeg, ő szertelen és szeszélyes volt. Minden felett a színpad iránti őrült szenvedélye uralkodott. Talán jól kiegészítették volna egymást, ha Béla nem vágyott volna békés, polgári életre. Nyugodt, csendes estékre, finom vacsorákra, gyerekekre. Ida viszont hallani sem akart ezekről. Ő majdnem minden este játszott, napközben meg próbákra járt. Ha hazament, akkor is a szerepeit tanulta. Ami igaz, az igaz, a férfiak társaságát is módfelett kedvelte.

Sokan legyeskedtek körülötte, hiszen csinos, szép és tehetséges színésznő volt. Míg először büszkén dicsekedett férjével, hogy minden este megnézi az előadást, egy idő után kifejezetten zavarta, hogy Béla folyton a nyakán lóg. Mondogatni kezdte, hogy hagyja őt kicsit magára. Nem kell minden este a színházban ülnie. A férje azonban kitartóan eljárt az előadásokra. Ha pedig véletlen nem tudott elmenni, akkor többször felhívta a színházat, és sürgette Idát, hogy menjen haza. Ida néha már úgy érezte, megfullad a férje társaságában. A botrány az egyik premier után tört ki. A jól sikerült fellépés után a színészklubban folytatódott az este. Koccintottak a sikerre, Ida is lehajtott néhány pohár bort. Éppen az egyik fiatal kolléga udvarlását fogadta, amikor Béla megjelent a klub ajtajában. Udvariasan köszönt, majd Idához lépett, és kedvesen átölelte:

– Idácska, gyere most már haza, késő van.

Ida azonban kitépte magát a karjai közül, és csúnyán ráförmedt.

– Hagyj békén! Hagyj engem, menj innen! Elegem van belőled! Utálom, ha hozzám érsz!

Béla csendben eliszkolt, Ida pedig azon az éjszakán a színházban aludt, másnap pedig egy albérltetbe költözött. A válás után soha többé nem találkoztak.

– Nem sokat változtál – verte hátba az idős férfit.

– Úgy tűnik, te sem – felelte Béla.

Ida feledve az előbbi szomorúságát, fellelkesülve fordult a férfihoz.

– Gyere, sétáljunk egyet.

Béla engedelmesen követte, miközben ezt hajtogatta: na hát, nem gondoltam, hogy éppen most találkozunk.

– Nem tudtad, hogy újra itt játszom?

– Amióta a feleségem meghalt, nem nagyon járok színházba. Szívesebben olvasgatok otthon. De valahogy ma semmihez nem volt kedvem. Arra gondoltam, hogy kicsit kiszellőztetem a fejem. Micsoda véletlen, hogy éppen veled futottam össze!

– A sors akarta így – szólalt meg Ida, majd kisvártatva hozzáfűzte. – Nem haragszol már rám?

– Ugyan! – legyintett Béla. – Később rájöttem, hogy igazad volt. Nem illettünk össze. De akkor annyira szerettelek, hogy minden áron meg akartalak tartani. Tudom, hiba volt. Kérlek, ne haragudj rám!

Ida életkedve egyszeriben visszatért. Hevesen arcon csókolta a férfit.

– Jaj, Ida, ne csináld! – húzódott el Béla. – Még majd meglátnak bennünket.

– Na és? – vágta rá Ida. – Házasok voltunk, vagy nem?

Jót nevettek ezen, s észre sem vették, hogy úgy sétálgatnak az utcán, mint két régi jóbarát. Béla röviden elmondta az életét, melyben a legjelentősebb esemény talán az volt, hogy újra megnősült, majd egy lánya született. Már két unokája is van, büszkélkedett. Ők is itt élnek a városban, s eddig minden karácsonyt velük töltött. Az idén azonban elutaztak az ünnepekre, ő pedig itthon maradt. Megszokta ugyan az egyedüllétet, de a karácsonyestét nem bírta magányosan.

– És te? – fordult őszinte kíváncsisággal Ida felé. – Mit kerestél a templomban?

Idából ömlött a szó. Beszélt a harmadik házasságáról, a lányáról, a pesti évekről, a barátokról, s az elmúlt nehéz hónapokról.

– Ismerlek, Ida – szólalt meg Béla –, nem kell téged félteni. Gyere, igyunk meg egy forralt bort a találkozásunkra.

Ida nem kérte magát. Örült, hogy nem kell egyedül a szobájában kuksolnia. Az egyik sarki kocsmát még nyitva találták. Benn néhány férfi állt a pultnál, hangosan nevettek, az egyik sarokban szólt a televízió. Noha lehangoló volt ez a környezet, Idát nem zavarta, még kedvelte is az ilyen helyeket. A forró bor felmelegítette, jobban megoldódott a nyelve.

– Egész jó veled – mondta nevetve a férfinak. – Micsoda marha vagyok, hogy akkor elzavartalak.

Béla zavartan mosolygott. Imponált neki, hogy a híres színésznővel együtt borozgat, de már nem vágyott többre.

– Hagyjuk ezt, Ida – mondta csendesen. – Én százszor végiggondoltam mindent, s újra és újra odajutottam, hogy helyesen döntöttél. A magad útját jártad. Te sose lettél volna jó feleség. Bár, a szerepet el tudad volna játszani, hiszen jó színésznő vagy. De annak meg mi értelme? Sosem lettél volna boldog.

– És most talán az vagyok? – kérdezte Ida, majd felsóhajtott. – Mit tudsz te rólam, Béla!

A férfi bánatosan nézett rá.

– Igaz, ennyi idő alatt megváltozhattál.

Ida hirtelen a volt férjéhez fordult.

– Nem akarsz megismerni? Nem jönnél el ma hozzám?

Béla letette a poharát, és ugyanaz a kétségbeesés jelent meg az arcán, mint negyven éve, amikor Ida elzavarta.

– Tudod – kezdte volna a magyarázkodást, ha Ida félbe nem szakítja.

– Ne ijedj meg, csak tréfáltam! Felejtsd el!

Ezek után már csupa közömbös dolgokról beszélgettek. A negyedik pohár után viszont Béla javasolta, hogy induljanak. Amikor kiléptek az utcára, a városháza órája éjfél ütött.

– Elkísérlek – ajánlotta Idának lovagiasan. Ő azonban tiltakozott.

– Ne fáraszd magad! Egyedül is hazatalálok.

A kocsmá előtt azzal búcsúztak el, hogy találkoznak még.

– Mindent köszönök – ölelte át Ida búcsúzóul Bélát. – Majd felhívlak. Tudod – nézett a férfira -, már az is jó érzés, hogy nem vagyok itt teljesen egyedül.

Béla megszorította a kezét.

– Jó utat, Ida! Vigyázz magadra!

Ida sietve indult hazafelé. Mosolygó arccal lépkedett a havas úton. Élvezte a hólepte táj szépségét. És furcsa mód könnyűnek, felszabadultnak érezte magát. Hónapok óta nem énekelt, most azonban egész úton egy karácsonyi dalt dudorászott. Boldogan gondolt a reggeli utazásra: megy a lányához!

KATZLER HILDA

MEDDIG...

Meddig feszül a húr,
meddig lehetsz még önmagad?
Az önvád keserű, hogy nem voltál fontos,
és most sem vagy...
Hiába sírsz, azok az utak nem tehozzád futnak,
nem neked terem babér a hétköznapiakban,
szíved hetekig facér, hiába reménykedsz...
Lehetne jobb ennél?
A mostoha időt kétségekből lopod össze,
hazug illúziókban mész tönkre,
mikor lelked az egekbe ragad,
és elfogy minden szavad.
Ez még Te vagy?
Megismételhetetlen játék!
Tudjuk, hogy ez ajándék?

EGRY ARTÚR

ÖREGANYÁM

Rippl-Rónai: Öreganyám, 1894

hol „volt”-ra néző kies szobában
 édes öreganyám a múltból él
 megsüppedt szótalán méltósága
 kopott kabát elrongyolt posztószél

épp csak a székre felér – félmosoly
 ahol alig történik az élet
 ott a magányban a lélek fogoly
 – Üljön modellt; hadd fesse a képet!

egy váza kiszáradt sziluettje
 olyan vékony a teste; ha árnyék
 még elomló ráncot vet a kelme

hatalmas ruhában: túlzó szándék
 felfénylik arca: múlik félelme
 szeme csillogása újra ajándék

*Rippl-Rónai József:
 Öreganyám, 1894*

FARAGÓ ESZTER

ENGEM IS VISZEL

Akkor már nagyon fájt a karom.
Az el nem ölelt ölelés görcseit
nem oldotta semmi hatalom.

Piruló arcom csókod várta,
ám távozó alakod már árnyá vált –
semmibe veszett minden láрма;

mert ordítottam: maradj, ne menj!
Az élet üres csöndje sikolt velem,
és vágyaim, mint megannyi szenny...

Ölelem mulandó titkait,
szorongatva egyre néhány szófoszlányt.
Nem vallomást: ezek szitkaid.

Minden hiába, ha menni kell.
Nincsen már szó, érzés, sóvárgás. Csak csönd.
Ha mész, mindent, engem is viszel.

TE MEG ÉN

Titok vagyok,
S te komor mosoly.
Tudsz-e úgy ellágyulni,
hogy kiröppenjen ajkamon a szó,
s felragyogjon bennem lényeged?

SZAKÁLI ANNA*

„SÜKET VILÁG HEGEDŰSE”

Kevés ember ingatná a fejét az olvasni szerető emberek körében, jelezve, hogy nem ismeri az illetőt, ha elhangzana a Szindbád név, amely azonnal Krúdy Gyula alakját hozná felszínre. Krúdy legismertebb novellaszereplője az *Ezeregyéjszaka* meséiből életre kelt nagy utazó, Szindbád, a hajós, aki nyugtalan természeténél fogva állandóan járja a tengereket, és csodás kalandokba bocsátkozik. Ennek a kalandos életnek az utolsó napját gyúrja regénnyé Márai Sándor a *Szindbád hazamegy* könyvében, melynek első kiadása 1940-ben történt.

A cím kétféleképpen is értelmezhető, ami a hazatérést illeti. A valóságos és a másvilágba való hazatérés bontakozik ki a könyvben, és amíg ez be nem következik, elkalandozunk Szindbáddal együtt egy elmúlt és elsiratott világba.

A könyv olvasása közben újra és újra felbukkan a kérdés. Miért választotta Márai Szindbáddal beazonosítható szereplőjének, a trianoni békediktátum után 13 évvel később elhunyt Krúdy Gyulát, akit a modern, magyar prózaírás kiváló mesterének tartottak életében, majd az utókor is így tartja számon. Mitől és mennyiben nevezhető Krúdy modern prózaírónak, novellistának, miben jelentkezik az ő modernsége, amit inkább másságnak nevezhetnénk. Tóth Csabának a *Nagyjaink* könyvsorozatban (1997) megjelent kötete alapos részletességgel taglalja Krúdy életét, munkásságát és írásmódját. Ezt írja: „Az anyagiasság szemlélettel, az érdekek uralmával nehezen versenyezhet a lelki értékeket, erkölcsi eszményeket képviselő Krúdy-próza; az izgalmas, a sokkírozó cselekmény iránti igényt nem tudja kiszolgálni az általa kedvelt komótos, hosszú kitérőkkel megtűzdelt történetmesélés; különnei beleilleszthetetlenek túlracionalizált életünkbe; gordonkahangja pedig belevész a nyers, durva szólamok hangzavarába.”

A megdöbbenő ebben az, hogy ma is elhangozhatnának ugyanezek a mondatok, melyek érvényesek lennének akár az irodalmi, akár a társadalmi életünkre is. Krúdy népszerűségének egyik oka, hogy szembe megy írásaiban az anyagiasság szemlélettel, az érdekek uralmával.

* A Magyar Nemzeti Írószövetség Márai-pályázatának 3. helyezette lett ezzel a tanulmányával a szerző.
Ezúton is gratulálunk!

Márai ezt a magatartást szeretné még közelebb hozni, mintegy megértetni a *Szindbád hazamegy* című könyvében, ami persze egy mai embernek, tekintve az elmúlt évtizedek alatt még anyagiassabbá váló világot és életformát, nem megy könnyen. Menynyire tudja a ma embere a szemlélődő, merengő, elmélkedő, neves vendéglőkbe járó, családja igényeit figyelmen kívül hagyó személyiséget elfogadni, főleg ünnepelni? Ez bizony, nyitott kérdés marad, mert a felpörgött, hatalmas hírhalmazzal ellátott mai polgárok, a botrányhősöket is csak pár napig említik, aztán jöhet az újabb és újabb „celebhíradás”.

Ám abban az időben a hírek lassabban terjedtek, és amint az lenni szokás, mindig rakódott rájuk valamennyi hozzátett maszlag, ami a végén hőst csinált a nem hősköböl, facér gavallért a szerény fiatalemberből és így tovább. A rejtélyesség tehát fontos volt, hírnevet szerezhethetett a még oly szerény embernek is. Talán Krúdy ilyen megfontolásból választott és írt több álnéven. Ez hozzátartozott gondolkodásmódjához. Hadd találgaszák az emberek: Vajon ki az a Mélacsai? De volt ő Ábrándi, Alföldi remete, Balatoni remete, Fráter Julius, Gyula bácsi, Jó barát, Kuruc Levente, Mélacsai, Mézeskalácsi, Nők öreg híve, Óbudai remete, Pletykási, Régi ablakok alatt sétáló, Rezeda úr, Rezeda Marcell, Szigeti harkály, Szigeti remete, Szigeti sétáló, Szindbád, Templárius, Török Gedeon.

Szindbád, a nagy utazó, foglalkozását tekintve, hajós. Hajósként hivatkozik Márai is könyvében Szindbádra, azaz Krúdy Gyulára. Márai, aki maga is utazónak tekinthető, életében több állomáshellyel (pl. Olaszország, Franciaország, Németország), aztán valószínűleg áthajózott a tengeren, egészen Amerikáig, majd San Diegóból lélekutazásai során elhagyott hazájába vissza-visszatérve emlékezett a polgári életben tapasztaltakra. Ahhoz, hogy a Szindbád hazamegy könyv témaválasztását megértsük, ismernünk kell Márai életútját és gondolkodásmódját, a világról alkotott értékrendjét.

Márai és Krúdy életfelfogásában, életmódjában, a szemlélődő, sok mindent magába fogadó és magába záró ember életében, akik a szemlélődés után írásaikban, a közösség elé tárják legbensőbb énünket, azonosság érezhető. Bár Márai „feleslegesnek” ítélt írásait megsemmisítette, nem hagyta az utókorra, de ismert, hogy életútja ugyanúgy, mint Krúdyé, nem egyszerű, habár vannak benne közös, jellemző elemek, mint például a Kárpát-medencei származás, ami jelen határainkon ugyancsak túlnyúlik, de írhatnám a névváltoztatás jelenségét is. Grosschmid Sándor Károly Henrik néven született Kassán, 1900. április 11-én, elhunyt San Diegóban 1989. február 21-én, önkezével véget vetve életének. A névváltoztatás a Németországból előre törő szélsőséges, fasiszta nézetek felerősödésével gyakorlattá vált Magyarországon és Európa több országában is. Grosschmid Sándor Károly Henrik 1939-ben magyarosíttatta nevét Máraira.

Márai elismert író, már az 1930-as években. A háború utáni időszak társadalompolitikai változásai, erőszakos menete riasztja, és 1948-ban feleségével (aki szintén megkezesztelkedett), örökbefogadott fiával elhagyja Magyarországot. A társadalmi és politikai változások készítetik erre. Természetesen jön a politikai hatalom bosszúja, műveit, személyét, mintha kitörölték volna a magyar irodalmi életből, említeni sem szabad. Fő indok: a polgári létforma életigenlő képviselőjeként személye és munkássága nem fér bele az osztályharc kereteibe. Az új társadalmi rendben elültetik a félelmet, és nemcsak az épületek, formák, alkotások válnak merevvé, szögletessé, néha ijesztővé, torzókká,

hanem az emberi lelkek is. Az új rend „katonái” minden polgári értéket felülbírálnak, maradinak titulálnak, feladásra készítetik a polgári életformát, annak érzékenységet, ízlésvilágát, szellemiségét, értékrendjeit, a szokásokat, öltözködést, szórakozási formákat. Ezeket mind polgári csökevényként bélyegezik meg. Márai, mivel maga is polgári közegben élt, az évszázados polgári eszményeknél értékesebbet nem tudott elfogadni, és átlátta az „új rend” cselekedeteinek következményeit, azok romboló, léleknyomorító hatását, a Szovjetunió mintájára berendezkedni készülő társadalom útvesztőit. Könyvei csak a rendszerváltás évében kerülhettek ismét az olvasók kezébe. A családnak nyújthatott némi vigaszt, hogy 1990-ben posztumusz Kossuth-díjjal jutalmazták.

De miért választotta Márai Sándor a *Szindbád hazamegy* könyvéhez a Szindbáddal beazonosítható szereplőjének Krúdy Gyulát? Krúdy ismertsége, személyisége miatt? Vagy azért, mert így azonosulhatott Krúdyval a legkönnyebben és rajta keresztül, róla mesélve, elsíráthatta azt a polgári életet, amit ő is ismert? Lélekben azonosulva ismét itthon lehetett a nagy Magyarországon, és bejárhatta vele együtt a Dunántúlt, a Felvidéket, Bácskát, Erdélyt és az északi városainkat?

A *Szindbád hazamegy* történetének egyetlen folyamata van. A könyvön végighúzódik egy álmodozó, emlékező, szentimentális-romantikus hangulat, a múltba vesző képek sora járja át a pappírra vetett oldalakat, és a hajóson keresztül lázad, az ébredező új, magyar társadalom lepusztított szokásai és irodalmi egyszerűsége miatt. Krúdy nem fogadta el sohasem, hogy ő és Szindbád azonosak lennének, de Márai ismét ráakasztja ezt a szerepet, ezt az azonosítást, amitől Krúdy az irodalomtörténetben már nem szabadulhat. Ezért a hajós megnevezés, jelzőjévé változik. Ámbár, amíg Szindbád a távolságokat gyűri le hajójával, addig Krúdy, vagyis Szindbád, a nagy ínyenc, a vendéglők étlapjain szereplő ételekkel gyürkőzik, a hölgyek koszorújában gavalléros lovaggá válik, azoknak állít emléket.

Egy nap eseményébe sűrítve megismerhetjük, a valamikor híres, nagynevű fogadók és kávéházak légkörét, a szeretetteljes fogadásokat. Ám megismerjük Krúdy szokásait, életmódját is, ami mai szemmel talán nem annyira rokonszenves, hiszen családja elől költi el a pénzt, hanyagul és pazarlóan bántva vele, miközben Zsóka lányának nincs vizsgaruhája, és a villanyt is kikapcsolták a Templom utcai lakásban. Kölcsönből élnek, és kölcsönökből él ő maga is. Vacsorát rendel feleségétől estére, szintén kölcsönpénzből, de szokása szerint nem érkezik meg a vacsorához. Konflissal jár, ami elviszi egész napi keresetét, mert villamossal, amire csak pár garast kellene költenie, nem hajlandó utazni a városban, nem tartja magához illőnek. Vajon mennyire van igaza Szindbádnak? Mennyire tudja elfogadni a mai olvasó ezt a magatartást? Csak-hogy a hajós jelleméhez hozzátartozik, hogy nem törődik a pénz hatalmával. Nála a pénz jön és megy.

Szindbád, azaz a hajós, „egész életében hajszolja a megnyugvást, mely elkerülte” – írja Márai, de arra nem tér ki, mi okozza ezt a jelenséget, ezt az állapotát. Adódhat ez a habitusából, az életmódjából, abból, hogy az élet számtalan óráját az emberek viselkedésének megfigyelésével, elmélkedéssel tölti. Rebbenve tapasztalja a pénz „félelmetes bukfenceinek változását”. Aggódik a nemzet sorsáért, és úgy érzi, örökké menekülnie kell valami elől, amit megfogalmazni sem képes. Miért kell, hogy hazátlannak érezze magát, és „már érkezéskor a távozásnak örüljön”? Ez a félig-meddig depresszi-

ós állapot, az örökös merengés régmúlt dolgokon, az ország szétszakítására, a magyarság mélységes megalázására vezethető vissza, amivel együtt eltűntek addigi értékeink, életmódunk. S bár Márai is azon a véleményen van, hogy „mindig Nyugatnak kell tartani, de ne felejtsük el, hogy Keletről jöttünk”, a történelmet tekintve láthatjuk, hogy a megbántások mindig Nyugatról értek és érnek bennünket.

Az elveszített értékrendnek – és ebben benne van az ország nagy részének elvesztése is –, az elveszített életformának állít emléket Márai az Óbuda előkelő kávéházainak és vendéglőinek bemutatásával, a kisvárosi Pest emlékeit idézi vissza, természetesen úgy, hogy „megutaztatja” Szindbádöt ezeken a helyeken, akinek az elpusztíthatatlan életszeretete, az evés, az ivás szertartássá vált élete során. Mintha Krúdy Gyula írói lelke, szenvedélye csöppenne bele ebbe a könyvbe, mintha nem is Márait olvasnánk. Mint Krúdynál, most Márainál sincs objektivitás, csak érzelem és hangulat.

Hogy hol találunk egyértelműen megfogalmazott hazaszeretetre a könyvben? Nem kérdéső, nagyzó, pátoszi szövegben, hanem elszórt mondatokban: „... meg van írva, veszélybe jut a nemzet, mely nem tiszteli az ősök hagyományát.”

„De most inkább mulattatók voltak az írók, vagy fontoskodtak, mint a földmérők, vagy megrettenve hallgattak...” (33. oldal)

„... várakozott egy nemzedék, melynek legnagyobb gondja a napi cigarettaadagon és a vacsorapénzen túl, mégis a magyar műveltség volt, a vers és a próza, az álom és a révület, az a szent, kancsi önkívület, mely álomból, cigarettából, élményből, sorsból, betegségből és lázas szándékokból, műveltségből és ötletből épített egy álmóvárat, az örök és múlhatatlan Szent Magyarországot. (64. oldal)

„... tudva és akarva sem tudtak vétkezni lényük titokzatos törvénye, az igazság, a szépség és a magyar nyelv ellen!” (70. oldal)

Több fejezeten keresztül olvashatjuk az érveket arról, hogy az író „a másik Magyarországot” akarja megvédeni, melyet szívével és tollával véd, mint egykor az elődök karddal, buzogánnyal védték azt.

„Írt, mert sajnálta a magyart, ezt a különös, hallgató népet, melynek végzete talán az volt, hogy idegzete, jelleme, ízlése finomabb volt, mint a környező népek jelleme és idegzete.” (101. oldal)

Ki közvetíti valójában ezeket a gondolatokat? Márai vagy Szindbád? Mivel Márai nem értekezést, hanem regényt írt, ezért ő mondja ki ezeket a szavakat, ő írja le, de Szindbáddal mondhatja el, és a Szindbádöt körülvevő emberekkel, akik „szolgálnak” Szindbád mellett, akik támaszt nyújtanak magányosságában. Arthúr a titoknok, akinek dolga többek között, hogy meséljen a régi időről, vagy például Álmosy, Szindbád rokona Zemplénből, akik visszahozzák szavaikkal, történeteikkel a régi időket.

Délelőtt befér az idejébe, hogy elmenjen a fürdőbe is, ahol hiányolják a többi író, költő jelenlétét. „Hova járnak a költők?” – teszi fel Szindbád a kérdést, aztán hosszan elmereng József Attila, Ady Endre, Karinthy, Mikszáth, Paulini Béla, Zöldi Márton irodalmi tevékenységén, akiknek fontosak voltak a találkozások, a viták, az álmodozások, mert mindegyik fontosnak tartotta a magyar műveltséget. Mert, ahogy Szindbád is, szentnek tartották hazájukat, minden bűnével, förtelmével és jószágával együtt, amint más, idegen országbeli írók szintűgy vélekedtek saját hazájukról.

Hazaszeretet ez, vagy tán annál is több, gazdag kínálattal a múlt századvég magyar irodalomtörténeti szereplőinek felemlítésével, tájegységeinkről, adatokkal, nevekkal, és főleg a megidézett jellemes urakkal, legyenek azok pincérek, vendéglősök vagy előkelő uraságok.

A leírások csak néha adnak okot mosolygásra, egészében véve végig érezhető az elmúlás fájdalomának görcsös jelenléte. A fontos dolgok elvesztik jelentőségüket, marad az érzelmek, különösnek vélt hangulatok világa. A régiek még úgy írtak – „mintha a béke és a boldogság utolsó tartománya lenne Magyarország” –, és írásaikban bemutatták, mint óvta értékeit az „ólálkodó, otthonára, javaira, nyelvére törő idegenektől.” (93. oldal)

De a fiatalok már más életformát választottak, sportolni, úszni járnak, nem irodalmi kávéházakba, nem elmélkednek, csak felületesen élnek.

A szöveg szomorú hangulatot közvetít. Érezni lehet a háttérben, hogy valami elveszett, eltűnt, ellopták tőlünk, és nekünk Csonkamagyarország maradt, a maga bánataival, gondjaival. Éppen elég nagy baj ez, s erre válaszként a hajós bőkezűsége bosszantó, mintha nem látná be, hogy vége a természeti kincseink által biztosított gazdag életnek. A hatvan pengőnyi kereset elmegy a kocsis egész napi költségére, pedig odahaza várják azt a pénzt. De Szindbád, mintha bosszút akarna állni a pusztuláson, magyaros virtussal szabadul meg tőle, szinte megkönnyebbülve, mintha a gondjaitól szabadult volna meg.

Ezen a napon, mielőtt végleg hazatért, Szindbád felkeresi azokat a helyeket és azokra emlékezik, nőkre, barátokra, akiket szeretett. Rájuk emlékezve átéli az elmúlt éveket, szépnek látja azt, amiért akkor is meg kellett küzdenie, amikor fiatalabb és egészségesebb volt. Arra is rájött, hogy mindez elmúlt már, a háromnapos kiruccanásokkal együtt, és nem lehet tudni, mit hoz a jövő. Mint valamikori párbajhős, nem érti a fiatalságot, hova lett a merészségük, a határozottságuk (amit egyébként a családjában annak idején apjától is látott és tapasztalt).

Ivott a legjobb borokból, evett a legfinomabb ételekből, de az idő eljárt, betegsége másfelé kényszeríti életét. Bár számára az egyre sivárabbnak látszik, s lábujjhegyen lopakodik, késői körútjairól hazatérve, szobájába, mint egy bűnös kisgyerek, ám szekrénye tele van írott könyveivel, melyen mosolyogni támad kedve, mert mégiscsak letett valamit az ország asztalára, és ebben a gondolatban végre megnyugszik a lelke.

Egyszer, elkeseredésében azt gondolta, nem több ő, mint egy „süket világ hegedűse”. De talán még sem így van, mert lesz, és van, aki meghallja hegedűjének hangját és akkor már nem volt hiábavaló az élete.

A vörös postakocsi elindult vele még egyszer, utoljára, hogy hazai földben megpihenve, magával vigye mindazt, amit Szindbád, a hajós szeretett életében. Most úgy érezte, valóban hazatalál „a reménytelen bolyongás után, és mosolygott, mert tudta, hogy idejében kell ott hagyni azt a világot, amelyhez már nincs közünk.” (167. oldal)

Sajnáljuk Szindbádot, sajnáljuk Márait. Mindkettőnek a szeretett hazát kellett elhagynia. Egyik a rákényszerített helyzetből, a másik önszántából. Az egyik a lélek mélységes bugyrába költözött, a másik sok száz kilométerrel ment odébb. Mindketten idegen világba cseppentek. Az egyik Trianon után, és ezzel az egy szóval mindent el tud mondani egy hazáját szerető magyar. A másik 1945 után, amikor ismét elvették tőle a hazáját. Mindegyiknek honvágya volt. Az egyiknek az elvesztett haza után, a másiknak az elhagyott haza után. De mindketten méltósággal viselték sorsukat, soha meg nem tagadva magyarságukat.

OROSZ MARGIT

VÉDTELENÜL

Hajnal
valahol távol, a völgyben, szélen
bomlik a hajnal bíbor színében,
ablakot nyit széles e világra,
hús huzat babrál kócos hajába',
kávét tölti, hosszasan nézi:
új nap, új reggel mit hoz majd néki.

Reggel
tegnapi múltból arcok sorjáznak,
feszülnek érvek, kések egymásnak,
zavaros világ gátlástalanul
öklét megrázza, kiabál vadul,
tömegben árván magában maradt,
(mert) szavakkal babrált ez idő alatt.

Aztán
nézte a parton fűzfáknak sorát,
kristályos vízben mosta meg arcát,
bezárta magát egy szűk világba,
kényszere szülte boldogtalanságba,
picike öklét most ő is rázza
vértelenekre – a védtelen, árva.

*Kotaszek Hedvig:
Corona, szívem!*

TÉGLÁSY IMRE

HÁROMMILLIÓ KIRÁLYOK

Adventi látomás

Igen, lassacskán már indultak volna. Ütött-kopott, ócska járgányaikkal már-már föl is kerekedtek. Ajándékokkal készültek mindhárman a megjósolt időben születő Gyermekekhez. De hiába pásztázták kamerákkal, távcsövekkel a csillagvilágok égboltozatának útvesztő ösvényeit. Csak nem tűnt fel sehonnét a fénycsóvát húzó, útírányt jelölő Hírnök. Némelyek afféle globális összeesküvésre gyanakodtak. (Nem alaptalanul.) Mások továbbra is vakon bíztak megrontott bölcsekedőikben, írástudóikban és főpapjaikban.

Egyikük sem tudhatott a Planetáris Adatvédelmi Hivatal és a Világmediaszolgáltató titkos megállapodásáról. Ez a legszigorúbb hivatali titoktartás jegyében arra kötelezte munkatársait, hogy, a felfordulás elkerülése és a mindent fölülíró politikai stabilitás érdekében, nem közölhetnek hírt az égbolton esetleg mégis bekövetkező fényjelenségről.

Így persze arról sem szivárgott ki semmi, hogy a Mentális Dögvészek és Előítéletek Megelőzésén fáradozó Globális Szolgálat (Global Service for Preventing Plagues, Prejudices and Mental Pandemics, rövidített nevén: GSPPMP) már minden földrészén jó előre gondoskodott a közelgő Karácsonyhoz kapcsolódó prevenciós programokról. Ezek egyike akkor kezdődött, amikor az Eurábiai Egyesült Államok egyik kicsiny országában Mirjam, ez a tizenhárom éves, hajléktalan kismama és szakadt párja, a harminchárom esztendő Juszef felkereste az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Családvédelmi Szolgálatát. A kapu fölött szivárványszín zászló lengett. Benne kör alakban huszonnyolc csillag és ugyanennyi félhold kerülgette egymást. Az iroda ajtaja fölött egy Cziffra Pulya nevű alkalmazott nevét olvashatták. A fölötte húzódó felirat latin, görög, cirill, arab és kínai írásjelekkel, több nyelven is hirdette:

AZ ABORTUSZ SZABADDÁ TESZ!

Az irodai alkalmazott helytel kínálta Mirjamot. Majd – miután kéretlenül is egy doboz gumi óvszert nyomott Mirjam szakadt partnere, Jusze  kezébe – a férfit a folyosóra küldte. – Uram, mi itt n v delmi kérdésekről fogunk beszélgetni! – szólt m g az értetlenkedő, habozva sz t fogadó férfi után.

Azután, az ajtó becsukása után, széles, kegyes mosollyal kezdett szólamaiba. A P n-planetáris Birodalom érdekeire hivatkozva ( s persze a magukat m g n nek tart k választási szabadságának mindenek f l ttis g t hangoztatva) vonzó lehetőségeket vázolt. A visel s kismama, megszeppenve, némi szégyenlős érdeklődéssel hallgatta. Odakint, a folyosón a gondviselő, családfenntartó szereppel amúgy is nehezen barátkozó Jusze , előbb bizalmatlanul, majd fokozódó irtózással vette sorra a falról r vicsorg  némberek fényképeit. F l tt k éles jelmondat: „Ne szaporodjatok, és ne szaporodjatok, ne  lj tek meg az Anyaf ldet!” A fotókról f lt lt t szájú, szilikonkebl  h sn k igazolták történeteikkel azt a különleges kitüntetést indokló feliratot, hogy „ k a mi legjobb-jaink”. Igen, ők voltak azok, akik, a férfiuralom elleni küzdelemben, a legtöbb haditett l, vagyis a legtöbb terhe s g-megszakítással büszkélkedtek. Az egyik ilyen harcos beszámolójában Jusze  ezt olvasta tr fe i számáról: „H szig számoltam...”

Közben az iroda védőnéni–védőférfi–védőnemtelen alkalmazottja az ünnepi hangulat fokozása kedv ert meggyújtott egy „abortuszvar zst  nn pl , adventi gyertyát”, majd belevágott a felvil gos t sba.

A kismama értésére adta, hogy, a saját, jól felfogott érdekében, jobban tenné, ha lemondana a sz l sr l. Egy ilyen, abortuszt v laszt , szabad és emelkedett lelkületről tanúskodó döntés esetén ugyanis számíthat a hatóságok j tekony segítségére. Megszabadulhat a sz l si fájdalmaktól, nem kell  sszetarh lnia a gyermek táplálásával, neveltet s vel és iskoláztatásával járó kiadásokat sem. Gyermeke miatt nem lesz kiszolgáltatva „egy két lábon járó, beszélő szerszám” (ezzel Jusze re célzott) megalázó, „hímes” önkényének. Egy ilyen, méltányos eljárás keretében nem kellene fizetnie (ha már  gy sincs miből) „a testébe f rk z tt parazita” kiemel s  rt sem. T n még ingyenes fogamz sg t l  tablettákat is f l rna nekik arra az időre, amíg eldöntik, hogy hozz j r lnak-e a teherbe es s rt felelős petevezet k vagy ond vezet k (jobb, ha a kettős biztonságot választják) abortusszal egyidejű elk t s hez. További nyereség, hogy a beavatkozás napján, egyszeri alkalommal –  tkez si jegyre – ingyen ebédet kap a meg h lt terhes. Párja pedig négyféle, vil gm rk s, dobozos s r k z l válogathat...

Lefestette, mostanában mily sok veszély fenyegeti a túlnépesedett bolygót. Mindenki felelős közös anyánk jólétéért. A gyermekre vágyók  csk n önző szempontjait ilyenkor illik félretenni a sürgetőbb feladat jegyében, hogy megmentésük forró lázban  g , v gvonagl  F ldany nkat. Mellesleg az anyák és a babák is halálos fertőzésveszélynek vannak k t ve. Mindenfelé felhőkben rajzanak a Zika-s z nyogok. Cs p s k nyomán beteg gyermekek születnek, s halnak meg m g újszülöttként. A csapvízzel egyébként szintetikus ösztrogén folyik a poharunkba, ezért a sok az autista, Down-k ros és nyitott h tgerinc  baba. „Na, és mondja már meg, kinek kell egy beteg gyerek?! Nem  l g a maga baja?!” Rosszall  fejcsóválással fogadta, hogy Mirjam – ha már nem használta az RU 486-os női önvédelmi vegyifegyvert, vagyis nem vette be ezt az abortusztablett t, akkor miért nem szedett Czeizel-féle magzatvédő vitamint. Attól meg végleg elborzadni látszott, hogy m g terhesgondoz son sem járt. Mindebből az következik, hogy a kisbabája fogyatékos lesz...

Végül némiképp megnyihült. Fölajánlotta, hogy fölveteti a kismamát a Nemzetközi Szövethelyreállító Szövetkezet (International Regenerativ Medicine) összejt-donorokat nyilvántartó Ecce homo (Íme az ember) programjába. Ott ő is támogathatja majd a veszélyes betegségek (például az Alzheimer-kór, a cukorbetegség és a többi) leküzdését szolgáló, orvostudományi kutatásokat. Ezek lényege, hogy az abortus artificialis után visszamaradó abortumot (értsd: a magzati életkorában elpusztított gyermek testmaradványait) további orvoscísérletek végzésére, tehát az egész emberiség szolgálatára ajánlhatja fel. Abortálni már csak azért is emberbaráti feladat, mert a magzatkorú gyermekek maradványaiból koronavírus elleni vakcina is fejleszthető. „Na, mily szép s nemes cselekedet?! Hogy milyen jó jónak lenni?!”

A védőnéni-védőférfi-védőnemtelen fölvilágosította, hogy a megszakítást végző kórház javára akár már most is lemondhat a fétusz beavatkozás nyomán visszamaradó szöveteiről. De persze az se baj, ha nem teszi. A tájékozott beleegyezés jegyében azonban tudnia kell, hogy ilyenkor csak afféle biológiai szemétként kezelik a szétszerkesztett szöveteket. Veszélyes hulladékként egyszerűen kidobják. Egyezség keretében viszont akár egy új orvosságstronómiai program részese lehet. Ez a világméretű éhség elleni globális küzdelem jegyében magzatmaradványokból állít elő étkezési tablettát. Az abortuszt követő harmadik napon már be is jöhetnek a saját biomasszájukból készült ételadagjukért. A hűtést nem igénylő ételt megrendelésük szerint ízesítik majd pacalt, cigánypecsenyét vagy éppen lucskos káposztát idézve. Jót tesz az majd nekik. Javíthatják vele szegényes étrendjüket. Ha azonban étel helyett szívesebben innának PepsiNext üdítőt, akkor abból három palackkal kérhetnek. Ezt a napjainkban oly népszerű üdítőitalt magzati májból kivont ízfokozó anyaggal kísérletezték ki. (A palack oldalán olvasható is a biológiai nyersanyag hivatalos elnevezése: HEK-293 embrionális májszövet.)

Mirjam és partnere, a törvényben megszabott három nap gondolkodási idő leteltével, újra megjelent a védőnői szolgálatnál. Illendően aláírták, hogy mindenre kiterjedő, részletes tájékoztatást kaptak, majd kérdésre válaszolva félénken, de elmondták: mégsem élnének a lehetőségekkel. Már épp elhagyták volna Cziffra Pulya irodáját, amikor az illetékes illető homlokát ráncolva utánuk szólt:

– Maguk ugyan ragaszkodhatnak a baba világra hozatalához. Mi azonban, a rendszer jövedelem hiányára, a megoldatlan lakáshelyzetre és a gyermek mindenek fölötti jólétére tekintettel, már csak egyet tehetünk. Javasoljuk a kórházi kollegáknak, hogy világra jötte után az újszülöttet azonnal szállítsák nevelőszülőkhöz!

Juszejf akadémikus kérdésre a védőnéni- védőférfi-védőnemtelen kioktatta őket, hogy az anyaotthonok túlszűfoltak, előjegyzéssel is hosszú hónapokat kéne várniuk. A szupermarketekben és futballstadionokban ugyan bőven lenne hely, de sem a fogyasztás templomai, sem a látványsportok arénái nem terheseknek valók. Köszeméremértésnek számít, ha valaki nyilvános helyen szoptat! A vásárlás templomait anti-proletároknak emelték, az arénákat a nép labdavarázsló bálványainak, a modern kor gladiátorainak „lé-te-sí-tet-ték”. Ne is reménykedjen hát, hogy a család még az idén bárhol fedél alá kerül.

A Cziffra Pulya utalt másra is. Arra, hogy az ily rendezetlen szociális körülmények között megszülető kölykök úgy is bűnözőkké válnak. Előbb-utóbb kereszten vagy kötelen végzik...

Ezek után köszönt el tőle Mirjam és Juszef. Alighogy becsukódott mögöttük az ajtó, a népesedési népbiztos tárcsázta a népesedéspolitikai rendőrséget. Az irodai kamera felvételére utalt, és pontos személyleírást adott a látogatókról. Azonnali intézkedést kérve, Juszefet egy gyermeklánya megrontásával gyanúsította...

Délután a kispapa örömhírral tért vissza a panelházi szemétdobó kamrájába szokásos külvárosi kutatóútjáról. Megsúgta jegyesének, most már tudja, hová húzódhatnak. Úgy döntöttek, hogy kórház helyett, ha otthon, ha hajlék nélkül is, mégis csak szülnék valahol...

Az elhagyott gyárépület vastraverzes, rideg csarnokában tömegek tolongtak, tülekedtek. Itt magányos férfiak, amott egész családok, nők és gyerekek kucorogtak, vacogtak sáros, koszos takarók, rongyok halma, hegyei közt. Volt közöttük fehér, volt fekete, sárga. A bábeli nyelvzavar összes nyelve, népe itt kavargott, zsi bongott. Csak a szemük csillogott egyformán a gyéren fénylő, hatalmas betonhodályban. Akadtak itt csöndesek és hangoskodók is. Laktak itt szelídek és kötekedők is. Az elromlott vécéfülke előtt ketten éppen a bűzös, dobozmenyország melegebb magányáért verekedtek. Aztán hirtelen mindenki elcsitult. Ez akkor történt, amikor – úgy két órával később – a csarnok sarkából, a pöttömnyi irodafülke felől a zörejek és zajok, a hangfoszlányok és lábdobogások, a sírások és röhögések fölé, egyszer csak fölkúszott – egy vajúdó sikoly!

Arra a szent pillanatra mindenki elnémult. Aznap este nem csúfolták, verték egymást se szóval, se kézzel. Éjfél tájt az egyik, folyton kötekedő alak lekattintott fülcimpájáról egy széles aranykarikát... Haragosa gyógykenőcsös tubusfélét vett elő zsákjából... Az pedig, aki eddig csak füstölt az iroda előtt, most tapintatosan elnyomta a csikket. Végül egy asszony dúdolni kezdett. Ismeretlen nyelven, ismeretlen ének, tán a születésről...

Mirjam legalábbis erre gondolt, amikor három idegen kopogott a szalmaillatú iroda ajtaján, hogy ajándékokkal köszöntsék az ő drága gyermekét...

TARJÁNI IMRE

ADVENT ELŐTT

felnyársalt megint az ősz
te nyarakra váró bolond
lyukas karácsonyok lakója
törött karú szélmalom vagy
vergődő bogár a tóban
varjú s nyomorúság röppen
a levetkőzött jegenyékről
foltozd be lyukas
karácsonyod adventi időből

ORSZÁG GYÖRGY

A ZSÁKMÁNY

Az öreg Zsiguli motorja monoton hangon duruzsol, mint a sárgabarack virágzásakor a méhek, mikor tavasszal kiült János a borospince elé, a sok használattól kifényesedett tölgyfapadra.

Most is le-lecsukódik a szeme, már-már horkant is egyet, melytől ijedten felriad. A kocsi ablakát nem meri letekerni, mióta Rózsi hűgát halálra csípte egy mohó darázs. A hegyi út két oldalán lévő hatalmas fák kacérkodnak egymással, és van ahol ölelkeznek is. A mindig kíváncsi napsugarak olykor átsiklanak a falevelek közt, majd rávillannak az autó szélvédőjére. A sofőr tompa puffanásra tér magához, és ijedten a fékre lép. A kocsi elé lépve csípőre tett kézzel szemléli az élettelen őzbakot. A szemüvegét izzadt homlokára tolja, és elgondolkodik – szerencsére az öreg kocsi meg sem sérült. Ha nem lennék ateista, még azt hinném, hogy az Isten küldte ezt a szép állatot. Nemsokára lesz az asszonnyal az aranylakodalmunk, különleges őzpörkölt rotyog majd a bográcsban. Régen más volt, csak szóltam a megyei pártbizottságra, és mehettem a vadászat hűtőházába a pucolt vadhúsért. Nemhogy nem kellett fizetni, de meg is süvegeltek. Legugorva megsemléli az agancsot:

– De jó lesz az évfordulás ajándék majd, kikészítve a borospince falán. Majd ráakasztom a lopótököt.

Na, de mozgás-mozgás, gyorsan betekerem a ponyvába, ami hátul van a csomagtartóban, aztán uzsgyi haza. A ponyvát hóna alá fogva helyet készít a kocsi hátuljában, mikor egy autó áll meg mögötte. Meg sem mer fordulni, nehogy hatósági ember legyen – gondolja.

– Jó napot, Mit csinál itt jóember? – kérdezi –, ha lerobbant tegye ki az elakadást jelző háromszöget, és ne totyogjon itt, mint a szarógalamb!

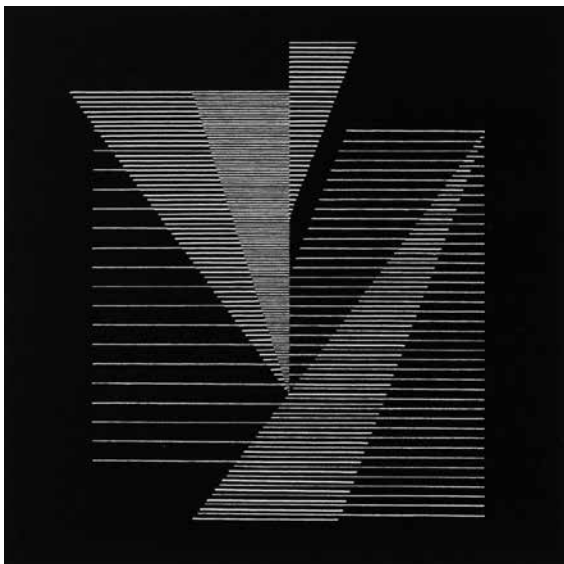
– Jó, azt keresem!

– Na, nyissa ki a motorháztetőt, majd belenézek – indul el az autó elejéhez. – Nicsak, nicsak, rabsickodunk?

– Á... de... de... dehogy – néz maga elé János.

– Ne nézzon hülyének, hisz nem vagyunk már mai gyerekek. Büntársak lettünk, és felelünk! Hozom a vadásztörömet.

- Ne hozzon fegyvert, mert lefújom gázsprével – nyúl az övtáskájához.
- Nem az esze miatt szeretett önbe a felesége, az már biztos! El kell vágni a torkát, hogy kivérezzen – bökött a vad irányába. – Na, már vissza is jöttem. Nézze, milyen komoly tör. A miniszterelvtárstól kaptam ajándékba egy vadászaton. Még a monogramja is benne van: C. L, meg egy sarló, kalapács.
- Hát, akkor szervusz elvtárs. Bokodi Géza vagyok – nyújtja bemutatkozásra jobb kezét.
- Szervusz, én meg Suhajda János vagyok.
- Hát, Suhajda elvtárs, azok voltak a szép idők, az volt ám a demokrácia.
- Az bizony! Mikor lejött Kádár elvtárs nyáron a virágfesztiválra, ott álltam mellette.
- Tényleg? Milyen kicsi a világ. A vejemet akkor avatták fel rendőrnek. Én is a tri-bünön álltam. Kádár elvtárs elégedetten kacintott, mikor látta a vejemet a frissen vasalt egyenruhában.
- Akkor munkára, Bokodi elvtárs, tüntessük el a bűnjelet!
- Ne itt, az úttest közepén osztozzunk, hanem vigyük hozzám!
- Hülyének nézel? – vörösödik János feje. – Akkor legfeljebb az emlék marad hús helyett!
- Hát, hogy őszinte legyek, én sem bízom benned, Bokodi, még a szemed sem áll jól. Látsz te egyáltalán, vagy a vejed intézte a jogosítványt? Azért is mentél neki az őznek. Hogy bontanád szét, mikor azt sem tudod, melyik az eleje és a hátulja?
- Én meg hogy bízzak olyan emberben, aki meglopta Czinege elvtársat, még a neve kezdőbetűi is benne vannak a törben.
- Zörgés hallik az erdőből. A csalitos szétnyílik, majd összezsugorodik. A csörtetés zaja távolodik, majd megszűnik. A leendő bűntársak rosszat sejtve mennek a Zsiguli elé. A földön csak szétszóródott, barna szőrcomót találnak.

Serényi H. Zsigmond:
Hommage 1956

GULYÁS MIKLÓS

OLAJFÁK*

Az andalúz vidék elengedhetetlen hozzátartozója az olajfa. Az olívaültetvények a tartomány számottevő részét fedik le, a világtermelés húsz százalékát biztosítván. A hegyvidékek hullámain a végeláthatatlan, szabályos vonalakba ültetett fák harmóniává erősítik, s a helybeliek kitartó, szorgalmas munkáját dicsérik. Szépen művelt földeken tökéletes, egyenes sorok, gaz egy szál se – kijelenthetjük, hogy a turizmus mellett az olívaföldek alkotják a tartomány „aranybányáját”. Mert a tisztaságot, szűziességet jelképező olívaolaj jelentősége az arannyal ér fel, már a rómaiak nagy mennyiségben szállították innen hazájukba e sárga nedűt, ami máig áhítattal övezett megbecsülésnek örvend világszerte.

Képzeltethjük, mi munkát igényel ilyen mennyiségű fát leszüretelni! Ráadásul a bogycsok nem egyszerre érnek... Ha érik az olíva – még a suszter is otthagyja a kaptafát, mondják. A Kis-Ázsiából származó növény a kezdetektől fogva rendkívüli fontossággal bírt. Volt, hol Istenként imádták, más szóval fetiszizálódott. És ez az imádat – jelentőségére utal – még a Bibliába is átöröklődött. Gondoljunk Noé galambjára vagy a híres Jelenés hegyére... De a mitológiából akár, mint Pallasz Athénéé ajándékára az emberek számára. Az ortodox zsidók olívaolajat töltöttek szombatban a lámpájukba, s a birkózók olajjal kenték testüket, hogy küzdelem közben kicsúszzanak az ellenfél kezéből...

Igen, ma legyen az andalúz olaj jelképe annak, hogyan csúszunk ki mi is a minket leteperni akaró sátán vagy csak egyszerűen a baljóslatú erők és gátlástalan hatalmak szorító öleléséből!

Andalúzia

Kacajt táncol az andalúz nap,
a halál elnézőn bólint,
de forró szívből mély vér szakad:
seta bűnbánatra szólít.
Templomtornyok ég felé törnek,
s hit mögött mihrábokba fúlnak,

tenger fodrok felhőkbe szöknek,
vágyak szoknyaszálban kúsznak.
Magyarságom illat és illan...
Dolgos parasztok akaratlan
búja burkol olajzölden:

mag vagyok lélek-olívákban,
ringva a múlt mór kosarában,
majd feloldódom olajütőkben.

Az olajfaültetvényeket fehér falvak és városok – a paradoxonnal élve – színesítik. Az andalúz vidéket az olajfáknak a hófehér településekkel összeforrt képe teszi hamisítatlanul tipikussá, jellegzetessé. A pici falvaktól a nagyobb városokig találunk rájuk bőségesen példát, de a fehér városok közé sorolhatjuk magát a két óriást, Sevillet és Cordovát, illetve Granada nagy kiterjedésű, arab városnegyedét, az Albaecínt is.

A fehér falvak és városok legtöbbször hegyoldalalakra vagy a hegyek tövébe épültek, a hegytetőn lévő vár s erődrendszer biztosította védelmüket. A házakat fehérre meszelték, hogy visszaverjék az erős napfényt, amelyből bőven adatik e tájon, másrészt fertőtlenítés végett sem utolsó...

Van valami nyugtalanító ezekben a fehér házakban, utcákban, a hősíni településekben. Amit érez az ember, de kimondani nem tudja miértjét. Valami, ami keveredik a melankólia őszi hangulatával, itt a forró Andalúziában, a költészet még érintetlen paradicsomában, ahol az emberek a bűnbeesést követően is engedélyt kaptak, hogy „otthonukban” maradjanak...

Andalúzia álma

Az idő áll némán, lesütött tekintettel,
kezet tördel s liheg szerelmesen –
hófehér házakban Lorca bús lányai,
szoknyájuk libbentik álmok kéjvágyai;
... ó, a falvak villanó fogak a halál
szájában – mi utolsó vacsorára vár...

Szép Andalúzia, Kereszt vagy
... s örök Feltámadás!...

Frederico García Lorca (Rab Zsuzsa fordítása)

* Részlet egy hamarosan megjelenő könyvből

SZOMSZÉDOLÁS

LENGYEL JÁNOS

A KÖZÖSET KELL EGYMÁSBAN KERESNI

Látogatóban A Hetedik című irodalmi folyóiratnál

Ferencfi-Faragó Eszter látszerész, irodalmár, A *Hetedik* című folyóirat szerkesztőségének tagja. Vele beszélgettem.

– *Mikor döntötted el, hogy írni fogsz?*

– Ez nem döntés kérdése volt. Már 5 évesen, hintán ülve, saját dalocskákat énekeltem, némi rímszerűséggel. Apám rímFaragóként minden farsangra írt a jelmezemhez verset, és én csodáltam, ahogy a szavakból verseket hozott létre. Aztán kilencévesen megírtam első „versemet”. Szóval, volt mondanivalója és rímelt is, aztán folytattam. Amikor tini lettem, behívtak a Petőfi Rádióba, egy műsorba, *Zene-Szó Költőiskola* volt a címe. Ekkor készült velem az első felvétel. Nálunk a verselés nem volt különlegesség; apai nagymamám is írt jó, rossz verseket. Én csak folytattam a „hagyományt”.

– *A hagyomány kötelez, de valóban mindenkinek írnia kell? Gondolok itt arra, amikor valaki megírt egy verset, és máris költőnek hívatja magát. Lassan a 15 millió író nemzete leszünk. Neked mi a véleményed erről?*

– Én semmiképpen sem tartom magam költőnek! Amúgy is, hogy ki időtálló, vagy sem, majd az utókor dönti el, attól függően, hogy meg tudjuk-e szólítani az éteren át, vagy éppen nem. Verset írni majdnem mindenki tud, de az nem költészet. Egy ügyes rímfaragó és egy költő között ég és föld a különbség. Nem baj, ha sokan írnak. Az ember pont abban hasonlít Istenhez, hogy kreatív – ki ebben, ki abban. Ösztönös igényünk van az önkifejezésre. De ettől még nem válunk költővé. És íróvá sem. A legnagyobb különbség, ahogy ezt gyönyörű anyanyelvünk is kifejezi: az adottság. Vagy van, vagy nincs. Az önkifejezés igénye még nem tesz költővé vagy íróvá, csak emberré. Jó esetben.

– *Ezzel egyetértek, ettől függetlenül rengetegen végeznek el különböző tanfolyamokat, irodalmár képzőket, ahol sok esetben a tanár szakmai tudásával is gondok vannak. Kitarító tanulás és munka által lehet valaki jó író? Szerinted miben áll az író tehetsége?*

– A tehetség adott. De önmagában nem elegendő. Folyamatosan olvasni és tanulni kell hozzá. Sőt! Kutatni. Mondok egy példát: írtam egy vicces történetet egy állatról, de nem néztem vele kapcsolatosan utána dolgoknak. Egy tájékozott ember kiszúrta

rögtön az ellentmondást, én meg égetem. Örök tanulság; azóta inkább százszor utánanézek annak, amit írok, hogy hiteles-e, nincs-e benne a valóságtól elrugaszkodott dolog, minthogy ez újra megtörténjék. Szóval kell a tehetség, de még több tájékozottság tesz valakit teljessé. Erre jók lehetnek a képzések, de a tehetséget nem pótolják. Még valami. A tehetséget azonnal érezzük, mert egyedi hangon szólít meg. Mármint a mű.

– *Átvitt vagy valós értelemben, neked voltak/vannak mestereid? Egyáltalán, szükség van-e mesterre, mentorra?*

– Inkább példaképeim. Kamaszként Keresztury Dezső tanár úr egyengette "nagy költői sirámainkat". Végtelenül bölcs humorral próbált meg lebeszélni „világmegváltó” hangulatú, nagy szavakat, terjengősséget megjelenítő írásaimról, és terelgette ízlésemet és értelmemet a világirodalom remekei felé. Azóta volt szerencsém Petőcz András tanár úr óráihoz is, valamint Turczi István néhány órájához is. Remek, felkészült írók, költők.

Rengeteg segítséget kaptam férjemtől (Ferenczfi János), valamint a „hetedikes” szerkesztőtársaimtól is, Fábíán Józseftől és Nagy Imrétől.

Már meghalt, de nem szeretném kihagyni Nyírfalvi Károly barátomat sem. Sosem nevettem annyit, önjelölt zseniket olvasva, mint vele. És közben világosodtam meg, hogy olykor én is így viselkedem.

– *A férjed, Ferenczfi János is ír, nálatok olykor nincs egy kis rivalizálás, esetleg szakmai féltékenység?*

– Nincs. Ő is más hang, én is. Pont azért szerettünk egymásba, mert – az emberi dolgokon kívül – egymást is elismerjük. Büszkék vagyunk a másik sikereire!

– *Ez dicséretes. A beszélgetést azzal kezdtük, hogy már korán elkezdte verseket írni, a prózában mégis mintha sikeresebb lenné. A közelmúltban egy novellával bekerültél az egyik nagy példányszámú, irodalmi folyóiratba is. Vagy te nem így látod?*

– Jobban megtaláltam magam a prózában. De néha kikívánczik egy-egy vers is.

– *Az általad említett A Hetedik című irodalmi folyóirat jövőre lesz 5 éves. Kinek az ötlete volt, hogy egy rendszeres folyóiratot indítsatok?*

– Ferenczfi Jánosé. Én egy évvel később csatlakoztam. Nem volt más választásom: elvett feleségül.

– *Mondhatni, rendhagyó módon választjátok ki a közlésre kerülő műveket. Hogy is működik ez nálatok?*

– Névtelenül és minden befolyástól mentesen. Csak a mű „szólhat”. Egymástól függetlenül megkapja két szerkesztő, majd mond egy igent, vagy egy nemet. Ha nincs egységes bírálat, megkapja egy harmadik társunk, még mindig névtelenül, és a végén ő dönt.

Ezután a mű a tartalomért felelős főszerkesztőhöz kerül, Nagy Imréhez. Ő még egyszer elolvassa. Ha minden rendben, és a mű elfogadásra került, akkor a három hely egyikére kerül; fókusz, fórum vagy forrás nevű rovatainkba.

– *Ezzel ugyan a szerző neve nem befolyásolja a szerkesztőket, de végül is az egyéni ízlésük dönt a mű sorsáról. Előfordult már, hogy a szűrőn áment írás a főszerkesztőnél, vagy a rovatvezetőnél végül elakadt?*

– Persze. Mi is emberek vagyunk, és mind társadalmi munkában, civil munka mellett, csináljuk a folyóiratot. Ahogy János szokta mondani: „Szubjektív, ám de igazságtalan

minden bírálat”. Olykor azzal is szembesülünk, hogy a mi értékítéletünk alapján a mi, A Hetedikes szerkesztők írásait is kívágnák kedves(?) kollégáink. A névtelenség miatt akár az alapító is belefut ebbe. Hát nem örül, de így igazságos!

– *Korábban azt vallottátok, hogy a folyóirat nem politizál, a közelmúltban egy nyilatkozatban mégis állást foglaltatok az egyik politikai, illetve ideológiai oldal mellett. Miért a változás, vagy csak bizonyos politikai tartalmú írásokat nem közöltök le, másokat igen?*

– Semmiféle szélsőséget nem vállalunk föl. Sem rasszista, sem antiszemita, sem egyéb, az emberi méltóságot megsértő vonallal nem közösködünk. Így hiszünk a szabadság egyetemességében. Minden ember egyedi, és minden ember egyenlőnek születik. Ezt Isten rendelte el. De a felelősség is a miénk. Egymásért is. Élni és élni hagyni! Ahogy mi sem értünk egyet mindenben, kedves János, de tiszteljük és becsüljük egymást – így kéne ennek mindenhol lennie. Nem a különbözőségeinket, hanem a közöset kell egymásban keresni. Akkor leszünk méltóak az EMBER jelzőre.

KRÁNITZ LAURA

IMPULZUSOK

száguldó viharok hátán
hangsikolyok
mint szférák zenéje
nyomában
csillagképek születnek

ekkorát még soha
nem sóhajtott a halál

virrad
harmatcseppek tűnnek el
örökre

a nappal még hordozza
az éji látomást
miközben
sablonos hétköznapiak
emésztik fel
az érzékeny lelket
miként a balta hasogatja
a fát...

az kinek fáj

RECENZIÓK

MADARÁSZ IMRE

MAGYAR DANTE-KOMMENTÁR
– CSAPATMUNKÁBAN

„A Pokol első magyar kommentárja”: így jellemzi a Dante Alighieri: *Komédia I. Pokol. Kommentár* című, az ELTE Eötvös Kiadó gondozásában, 2019-es dátummal, de 2020-ban megjelent impozáns kötet előszava a tartalmát. Némi túlzással, hiszen az *Isteni Színjáték*hoz eddig is készültek magyar kommentárok, nem is szólva a honi „lectura Dantis”-ok, színjátékértelmezések gazdag hagyományáról, de tény, hogy a tömör, szűkszavú, minimális terjedelmű lábjegyzetknél vagy – főleg – végjegyzetknél bővebb, alaposabb és a „műegész” felölelő magyarázó-értelmező kommentárral mindezidáig adós maradt a magyarországi italianisztika. Most végre napvilágot látott a nagy mű első harmada, körülbelül húsz esztendővel dantisztikánk nagy megújódásának, virágkorának, aranykorának kezdete után, a 2004-ben megalakult Magyar Dantisztikai Társaság kollektív erőfeszítésével, csapatmunkában.

A könyvet „szerkesztette: Kelemen János” – olvashatjuk a borítón. A verzón már az a kiegészítés is szerepel, hogy „Nagy József közreműködésével”. A benne foglalt fejezeteket, tanulmányokat nem kevesebb, mint hét szerző jegyzi: Mátyus Norbert, Nagy József, Hoffmann Béla, Tóth Tihamér, Berényi Márk, Kelemen János és Draskóczi Eszter. A népes szerzőgárda egyfelől lehetővé teszi, hogy minden kutató az általa leginkább ismert „canto”-t vizsgálja, másfelől viszont elkerülhetetlen többféleséget eredményez szemléletben, ízlésben, értékítéletekben és egyebekben. A „klasszikus” dantisták mellett fiatal, pályájuk elején járó kollégák biztosítják a „fáklyastafétát”, ami mindenképp dicséretes.

Ugyanakkor a szerzői névsorból tagadhatatlanul hiányoznak olyan élvonalbeli dantisták, mint Kaposi Márton, Pál József, Szabó Tibor, Tusnády László stb. Közülük Kaposi Mártonnak és Tusnády Lászlónak a neve sem a szövegekben, sem a bibliográfiában, sem a névmutatóban nem szerepel. Szabó Tibor (eddig) négy Dante-könyvéből egyet lelünk meg ott. Ez akkor is problematikus, ha a mondott jegyzék címe „Felhasznált szakirodalom”. Hasonlóképpen ítéltető meg az, hogy a babitsi magyartás óta első és egyetlen formahű, azaz rímes Színjáték-műfordítás megalkotóinak, Baranyi Ferencnek és Simon Gyulának nevét – az előszó obligát-udvarias említését leszámítva – szintén hiába keressük a névmutatóban vagy bárhol. Ezzel szemben a másik teljes fordítást felmutató Nádasdy Ádám nyolcszor is említettik. Ez aligha arányos és méltányos.

A szerkesztők, el kell ismerni, mindent megtettek a kötet egységesítése érdekében. Maga a kommentár a következőképpen tárul elénk. Az eredeti, dantei (olasz) szöveg mellett – mintegy tükörfordításként – található a „szó szerinti fordítás”, amelyet a szerkesztői előszó „magyar parafrázisnak” és „magyar nyelvű átfogalmazásnak” is nevez. Ezt értelmezik a szó szoros értelmében vett kommentárok a lap alján, ahogy Olaszországban is szokás, valamint az utánuk, a canto-fejezetek végén olvasható „összefoglaló tanulmányok”. Teljességgel logikus és érthető megoldás, ugyanakkor van benne egy alapvető probléma. Az *Isteni Színjátékot* (melyet ez a könyv – Magyarországon szokatlanul – *Komédiának* nevez) Babits Mihály „a világirodalom legnagyobb költeményének”, Jorge Luis Borges pedig „a valaha írt legnagyobb irodalmi műnek” minősítette.

Nyilvánvaló, hogy az itteni magyar fordítás, parafrázis, átfogalmazás, vagy hívjuk akárminek, nem költői és nem szépirodalmi, nem „szép” esztétikailag, nem műfordítás, inkább szakfordítás (olykor pontatlanságokkal, illetve vitatható megoldásokkal, amelyek elkerülhetetlenek, ezért azokba most ne bonyolódjunk bele). Ha ebben a kötetben valaki költszetet keres, azt egyedül Dante „szent szövegében” találja meg. Csakhogy aki el tudja olvasni, képes megérteni a „szent poémát” olaszul, az el tudja olvasni a róla készült, hatalmas mennyiségű, könyvtárnyi kommentárirodalmat, szakirodalmat is, amelyet a jelen könyv bőségesen és tiszteletre méltóan hasznosított.

A recensens konklúziója mindezzel együtt csakis tisztelő és elismerő lehet. A tudományos magyarázatok, a mélyenszántó elemzések, a felhasznált szakirodalom bőségessége, a szorgalmas Dante-kutatásnak szentelt évek-évtizedek eredményeképpen szakértőknek, dantistáknak, italianistáknak megkerülhetetlen, nélkülözhetetlen alpmű született, amely az olasz szakos egyetemi hallgatóknak is hasznos és becses kalauza lesz.

Dante Alighieri: Komédia I. Pokol. Kommentár
ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019

STANCSICS ERZSÉBET

UDVARHELYI ANDRÁS: A MADARÁSZ

– Beszélgetőkönyvecske –

Mottó: „Zsarnokságnak kell hívni kivétel nélkül minden olyan kormányzást, amelyben ki a törvények végrehajtását irányítja, az ezeket meghozhatja, elvetheti, megszegheti, átértelmezheti, megakadályozhatja, felfüggesztheti, vagy akár büntetlenül kijátszhatja. Tehát akár örökölte a hatalmat ez az ember, akár megválasztották, legyen akár törvényes, akár bitorló, akár jó, akár gonosz, egy, vagy sok, bárki, aki mindezt megteheti, az zsarnok, a társadalom, mely ezt megengedi, zsarnokság, a nép, amely ezt eltűri, rabszolga.”

Vittorio Alfieri

Két éve találkoztam először Madarász Imrével Csongrádon, a Faludy György Irodalmi Műhely rendezvényén. Góg János, a házigazda egymás után mutatta be a megjelent antológia alkotóit, így én is sorra kerültem. Amikor életrajzomban megemlítette, hogy a Táncsics család leszármazottja vagyok, Madarász Imre felkapta a fejét, és rám nézett. A program végén odajött hozzám, és szerényen, szinte lámpalázzal szólított meg és mondta el, mennyire nagy tisztelője Táncsics Mihálynak. Kölcsönösen megajándékoztuk egymást egyik könyvünkkel, s azóta nem mulasztom el meghallgatni, ha valahol előadást tart.

Így kezdődött az ismeretségünk, és folytatódott Udvarhelyi András jóvoltából, aki nem egy alkalommal szólaltatta meg közönség előtt az ismert irodalomtörténészt, esszéíró, italianistát, akinek 1984 és 2020 között közel 100 újságban 1780 publikációja, 34 könyve jelent meg, több mint 150 könyv megjelenésénél bábáskodott, 300 könyvet szerkesztett, egy regényt is írt, és az olasz irodalom legavatottabb hazai kutatója, népszerűsítője.

És most látott napvilágot a „beszélgetőkönyvecske”, ami messze nem könyvecske, hanem 200 oldalt kitevő életrajz, és Madarász művek bemutatása, amelyben az avatott és gyakorlott újságíró izgalmasan kormányozza végig kérdéseivel partnerét gyermekkorától napjainkig.

Az, hogy ez a beszélgetős könyv elkészülhetett, nemcsak jó interjú alanynak, hanem jó kérdezőnek is kell lenni. Maga Madarász Imre jelölte meg, milyen a jó interjú, amit készítettek. „Udvarhelyi András megtisztelt azzal, hogy nem „csak” hagyományos tematikus interjúkat készített velem (és publikált folyóiratokban), hanem egy egész

életinterjút, pályadiálogust egy beszélgetéssorozat formájában...Valódi beszélgetések voltak ezek, és élőbeszéd elevenségüket megőrizték a diktafonról lejegyzett írásos változatukban is. Igazi beszélgetőkönyvet alkottak, melynek Udvarhelyi András a szerzője, hiszen ő volt a kérdező, én az ő kérdéseire feleltem.”

Maga Udvarhelyi hivatkozik arra, milyen a jó interjú: „...A genius loci, azaz a hely szellemei is köteleztek bennünket, hogy Szép Beszélgetést folytassunk, vagyis a lényegről cseréljünk eszmét. Mert beszélgetni jó, de „Szép Beszélgetni” a legjobb”. Mert mindez történt tavasztól ősziig a Centrál Kávéházban, ahol a 20. század elején vendégek voltak Kiss József, Ady, Kosztolányi, Karinthy, a Nyugat írói, költői.

Felkészülni *A Madarászból* nem volt könnyű és rövid lélegzetű feladat, amire Udvarhelyi András vállalkozott. Az én apró vállalkozásom, nevezetesen, hogy írjak a könyvről, legalább ilyen nehéznek látszik. Ugyanis egy összefüggő, tudományos pontosságú, minden részletre kiterjedő, igényes olvasmány rövid leírásába nem lehetetlen, hogy beletörök a bicskám.

Udvarhelyi az elején összegzi, hogy „Madarász Imre könyveinek fő gondolata a szabadság. Ezt alátámasztja Alfieri üzenetével a mának: – Soha, semmilyen értékért nem szabad lemondani a szabadságról. Őt csak az tudja igazán szeretni, aki lelkében megmaradt fiatalnak.”

Az utóbbi időben nagyon megváltozott a szabadság értelmezése. A fogalomtisztázás fontossága miatt tudnunk kell, hogy a szabadság klasszikus megfogalmazása: bármit tehetsz, amit akarsz, egészen addig, míg más ember hasonló szabadságát nem sérted. Ez a szabadság felelősséggel is párosul. Az egyenlőség pedig a szabadság egyenlősége, vagyis esélyegyenlőség. Madarász fontosnak tartja nemcsak önmagát, hanem beszélgetőtársát is annyira becsüli, hogy igyekszik részletetni abban a gyönyörűségben, amit irodalomnak neveznek. Él benne valami megszállottság, magával ragadó lelkesedés, állandóan kikíváncsozó közlésvágy, fontosság-tudat és nem fontoskodás. Egyszerre akar tanítani, tudományokkal foglalkozni és publikálni.

Nem szeretnék kronológiai sorrendben életrajzi adatokat másolni, hiszen arra (is) való maga a könyv, hogy erről tájékoztasson. Nem lenne jó, ha művei felsorolásával foglalkoznánk, amelyek háttér és mondanivaló nélkül száraz statisztikának tűnhetnek. Sovány eredmény lenne, ha Madarász rendkívüli életútjából, munkásságából, alkotásából ragadnánk ki egyet-kettőt, amivel hiányérzetet keltenék az olvasóban. Nem dombozna ki a beszélgetőkönyvecske másik szereplőjének, a kérdező Udvarhelyi Andrásnak sem az a sokoldalú, igényes munkája, amivel megszólaltatta az általa igen tisztelt barátot és irodalmárt.

Engedtessek meg nekem az a jó értelmű önzés, amivel Madarász Imre életéből, gondolataiból saját kíváncsiságom által vezetve szólnék. Azokról, amelyekben örömet leltem, tanultam belőlük, még jobban megszerettem ezt a furcsa, különleges, finom modorú, lelkesítően tudós embert. *A Madarászt*.

Az irodalom iránti fogékonyságát édesanyja gyerekkori meséire vezeti vissza. Munkásságára, de egész életére is meghatározó volt az a kamaszkori időszak, mit Olaszországban töltött szüleivel. Azt mondja: „Az európai kultúra alapjai, még a kereszténységet is megelőzően, a klasszikus antikvitás, Hellász és Róma. Ezek az alapok. És aki ezeket magáévá teszi, az kulturális alapjait tekintve európai. A latint tanítani kellene,

mert nemcsak nyelvtan, hanem erkölcsstan is. Több száz évig országunk hivatalos nyelve a latin volt.”

Udvarhelyi kérdésére, mely szerint, mi lehet az oka, hogy a magyar írók imádták Olaszországot (Faludy, Márai, Kárpáti Kamill, Hubay Miklós, Prokop Péter stb.), a válasza ez volt: „Ezek nagyon művelt emberek mind. Tudták, hogy Itália az európai kultúra bölcsője.... Ha én egyáltalán valamit érek, az alapvetően italianista irodalomtörténész voltomnak, az itáliai kultúra szeretetének és megismerésének köszönhetem... Szerettem volna azt a tudásomat, amit Olaszországban összegyűjtöttem, itthon, magyar nyelven a hazám javára érvényesíteni....”

Madarász rövid megállapításai, frappáns észrevételei aforizmáknak is felfoghatók. Csak párat kiemelve: „Amely művet nem akarunk elolvasni még egyszer, azt egyszer sem érdemes.” „Az élet nem más, mint az idővel való gazdálkodás, sikerek és kudarcok láncolata.” „A költészet nekem egyszerre szenvedély, hivatás, munka és hobbi.” „Aki nem olvas sokat, az írni sem tud.” Vittorio Alfieri gondolatát is meg kell idéznem, amely mély hatással volt Madarász Imre munkásságára: „Az örökkévalóságnak írjál, ha tudsz. De legalábbis a lelkiismereted szerint.”

A beszélgetőkönnyvecske végére érve máris vágyam támad előlről kezdeni az olvasását. Annyi gondolon, bölcsességen futottam át, amit jobban meg kell ismernem. Meg kell jobban ismernem a kérdező újságíró, Udvarhelyi műveltségét, olvasottságát, felkészült fordulatait a kommunikáció (magyarul beszélgetés) területén. El kell olvasnom az Olasz Irodalom Történetét, de előtte újra a magyar irodalomét is. Egyetlen könyv és mennyi el- és újraolvasásra készítet! Meg kell ismernem Táncsics Mihályt ilyen nagyra becsülő Madarász Imrét, aki sosem tudott lustán gondolkodni, csak lelkesedéssel. Egy tudós író hosszan lebomló üzemanyaggal dolgozik közéletünk botrányokkal és pótcselekvésekkel zsúfolt jelenében. Szereti a rendet, amely a természeti törvények diadala, és nem az önkényé vagy valamilyen kényszeré. Ő az, akit tudósi és írói laboratóriumában fölismerik és felismertetik a legparányibb elemtől a megajelenségekig az alkotásai által.

Megragadott az a tény is, hogy nem írógép vagy számítógép a munkaeszköze az írásban. Tiszta, fehér papírlapra, kézzel és tollal rója sorait, amelyek már készen állnak a fejében, és várják, hogy megszülethessenek. Egy embert olvasni annyi, mint belakni egy országot. És milyen lehet a betűk illata? Mert betűk nélkül nincs szívárvány. Nála még felragyognak az egykor szép és nemes, de mára fényüket és becsületüket veszített fogalmak. Az idő számára nem a múlt, jelen és jövő, hanem a folyamatos jelen, az „éber óra”, ami nem időt jelent, hanem lelkiállapotot.

Végül szeretnék szerényen és kis lámpalázzal idézni saját, könyvekről írt prózámból, pusztán azért, mert a nyolc évvel ezelőtti véleményem rimel Madarász Imre gondolataira: „...Könyvekkel együtt mi sosem leszünk tragikusan sértődött nemzedék, veszedelmesen fanatikus emberek. Jól érezzük magunkat és hűségesek vagyunk életünk és korunk óramutatójához, amihez kell a könyv, a belőle születő gondolat, ihlet és ragyogás. Amolyan fényes híd a messzeséghez...”

Madarász Imre olyan ember, aki intellektuális lelkiismerettel emlékezik a nagyszerűség egyszerűségére, az igazi bölcsesség nyitottságára, a valódi erő szelídségére. Így elmondhatja magáról, amit kevesen: nem élt hiába!

MADÁR JÁNOS

A REMÉNY SOSEM HAL MEG

Balogh Andrea Johanna *Megmarad a szeretet* című könyvéről

Megmarad a szeretet – olvasom Balogh Andrea Johanna könyvének címét, amely azonnal a remény, a jövő igenlése fényét vetíti elénk. Ha belelapozok a terjedelmes gyűjteménybe, jó érzésem csak fokozódik. Dr. Balogh László, a Bács-Kiskunsági Református Egyházmegye esperesének, lelkipásztorának rendkívül gazdag és hittel áldott élete elevenedik meg előttem. Nagyon ismerős nekem ez a világ. Mintha a balkányi tanyavilág szegénységben rejtőző tisztasága, hagyományokra épülő örökkévalósága tárulna ki előttem.

Nagyapám, nagymamám és a fiatalon özvegyiségre jutott édesanyám végtelen türelmét és szeretetét érzem ezen soroknak az olvasásakor: „A szeretet soha se mond le arról, akit szeret. Úgy van velünk, mint mi gyermekeinkkel, könyörgünk nekik, kérleljük, megdorgáljuk őket, de mindhiába, majd újra kérjük, dorgáljuk, feddjük őket a szeretetnek ezzel a kifogyhatatlan makacsságával, százszor és ezerszer újra kezdjük ezt, csak egyet nem tudunk megtenni: lemondani gyermekeinkről, mert szeretjük őket. Az Isten szeretete is ilyen: hosszútűrő, soha el nem fogy, soha nem mond le rólunk, rossz, hűtlen gyermekeikről. Karácsony szent estéjén, amikor Krisztus érettünk való megszületésére emlékezünk, újabb jelére annak, hogy Isten hosszútűrő szeretettel szeret minket, s elküldte Fiát e világra, hogy el ne vesszünk, hanem örök életünk legyen, háláljuk meg Istennek a hosszútűrő szeretetét, gondolatban csókoljuk meg mennyei édesanyánk kezét, és köszönjük meg legdrágább ajándékát, a Krisztusért nyert kegyelmi időt, hogy mindenki megtérésre jusson, a jó útra térjen.” Ennek a meghatározó, lelkünk mélyére sugárzó idézetnek minden sorát és szavát áthatja egy gondolat, a „megmarad a szeretet” reménye, amely összetartó erőként, erővonalként van jelen a könyv teljes anyagában.

Balogh Andrea Johanna jó érzékkel, nagy-nagy tisztelettel írta és szerkesztette meg ezt a könyvet, amelyben a köztisztelőben álló nagyapjának állít méltó emléket. Dr. Balogh László emberi, szellemi nagyságának felmutatásával a szerző rámutat a szűkebb és tágabb haza egyházi életére, a hit meghatározó erejére is. Bugyi község – Balogh László szülőhelye – végigkíséri a könyv fejezeteit, hiszen a lelkes pályán minden mozzanatát, lelki rezdülését meghatározta Dr. Balogh Lászlónál a bölcsőhely. Megrendítően

szép vallomás olvasható a *Hazatértem a falunkba* című fejezetben is, idézzünk belőle egy részletet: „Végül azért is jöttem örömmel közétek, mert hazajöttem, s emlékezhettek. Ady Endre: *Hazamegyek a falumba...* Az öregedő ember jellemvonásai közé tartozik az is, hogy szívesen emlegeti a múltat, szívesen időzik az emlékeinél, tekintetemet én is végighordozom a templomon, a volt iskolámon, a parókián, ahol segédlelkész, majd lelkész voltam nem könnyű időkben, az utcákon, a szülőházunkban, a temető síremlékein, és lélekben végigsimogatom mindazt, ami a faluhoz, hozzátok köt.”

Csak tiszta, lelkileg nemes ember képes így vallani egy falunak, egy közösségnek. A fölnevelő és megtartó táj iránti őszinte tisztelet, ragaszkodás – egy egész élet szintézisében – méginkább példaértékű. Ez a könyv egy olyan bizonyosságtétel, amely útmutatás lehet a ma élő ember számára. A hittel élő és hitetlen egyaránt megtalálja ebben a monografikus műben azokat a lelki kapaszkodókat, amelyekre nagyon is szüksége van ma mindenkinek.

Emlékező gyöngédség, a szeretet egyetlen létezési formájának felismerése, Isten kegyelmének megélése – mind-mind olyan szent fogalmak és lelki parancsok, amelyek életre szólóan jó irányt mutatnak az embernek. Ady Endre is számtalan versében rámutatott – önnön hibáit is feltárva – erre a helyes útra. Nem véletlen, hogy Dr. Balogh László nagyon sokszor idézte Ady Endrét. Többek között a költő *Ha holtan találkozunk* című versét villantja föl a bűnbánat és bűnvallás kérdéskörében:

Nem nézhetünk egymás szemébe majd egykor holtan,
Fölpattant, nagy halott szemeink
kérdve világitják az éjünk:
Miért nem voltunk jók egymáshoz, amikor éltünk?

Hétköznapi nyelven megfogalmazott kérdésnek tűnhet a költemény negyedik sora, mégis valami megfoghatatlan igazsággal és felismeréssel találjuk magunkat szembe. Életfilozófiai, bölcséleti rétegeit nézve ennek az önmarcangolásnak, rendkívül fontos társadalmi kérdések fogalmazódnak meg bennünk. A könyörgések kritikai elemei, az emberi cselekvések minőségének újragondolása viszont segítséget nyújthat abban, hogy – lélekben megerősödve – nézzünk a jövőbe. Ezt az optimizmust, soha el nem múló reményt és szeretetet hordozza magában Balogh Andrea Johanna könyve, amely – nagyapja alakját, arcvonalait és szellemiségét megidézve – különös hangvétellű mű. Egyediségét abban is kereshetjük, hogy a szerző – Balogh Andrea Johanna – minden szavában és utalásában földrajzilag is elhelyezi a történeteket, visszaemlékezéseket.

A múlt faggatásainak személyességét és színhelyeit is mindvégig kiemelten kezeli, ami – szinte útikalauzként – is szolgál a könyv olvasói számára. Kecskemét, Délegyháza, Bugyi, Kunszentmiklós, Pánd, Gara, Kiskunhalas, Ordas, Tázlár, Baja, Uszód, Dunavecse, Szalkszentmárton, Bácsalmás, Kiskőrös, Izsák, Szabadszállás, Szeremle, Tiszakécske, Solt, Apostag, Ágasegyháza, Dunapataj, Érsekcsanád, Zámoly – sorjáznak a falvak, városok nevei, ahol Dr. Balogh László rövidebb-hosszabb ideig szolgált.

A Bács-Kiskunsági Református Egyházmegye esperesére, lelkipásztorára rendkívül pontos ez a szó, ez az összegzés, hogy szolgált. Mindezt az *Igehirdetés, prédikációk* című fejezetben érezhetjük a legerőteljesebben: „Boldogok a szelídek, mert ők örökségül

bírák a földet” – Boldogok a szelídek; „Igaz, hogy e földi életben az előnyöket, a javaikat, a gyümölcsösöket az erőszakoskodók, a törtető, a kapzsi, az eszközökben gátlástalanok kapkodják el sokszor a szelídek, az engedelkenyek, a tülekedéstől irtózók elől, mégis Isten őrizzen meg bennünket az ilyen lelkülettől” – A szelídség kockázata; „Igénknek a második tanítása, hogy a szelídség: erő.

Ahhoz, hogy Ábrahám az említett esetben szelíd legyen, erő kellett. Ahhoz, hogy szelíd tudjon lenni az ember, tömérdek ingerlékenységet, érzékenységet, hiúságot, bosszúvágyat és szenvedélyt kell magában legyőznie. Ezért a szelíd emberek erőt sugárzó emberek. Igen nagy önuralomra van szükségük” – A szelídség ereje; „Ezért értjük meg Igénk harmadik üzenetét: a szelídség győzelmes hatalom. Jutalma van. Ilyen különös ígéret fűződik ehhez a boldogmondáshoz: a szelídek örökségül bírák a földet. Jézus ezzel az ígéretével nem az örökkévalóságot akarja feledtetni velünk, hanem valami ilyesféle boldogságot akar szívünkbe adni: Érzem, hogy az örök élet már e földön az enyém lett” – A szelídség győzelme; „Most pedig imádkozzunk, mennyei Édesanyánk. Magasztaljuk jóságodat, amellyel most is tanítottál bennünket. Légy áldott az üzenetért, amelyet szívünkre helyeztél, hogy vállaljuk készséggel mindenkor a szelídség kockázatát, mert a szelídség erő és annak jutalma van. Megköszönjük hálás szívvel Neked az aratás nagy és szép munkáját is, mely a magyar földön ezekben a hetekben folyik, és ad drága biztatást: Ember, ne félj, lesz új kenyered!” – A szépség jutalma. Dr. Balogh László igehirdetési és prédikációi örök emberi és egyetemes értékeket hordoznak.

Ha az idézett részletek mélységeit, bölcséleti és erkölcsi üzeneteit nézzük, akkor azonnal felfedezhetjük bennük a legfontosabb tanításokat: a szeretet intelmeit. A szerző, Balogh Andrea Johanna nagyon jól időzítette a könyv kiadását, hiszen nagyapja születésének 100. évfordulóján, 2017-ben jelent meg a könyv. Az esemény ünnepi pillanatait, méltóságát csak növelte, hogy a kiadvány a reformáció 500. évének rendezvényorozatában került bemutatásra. Dr. Balogh László, a Bács-Kiskunsági Református Egyházmegye esperesére, lelkészére így kiemelt konferencia és szimpózium keretében emlékeztek Kecskeméten.

A könyv szerzője, Balogh Andrea Johanna az *Emberszeretet* című fejezetben összegezte a nagyszabású ünnepi eseményre való készülődést is. Itt olvashatjuk többek között, hogy Dr. Kásler Miklós professzor úrtól, az Országos Onkológiai Intézet akkori főigazgatójától – ma az EMMI minisztere – nagyon sok segítséget kapott a szimpózium előkészítésében. Mindez azt is jelzi, hogy ebben az időben Balogh Andrea Johanna – a mindennapi munkája mellett – nemcsak a könyv kiadását, hanem a reformáció 500. évének rendezvényeit is szervezte. Így vall erről: „A szimpóziumon ez a vezérfonal a legfőbb irányadó, ami kimondható és leírható. Mind a vallás, mind a gyógyítás és a gyógyulás és mind a kommunikáció területén a fókuszban álló kulcsszó: emberszeretet”.

Balogh Andrea Johanna – ahogyan a könyv címe is jelzi – a nagyapja reményét örökíti át, és vetíti a jövőre: *Megmarad a szeretet*. A címdalon ajánlás is olvasható, amely megrendítően szép, hiszen a szerző a nagyapjától kapott örökséget így adja át gyermekeinek: „Kísérje életeteket a hit, a bölcsesség és a szeretet!”

*Balogh Andrea Johanna: Megmarad a szeretet,
Kecskemét, 2017*

FOLYÓIRATSZÁMUNK SZERZŐI

A. Turi Zsuzsa (1971, Budapest) – költő, író, műfordító. Francia szakos tanár. Eddig három verseskötete jelent meg. A Magyar Műzsa folyóiratban először publikál. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja. Genfben él.

Bakos István (1943, Bánfa) – művelődéskutató. Vidéken dolgozott mezőgazdaságban, 1964 őszétől él a fővárosban, ahol 1970-ig az Eötvös Kollégium diákja. Az ELTE Bölcsészkarán, magyar-népművelés szakon tanult; 1969-ben jeles diplomával végzett. Az Eötvös József Kollégium, majd a Bölcsészkar ténylegesen megválasztott diákvezetője volt. Pályája során tudományos kutatóként, kutatásszervezőként és köztisztviselőként dolgozott: MTA, Művelődési Minisztérium, Nemzeti Tankönyvkiadó, stb. 1980-tól egyik kezdeményezője és szervezője a nemzeti ellenállást és szolidaritást szolgáló Bethlen Gábor Alapítványnak. Közreműködött az 1987-es Lakiteleki Találkozó, valamint az MDF szakmai fórumainak szervezésében, s az induló HITEK szerkesztésében is. Nyugdíjazásától szellemi szabadfoglalkozású művelődéskutatóként, zömmel társadalmi munkában folytatja művelődéskutatói, szakértői, közösségszervezői, közírói és irodalmi tevékenységét. A RETÖRKI munkatársa. Eddig tizenegy könyve és mintegy félezer publikációja jelent meg. Budapesten él.

Bertalan Tivadar (1930, Budapest) – Kossuth-díjas író, grafikus, látványtervező és dramaturg. A Magyar Művészeti Akadémiának, a Magyar Írószövetségnek, a Magyar Írók Egyesületének és a Lyukaszóra című folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Budapesten él.

Bodó Imre (1954, Gölle) – író, helytörténész. Agrármérnöki tevékenysége mellett évtizedek óta foglalkozik helytörténettel. Dombóváron megalapította a Fekete István Műzeumot 1995-ben. Ugyanakkor Dombóvár és környékén számos emléktábla létesítését és avatását kezdeményezte. Több civilszervezet alapítója, működtetője és vezetője. Országosan is jelentős tevékenységét a kormány nemrég Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetéssel ismerte el. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Dombóváron él.

Botos Katalin, Prof. Dr. (1941, Nagyvárad) – közgazdász, gazdaságtörténész. Professzor emerita a Szegedi Tudományegyetemen. Fő kutatási területei: pénzügyek, nemzetközi gazdaság, gazdaságpolitika, 1945 utáni gazdaság- és eszméletörténet, gazdaságtörténelem. 1990-ben parlamenti mandátumot nyert, az első demokratikus kormány pénzügyi államtitkára, majd tárca nélküli minisztere, 1992-től a második kormányzati ciklusig az Állami Bankfelügyelet elnöke volt. 1994 után visszatért a tanári hivatáshoz. Ritka kivételként, három tudományterület doktori iskolájában (jog, történelem, közgazdaságtan) tanított, ebből kettőnek éveken át a vezetője is volt. Éppen ez az interdiszciplinaritás ad munkásságának sajátos színezetet. Tagja a

MTA Köztisztületének, az European Academy of Sciences and Arts-nak, és a European Business History Association-nak. Publikációs tevékenysége széles körű: számos könyv és tanulmány szerzője. A Magyar Köztársaság Középkeresztjének kitüntetettje.

Büki Attila (1948, Szombathely) – költő, író, újságíró, képzőművész. Tagja a Magyar Írók Egyesületének, az Érdi X-ART Képzőművészeti Egyesületnek, a stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesületnek, a Magyar Újságírók Közösségének, a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Létrehozója a büki és ócsai művésztelepnek. Alapító tagja az érdi és a bábolnai művésztelepnek. Lapok szerkesztője, legutóbb a Duna-part című irodalmi, kulturális és társadalmi folyóirat főszerkesztője. Több mint húsz könyve jelent meg, legutóbb A mi időnk című drámakötete. Erden él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Csokonai Attila (1951, Kisbajom) – költő, műfordító, tanár, könyvtáros, szerkesztő. Magyar-német szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett 1974-ben Szegeden (JATE). Több kötet jelent meg. A Magyar Írószövetség tagja. Budapesten él.

Demse Márton (1943, Klézsé) – író, költő, újságíró. A Magyar Írószövetség tagja, a moldvai csángó hagyományok őrzője. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas és Váci Mihály-díjas alkotó. Budapesten él.

Dombi Tinódy László (1958, Szekszárd) – író, költő, újságíró, népművelő. Jelenleg is Szekszárdon él. Az ottani irodalmi társaság egyik szervezője. Több kötet jelent meg.

Dudás Sándor (1949, Tápiógyörgye) – költő, képzőművész. Nemrég jelent meg Tengeröltő című válogatott verseskötete. „Sarkcsillagom a költészet” írja önéletrajzi regényében a szerző és kiemeli, hogy fontos életében az a tény, hogy hallássérült...” – olvashatjuk Bak Rita recenziójában. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Országos folyóiratokban olvashatjuk verseit. Jelenleg is Tápiógyörgyén él.

Egry Artúr (1953) – költő, mérnök, tanár. Évekkel ezelőtt az aquincumi költői versenyen tűnt fel verseivel. Majd egyre gyakrabban jelentek meg írásai folyóiratokban. A Csepeli Írók Körének megbecsült tagja. Portugál gálya című válogatott verseket tartalmazó kötetét elismerés kíséri. Az Ezredvég, Vár, Kelet Felől, Kis Lant, Búvópatak, Agria című folyóiratokban olvashatjuk verseit elsősorban. Csepelen él.

Faragó Eszter, Ferenczfi (Budapest) – költő, író. A Hetedik című irodalmi és kulturális folyóirat olvasószerkesztője. Verseskötete 2012-ben Hajléktalan angyalok címmel, novelláskötete pedig 2014-ben November levelek címen jelent meg. Számos antológiában szerepeltek alkotásai, több irodalmi pályázaton is sikeresen vett részt. Budapesten él.

Gulyás Miklós (Szakoly) – költő, idegenvezető. Korábban a Kelet Felől című folyóiratban és Arcok

és énekek antológiásorozat köteteiben olvashattuk verseit. Nemrég jelent meg Mindennapok legendái című verseskötete. A költészet és az idegenforgalom elválaszthatatlanok életében. Az Év idegenvezetője elismerést, kitüntetést kapta 2018-ban. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Gödön él.

Harmati Gyula (1955, Bucs) – író, közéleti ember. Főiskolai, egyetemi éveit többször publikált irodalmi folyóiratokban (Tiszta, Alföld, stb). Így lettek nagyon jó barátok Erdei-Szabó István bucsai költővel, akinek temetésén Harmati Gyula mondott búcsúbeszédet. Bucs községben él, ahol alpolgármester. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek.

Katzler Hilda (Eger) – költő, tanár, újságíró, a Magyar Újságírók Közössége irodavezetője. Rendszeresen publikál a nyomtatott és elektronikus irodalmi folyóiratokban. Két önálló kötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Kalász István (1959, Budapest) – író, költő, szerkesztő, tanár. A Magyar Írószövetségnek és a Magyar Újságírók Közösségének tagja. Részt vesz a Magyar Múza szerkesztésében. Négy önálló kötete, több műfordítása jelent meg, írásából tévéfilm készült. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség titkára.

Koloh Elek (1955, Gyoma) – író, újságíró. 1991 és 2007 között a Kecskeméti Lapok főszerkesztője, 2007 óta az Alföldi Civil Napló vezető szerkesztője. Szociográfiákat, novellákat, színháztörténelmi tanulmányokat, musicalt, kalandregényt írt. Önálló verseskötete is megjelent. Díjai: Redactor Primus-díj (2003), Szalézi Szent Ferenc-díj (Kalocsai Érsekség, 2010).

Kotaszek Hedvig – író, költő. Irodalommal, költészettel, szobrászattal, festéssel, grafikával és matematikával foglalkozik. Közel harminc évig tanított alsós pedagógusként. Hat matematika könyvet írt – többek között: KI/S/ZÁMOLÓ (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993). Verses grafikái könyve Lángörző címmel jelent meg. Felkérésre illusztrálta az International Kodály Society által kiadott Music a Universal Language című, 21 országban angol nyelven megjelenő nemzetközi könyvet. Szerepel az Arcok és énekek sorozat korábbi kötetében. Tagja a Váci Mihály Irodalmi Körnek, és nemrég nyert felvételt a Magyar Nemzeti Írószövetségbe. Budapesten él.

Kránitz Laura (Budapest) – költő. Verseit többnyire internetes kulturális magazinokban és községi felületeken publikálja. Budapesten él.

Lengyel János történész, író, újságíró. 1973-ban született Beregszászon, ma Budapesten él. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Kárpát-medencei Magyar Újságírók Egyesületének és a Magyar Újságírók Közössége elnökségének. Eddig 10 könyve jelent meg, a legutóbbi 2019-ben, Feltámadás Beregszászon. Mitracek úr visszatér címmel.

Lovas Dániel, dr. (1954, Szentes) – szakíró, lapszerkesztő, médiaelemző. A Magyar Múza könyvsorozat főszerkesztője. A Magyar Újságírók Közössége elnöke, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Madarász Imre (1962, Budapest) – irodalomtörténész, az irodalomtudomány kandidátusa, 1993-tól a Debreceni Egyetem Olasz Tanszékének vezetője. Az Olasz Köztársaság Érdemrendjének Lovagja. Ürmön él.

Madár János (1948, Balkány) – költő, könyvkiadó, újságíró. A Kelet Felől című irodalmi folyóirat alapító főszerkesztője; a Muravidék, Új Tanú szerkesztője. A Magyar Írószövetség választmányi tagja; a Magyar Újságírók Közössége alelnöke; a MÜK irodalmi tagozatának vezetője. Balkány város diszpolgára, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas alkotó. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség elnöke.

Mártonfi Benke Márta (1958, Kunszentmárton) – festő, művészeti író. A Magyar Újságírók Közössége művészeti tagozatának vezetője, a Magyar Múza képzőművészeti rovatát szerkeszti. Rendszeresen vesz részt egyéni és csoportos kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlaton többször szerepelt képeivel. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. Kunszentmártonban él. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Mészáros László (1974, Kisvárd) – költő. Berkeszen töltötte általános iskolai éveit, amikor Ratkó József országos rangú költő felfigyelt a 12 éves gyerek írásaira; és a Nagyvilág folyóiratban mutatta be. Középiskolát a kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban végezte, majd a debreceni egyetemen szerzett diplomát. Eddig tíz kötete jelent meg. Berkeszen él.

Oláh Tamás (1944, Budapest) – költő, író, szerkesztő. Hosszú álom címmel 2010-ben adta közre első verseskötetét. Ezt 2011–2018 között, évről évre újabb könyvek követték, 2019-ben pedig megjelent válogatott verseinek gyűjteménye Elérni az elérhetetlen címmel. 2018-ban Magyar Arany Érdemkereszttel ismerték el munkásságát.

Orosz Margit (1956, Miskolc) – költő, tanár. Több kötete jelent meg. Évtizedekig Bánhorvátiban tanított magyar szakos tanárként, ahol jelenleg is él. Kazinczy Gábor irodalmi hagyatékát kutatja. A település nemrég díszpolgári kitüntetésben részesítette. Talán az sem véletlen, hogy Orosz Margitot a Bán-völgye poétájának nevezik. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Oros László (1952, Felsőszeli) – író. A Galánta melletti Felsőszeliben (Szlovákia) született, ahol jelenleg is él. Hadmérnöki diplomát szerzett, de főleg az irodalom érdekelte. Még 1977-ben gyűjteni kezdte a az 1918-tól napjainkig megjelent magyar kiadványainkat, és levelezést folytatott az írókkal. Jelenleg hétezer kötet található a gyűjteményében, melynek nagy része a szerzők ajánlásával van ellátva. A könyvtár neve: Bibliotheca Pro Patria. A gyűjteményről eddig több mint harminc újságicikk, rádió- és TV-tudósítás jelent meg. Időnként maga is publikál a sajtóban. Eddig három kötete jelent meg. A Magyar Múzában először jelentkezik. Nemrég lett tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek.

Ország György (1952, Budapest) – író, újságíró. Eddig három önálló kötete jelent meg. Főleg a Kapu című folyóiratban publikált korábban. Az utóbbi időben a Magyar Múza folyóiratban olvashatjuk rendszeresen írásait. Az 1956-os események tragédiái szinte

minden írásának meghatározó elemei. Nem véletlen, hogy Döbrentei Kornél támogatja írói kibontakozását. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Nagygyörgy Erzsébet (1964, Kecskemét) – költő. Az egészségügyi különböző területein dolgozott hosszú ideig, majd gyógymasszőrként folytatta. Közben mindig írt, elsősorban verset. A Montázs Magazin állandó munkatársa, szerzője. Újabb az Agria című folyóiratban gyakran olvashatjuk verseit. Magyarok vagyunk Európában címmel jelent meg verseskötete. Tiszakécskén él, ahol nagy hatással van rá a szintén ott élő Buda Ferenc és Böszörményi Gyula költők.

Pécsi Sándor (1960, Budapest) – költő, író, esszéíró, népi iparművész, fagaragó. Gépészeti technikai végzettséget szerzett, majd a Tan Kapuja Buddhista Főiskolán folytatott tanulmányokat. Sok írásában foglalkozik kultúrtörténeti kérdésekkel, illetve a keleti vallások kutatásával, elemzésével. Kötetei: Tudóspásztor (versek, 2012); Kőbálsány visszánéz (esszék, tanulmányok, 2018). Tagja a Magyar Írószövetségnek. Főleg a Kelet Felől, a Muravidék és az Esztergom és Vidéke című folyóiratok közlik írásait. Budapesten és Esztergomban él.

Stancics Erzsébet (1944, Székesfehérvár) – költő, író, kritikus. A Stancics család leszármazottja. Több könyve jelent meg. Legutóbbi kötete: Hatodik érzékel(1); Biró, Bp., 2016. Budapesten él.

Szakáli Anna (1952, Bognár) – költő. A Berkenye Zarárdi Alkotókör Egyesület vezetője, a Balatoni Író-tábor főszerzője. Tagja a Krúdy Gyula Irodalmi Körnek, a Szabolcsi Íróbábornak és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Több kötete jelent meg (versek, mesék, gyermekversek). Zarárdiban él.

Szepesi Zsuzsanna (1956, Dorog) – költő. Tanárként dolgozik, Pomázon él.

†Szokolay Zoltán (1956, Hódmezővásárhely – 2020, Fülöpsház) – költő, tanár. Gyermek Orosházán, diák Egerben és Budapesten volt. Magyar–orosz szakos középiskolai tanári képesítést szerzett, hosszú ideig tanított. Költői, műfordítói, előadóművészi és közéleti ambícióit egyaránt megmutatta. Országgyűlési képviselő volt. Díjai: Radnóti-díj (1984), Jelen költészeti díj (2016), Mécs László-díj (2017), Több kötete jelent meg. Tagja volt a Magyar Írószövetségnek és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek.

Sztaskó Richard (1987, Budapest) – magyar–kommunikáció szakos tanárként végzett az Eszterházy Károly Főiskolán, illetve drámatanárként a Károli Gáspár Egyetemen. Jelenleg egy budapesti gimnáziumban tanít.

Takáry Mihály (1954, Budapest) – író, költő, irodalomtörténész, tanár. Református papi családban született, ami egész életét meghatározta. A népi, nemzeti irodalom országos hírvő szónoklója. Kiemelt kutatási területei: Nyírő József, Wass Albert, Sinka István írói hagyatéka, szellemi öröksége. Előadássorozataiban és tv-műsoraiban egyaránt a magyar értéket tartja a leg-

fontosabbnak. A Magyar Írószövetség tagja. József Attila-díjat kapott 2019-ben. Budapesten él.

Tarjányi Imre (1945, Pusztasomorján) – költő. A Pázmány Péter Katolikus Hittudományi Egyetemen hittanárként diplomázott. Kifelé kopogtatás címmel jelent meg verseskötete a Kráter Kiadónál (Pomáz, 2002). Verseit gyakran olvashatjuk a Pannon Tükör és a Vár című folyóiratokban. A Magyar Műszámban most jelenik meg először. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Tapolcán él.

Téglási Imre (1952, Budapest) – költő, irodalomtörténész. Édesapja a Magyar Királyi Honvédség őrnagya volt, akinek a hon védelmén kívül más „bűne” nem volt. Téglási Imre Szegeden végezte az egyetemet, ott szerezte a doktori címet is. Az Alfa Szövetség elnökeként harcol a magyar családokért, gyermekekért. Tizenegy gyermek édesapja. Verseskönyvei és tanulmánykötetei jelentek meg. Tagja a Magyar Írószövetségnek és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek.

Tóthárpád Ferenc (1958, Szombathely) – író, költő, szerkesztő, dragológus. Dunapart, Hítel, Partium, Kelet Felől és más folyóiratok rendszeresen közlik írásait. Olvashatjuk a Párversék – Vas megyei költők antológiában is (2005). Formai és képi világa a hagyományos költészethez kötődik. Szülővárosában él.

Turbók Attila (1943, Budapest) – költő, újságíró, szerkesztő. Az ELTE bölcsészettudományi karán végzett 1975-ben. Az Ifjúsági Magazin irodalmi szerkesztője volt, dolgozott a Fiatal Művészek Klubjában, kulturális szervezőként a Zeneakadémián, a művelődési ház igazgatójaként Leányfalu. 1980-tól húsz éven át egy börtönügyi szakfolyóirat és a Börtönújság című hetilap szerkesztője. Öt verseskötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Véssey Ede (1948, Budapest) – költő. Építészmérnök, a Budapesti Műszaki Egyetem adjunktusaként dolgozott, majd az USA egyik legnagyobb építészeti-mérnöki irodájának vezető tervezőjeként tartósszerkezeti és szeizmikus tervezéssel foglalkozott. Versei a párizsi Irodalmi Újságban, folyóiratokban, és önálló kötetekben jelentek meg. Dallasban él. Legutóbbi verseskötete: Számvetés (Kráter, 2020)

Zatkalik András (1954, Budapest) – író, tanár, újságíró. Több kötete jelent meg. Nagy sikerű könyve: Boksay György idegenforgalmi és irodalmi munkássága (Pannónia – Balaton). Szabad Sajtó-díjat kapott 2016-ban. A Magyar Nemzeti Írószövetség Márai-pályázatának első helyezettje. Veszprémben él.

Zentai László (1950, Sopron) – író, költő, szerkesztő. Jogot végzett, majd közgazdász diplomát is szerzett. Nyugalmazott kormányzati főtisztviselő. Többkötetes alkotó: versek, tanulmányok, esszék és regények. A Soproni Füzetek periodika sorozat szerkesztője. Írásait leggyakrabban a Kelet Felől, a Soproni Füzetek, Palócföld, Agria és a Magyar Múza folyóiratok közlik. Szilasligeten él.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

A FESTÉSZETI HAGYOMÁNY VONZÁSÁBAN

Beszélgetés László Dániel festőművésszel

A Magyar Újságírók Közössége évente megrendezi a tavaszi képzőművészeti tárlatát. A kiállítás díjazottjairól minden alkalommal riportot közöl a Magyar Múzsza, az újságíró közösség kulturális folyóirata. A legutóbbi seregszemlén többek között László Dániel festőművész munkáját emelte ki a szakmai zsűri, és ezüst diplomával jutalmazta. Mint kiderült, díjazott képzőművészünk Budapesten, a MÚK székházától nem messze lévő, Bartók Béla úti Bartók 1 galéria vezetője, és a műterme is itt található.

A földszinten kávézó működik, s látogatásom ideje alatt az emeleti műterembe is beszüródött a vendégek lentről jövő élénk zsongása. Ám László Dániel már észre sem veszi, hozzászókkott a miliőhöz. Nem zavarja az sem, hogy alkotás közben betoppan egy-egy barát vagy kolléga rövid eszmecsere-re. A parányi, ablaktalan helyiség zsúfolásig tele festményekkel, a földön egymáshoz támasztva, a falon felaggatva különböző méretű vászonképek láthatók. Régebbi és a legfrissebb alkotásokból véletlenszerűen összerakott kiállítás ez, mely a belépő számára szerény, de hiteles összefoglalót ad a festőművész világáról. Tájképek, városképek, templombelső, csendéletek, enteriőrök, életképek sorakoznak egymás mellett, és sok vásznon a művész családja tűnik fel az otthon meghittségét, intimitását felidéző jelenségekben. Az egyik festmény a nemrég elhunyt, nagyra becsült és szeretett festőművész barát, Balogh Gyula temetését örökíti meg.

László Dániel

László Dániel idejének döntő többségét a műhelyében tölti, ám azok közé a festők közé tartozik, akik gyakran járnak művésztelepekre és ott szívesen mennek ki a tájba alkotni. Volt alkalmam Dániellel együtt dolgozni a sümegi képzőművészeti alkotótáborban, ahol magam is tapasztalhattam, hogy az impresszionisták korát megidéző módon készül föl a szabad ég alatti festésre. Már ismeri, hogy mely napszak a legalkalmasabb a kinti munkához, mikor láthatók jól a színek, mikor legszebbek a fények.

Munka közben a sümegi alkotótáborban

Dániel mindennap reggel és délután szinte percnyi pontossággal indul a tájba, amit előzőleg, portyái során kiválasztott magának. A helyszínre érve autójából kihúzza a festőszerszámokat tartalmazó talicskát, pillanatok alatt felállítja az állványt, és gyorsan munkához lát. Hosszú évek alatt szerzett tapasztalat birtokában lehet ezt a műfajt művelni, viszont nem elég a rutinra támaszkodni, mert a táj minden alkalommal más és más, a külső körülmények is percről-percre változnak, ezért mindig új kihívásokkal kell megküzdeni. Egy festőnek számításba kell vennie a fizikai erőnlétét is, hiszen szélben, melegben fél napokat a tűző napon állva festeni nem kis megterhelés. László Dániel szerencsés ember, mert nagy az állóképessége, a teherbírása, és a Jóisten sok energiával ajándékozta meg, amivel ő okosan tud gazdálkodni.

A műteremben látható tájképek többsége ugyancsak a szabad ég alatt készült. De ezen nem csupán a látvány pillanatnyi megragadását érhetjük tetten. Érezni a hely légkörét, ahogy a „genius loci” megérintette az alkotó lelkét, és parancsot adott a kéznek. A

A sümegi vár a valóságban és a festményen

tájban álló festő ugyan nem látható a festményen, mégis az ő szemével nézzük a látványt, s érezzük azt a viszonyt, mely közte és az ábrázolt téma közt létrejött.

Beszélgetésünk során magam is földézek néhány alkotótábori élményt, amikor egy falu szélén, vagy éppen egy dűlő mentén letáborozva, festés közben az ott élőkkel szóba elegyedtünk.

– Nehéz megfesteni ezeket az emberi találkozásokat – magyarázza Dániel. – Ezek a találkozá-

sok, beszélgetések segítenek abban, hogy otthon légy abban a tájban, amit meg akarsz örökíteni. Ezt az otthonosság érzést leginkább az emberi kapcsolatok teremtik meg. Bárhová mész, az otthonodat fested le. Igaz – fűzi tovább a gondolatait –, csak a győztesek engedhetik meg maguknak, hogy a saját kis hátországukat piedesztálra emeljék, a magyaroknak ez sincs megengedve. Gondoljunk Andrew Wyeth-ra, az amerikai festőre, aki saját környezetét, az amerikai vidéket festette meg, s ezzel az egyik legnépszerűbb és legelismertebb művész lett, kitüntetésekkel kapott, amiket maguk az amerikai elnökök adtak át neki. A mi festőnk, Balogh Gyula ugyanezt tette, saját környezetét, a családját, az otthoni tájat örökölte meg, de társadalmi helyzetét tekintve meg sem közelíti az amerikai festőét. Innen nézve Balogh Gyula életműve sokkal merészebb, radikálisabb, mint Andrew Wyethé, mert Balogh Gyula mögött nem állt ott a mindenkori elnök. Nekünk tehát ez a kihívás: a korszerűnek tartott tematikákkal, stílussal szemben merjük az otthonunkat, szűkebb környezetünket megfesteni.

Már ezekből a gondolatokból is következik, hogy László Dániel esetében a tradíciókkal szembeni elkötelezettség nem felvett szerep, de nem is egyszerűen csak lázadás, hanem mélyreható érdeklődés a klasszikus művészet iránt. A Kisképzőben tanult és az egyetemi időszak alatt is következetesen gyakorolt látás- és kifejezőmóddhoz mai napig hűséges. „Én így tudok festeni” – foglalja össze tömören, pedig már-már misszió ez a ragaszkodás, ez a divattal szembemenő festészeti hozzáállás. S ennek a küldetésnek fundamentuma a megismerés, a spirituális élménygyűjtés, melyek a festőt külső és belső utak megtételére inspirálják. Már az alkotótáborban együtt töltött napok alatt feltűnt, hogy Dániel sokoldalúan tájékozott, rengeteg embert ismer, és mintha az egész ország a szülőföldje lenne, a

Szobában, 2005, 100x100 cm

legeldugottabb magyar faluról is tud valamit. Nem csoda. Végigjárta az El Caminó zarándokutat, majd az ott szerzett tapasztalatok indították arra, hogy két évvel később a Kárpát-medencei Mária úton több társával végiggyalogoljon.

– Ezek nem előre megszervezett utak – feleli, amikor az indítékokat firtatom. – Hajtott a kíváncsiság, vajon, a gondviselés mit fog velem tenni váratlan helyzetekben? Gondoltam, bizonyára történni fog olyan valami, ami nincs előre megtervezve, kiszámítva. Látok egy cso-

Nagy Tarpaták völgye, 2010, 140x180 cm

dás hajnali napsütést, szivárványt, vagy éppen elkap a jégeső. De ezeken az utakon mindig a spontán emberi találkozások a legizgalmasabbak. Ha a helybeliek jó szívvel fogadnak, teával, süteménnyel kínálnak, anélkül, hogy erre készültek volna. Nyilván, realista festőként azt próbálom visszaadni, amit megélek, ezért a megismerés, a megélés igen fontos része az alkotói folyamatnak. Először az El Caminót jártam végig, ami egy mindenki által ismert divatos zarándokút komoly infrastruktúrával. Lényegében egyfajta turizmus. Erre nem sok időm volt felkészülni, csak úgy belecsöppentem, és egy folyamat részese lettem. Ez volt az első lépés. Szép volt Spanyolország, jó volt látni a több évszázados folytonosságot, de mindig az járt a fejemben, hogy ezt Magyarországon is meg lehet csinálni. Az El Caminón felbátorodva tehát a második lépés az volt, hogy egy szintén 1200 kilométeres és 40 napos gyalogos zarándokútra indultam, ezúttal budapesti lakásomtól Csíksomlyóra, majd ugyaninnen Mariazellbe. Így derítettem fel Magyarországot. S talán mindeközben magamat is megismertem, és megismertem a gondviselést. A harmadik lépést a festészet eszközével teszem,

Katedrális, 2009, 150x100 cm

Reggel az úton, 2009, 140x100 cm

és ez még nem zárult le. Itt nem én járom az utat, hanem a képeim, és nem is pontosan arra, amerre a Mária zarándokút halad, hanem mindenfelé. Pont azért, hogy ezt az utat meg tudjam mutatni a távollévőknek is. A Mária útról készült hatvan festményt, olykor két részre bontva, elviszem minden megyeszékhelyre kiállítani a történelmi Magyarországon. Eddig negyvenöt alkalommal szerveztem bemutatót, az idei évben a járvány miatt csak egy helyen volt látható, de jövőre Kárpátalján három helyszínen folytatom a tárlatok megrendezését.

Érdeemes figyelmet szentelni László Dániel galéria vezetői, kiállítás szervezői tevékenységére is. Nem csak azon fáradozik, hogy saját alkotásait megismertesse a közönséggel, hanem a Bartók 1 galériában rendszerint szervez olyan tárlatokat, melyek a magyarországi és a határon túli magyarok

területek képzőművészeti életét, művésztelepeit mutatják be. Ez a küldetés azért is jelentős, mert a mai hazai művészeti hierarchiában a Budapest-központúság erősen rányomja bélyegét a művészeti életre. Az országos tárlat is kevés, így a határon túli és a vidéki képzőművész társadalom háttérbe szorul, egyre kevesebb lehetőséghez jut, vagy egyáltalán nincs alkalma megjelenni. László Dániel galériájában az utóbbi időben többek közt a sümegi és a somogyfaiszi alkotótáborban készült munkák kaptak nyilvánosságot.

Görkorizni indulunk a kászoni gyerekekkel, 2018, 110x140 cm

A festőművész éppen egy Déván rendezett tárlat kapcsán ismerte meg Böjte Csabát. A vele való találkozás tette lehetővé, hogy egy hónap önkéntes munkát vállaljon a kászoni árvaházban. Az újságíró közösség által díjazott festmény, melynek címe *Görkorizni indulunk a kászoni gyerekekkel*, az itt töltött időszak élményeiből született. Amikor jelentkezett az alapítványnál, hogy szívesen dolgozna az árvaházban, Kászonba irányították. Ott felügyelő tanárként rajzot tanított, kirándulni, sportolni, lovagolni vitte a kiskamaszokat, s emellett még a szabadságra menő fűtő munkáját is ellátta. A Kászonban töltött egy hónap alatt minden gyerek portréját megfestette. Később ezt a portrészorozatot Budán, Böjte Csaba és az árvaház lakói jelenlétében, kiállították. Csaba testvérrel tervezték – meséli Dániel –, hogy a tehetséges gyerekek számára indítanak egy rajzkurzust Szárhegyen, a nyár folyamán, de a koronavírus járvány egyelőre megghiúsította ezt az elképzelést.

A téma kapcsán felmerül, Dániel miért nem tanít?

– Mert nem akarom senkinek azt mondani, hogy legyen festő – feleli. – Nem akarok senkit rossz útra vinni, tévhiteteket dédelgetni benne, hogy ennek a hivatásnak van perspektívája. Kérdés, persze, én miért lettem festő? Dédapám szobrász volt, Kisfaludi Strobl Zsigmond tanársegédjeként dolgozott, s a hivatásából jól megélt – meséli. – Budapesten a gazdag emberek közé tartozott. Apámat is felvették a Kisképzőbe, csak neki volt annyi realitás érzéke, hogy a gimnázium után mérnöknek ment. Engem valóban vonzott, hogy művész legyek, és nem azt mondom, hogy a pénz miatt akartam festő lenni, de akkor még volt alternatívája, renoméja ennek a pályá-

Otthon, 2005, 100x100 cm

nak: ha tehetséges vagy, szorgalommal festesz, akkor megélsz. Most már nem így van. Nagyon megváltozott a világ. Tizenötén végeztünk az évfolyamban, és csak néhányan maradtunk a pályán.

Eszmecszerénk közben megjegyzem, hogy ő még a sikeres festőművészek közé tartozik, hiszen rangos díjakat kapott már, a többi között 2012-ben ő nyerte el az Őszi Vásárhelyi Tárlat fődíját, a Tornyai plakettet.

– Természetesen örülök ezeknek az elismeréseknek – mondja, majd hozzáteszi: – Szomorú, ha ez jelenti a sikert.

Ma akkor tud egy művész megélni a

festészetből – fejti ki a véleményét –, ha gyártani kezd valamit, vagy idomul a rendszerhez, azaz megfelel a trend elvárásainak. Csak ez nem művészet. Érdekes, ugyanakkor nehéz a mi szakmánk, mert itt nincs konkrét feladat. Ma pedig egy művész ritkán kap megbízást, tehát magának kell kitalálnia valamit, ami vagy érdekes, vagy nem, többnyire nem. De ha például kapnék egy feladatot – magyarázza Dániel –, akkor azt jól meg tudnám oldani. Annak idején, amikor Kerényi Imre felkért egy történelmi tárgyú festmény készítésére az új alkotmányhoz, az volt a kérése, hogy fessek meg a Rákosi korszakot oly módon, hogy Rákosi Mátyás legyen a képen. Elvállaltam a munkát, de azt mondtam: rendben, megfestem a kort, de a kép főszereplője Mindszenty József lesz. Elfogadták, de

megerősítették az elvárást, hogy Rákosi feje szerepeljen a festményen. Nagy kihívás volt, de megoldottam. Ha megtalál egy munka – teszi hozzá a festőművész –, örülök neki, mert nem én küzdöttem, tapostam érte, hanem a képeimen keresztül jutnak el hozzám. És ez jó érzés.

László Dánielt, ha nem is gyakorisággal, de időnként – a festőt idézve – megtalálja egy-egy feladat. Például 2014-ben egy igazán szép, szakmai tudást, szorgalmat megkívánó megbízást nyert meg a Külső Ferencvárosi Szent Kereszt Plébániatemplom meghívásos pályázatán. Ekkor készült a *Golgota* című alkotása, melynek a kompozícióját maga tervezte, és önállóan készítette el a négy és fél méter

Imcsi, 2017, 60x70 cm

Szoba 2, 2007, 100x100 cm

magas és nyolc méter széles vászonra festett művet. Ma is látható Budapesten, a Szent Kereszt templomban.

– A *Golgota* kép kompozícióját a barokk festészeti hagyományokból merítettem – magyarázza a festőművész. – A későbbi korok művészei kibillentették a centrumból a korpuszt, és az egész középkoron átívelő kompozíciós hierarchia emiatt megszűnt. Ezért nyúlok vissza a hagyományos barokk *Golgota* ábrázoláshoz. Rembrandtnak van egy nagyon szép csoportfűzése a *Három keresz* című rézkarcán. Ezt a rézkarcot élete végéig fejlesztette, tovább dolgozta, ám festményt nem készített belőle, sem ő, sem az utókor. Nehéz téma, de mégis ezt választottam kiindulásnak. Időben megbeszéltem a Budaörsi Passiójátékok szervezőjével, hogy a festmény kedvéért harminc statiszta beöltözik a helyszínen, és segítenek a beállítás elkészítésében. Így Rembrandt kompozícióját élő, jelmezes modellek segítségével rekonstruálni tudtam. Szintén lényeges, hogy egy élő hagyományt, a budaörsi hívek passiójátékát vettem alapul, és nem a fantáziámra bízom a színészek, karakterek kiválogatását.

László Dániel azok közé a festőművészek közé tartozik, akik rendszeresen és sokat alkotnak. Erejéből még arra is futja, hogy közösséget szervezzen maga köré, ne magányos farkasként lézengjen a művészvilágban. Ennek is köszönheti, hogy neve ismertté lett, és meghatározó alakjává vált a hazai képzőmű-

vészeti élet negyven körüli generációjának. Ő a Sensaria Képzőművészeti Egyesület egyik alapítója és motorja. Amikor 1996-ban a képzőművészeti egyetemre került, a magyar művészeti életben a realista, figuratív ábrázolás lenézett, már-már megvetendő irányzatnak számított. Még a mesterek között is akadtak, akik a festészet műfaját is tagadták, és a táblakép festészet végét vizionálták. Fia-tal festőnk ebben a légkörben talált társakra, akik hitet tettek a látványelvű festészet mellett, és az elvont, érzelemmentes, intellektuális stílusáramlatok után ők ismét az érzékletesebb, látványra épülő kifejezésmodot választották. Ez a szellemi azonosság terelte egy csoportba a Sensaria tagjait, akiknek többsége már a képzőművészeti egyetemen összeverődött a közös munkák, élmények során. Az

Rákosi Mátyás kora, 2011, 150x108 cm

Andrassy 60, 2011, 80x60 cm

egyesület tevékenységét a kezdetektől nagy szimpátiával figyelő és értékelő Sturcz János művészettörténész az új konzervatív jelzővel foglalta össze törekvésüket, majd a radikális neo-konzervatív terminussal határozta meg a fiatal képzőművészekből álló csoportot. A tradícióhoz való kötődés, a nagy elődökhöz való kapcsolódás és újraértelmezés igénye a Sensaria egyesület ars poeticája.

„Máig érvényes programjuk úgy létrehozni kortárs művészetet, figurális, realista festészetet, hogy az a hagyományos műfaji eredményeket, szabályokat figyelembe vegye, és mégse legyen poros, üres, avított. Úgy nyúlni az ecsethez, hogy magában az ember Vermeerrel, Velazquezzel folytat szellemi diskurzust, és mindeközben a jelenben is maradjon, az egyik legnehezebb feladat” – fogalmazott Kovács Lehel festőművész, a Sensaria tagja egy kiállítás megnyitón.

László Dániel vezetésével a Sensaria rendszeresen szimpóziumokat tartott, közös kiállításokat szervezett hitvallásuk szellemében. Egyik ilyen jelentős eseménynek mondható a 2007-ben megvalósított különleges, s talán kevés nyilvánosságot kapott kiállítás a Nemzeti Galériában. A festmény ideje – Az újraértelmezett hagyomány című tárlat kollekciója a Nemzeti Galéria gyűjteményéből kiválogatott művekből, valamint a Sensaria alkotói és a meghívott mesterek munkáiból tevődött össze. A nagy elődök, például Szinyei Merse Pál,

Mednyánszky László, Ferenczy Károly, Csontváry Kosztka Tivadar művei mellett témában és szellemiségében hasonló alkotások szerepeltek a kortárs művészek munkáiból, hidat teremtve múlt és jelen között, bemutatva a több nemzedékeken átívelő tradíció láncolatot. László Dániel tizenegy festménnyel vett részt ezen a seregszemlén, s elbeszélése alapján óriási, felemelő élmény volt számára, hogy a *Selmecbánya látképe* című munkája Csontváry Kosztka Tivadar ugyanezt a

Káposztáskert, 2009, 100x100 cm

Társalgó a Kecskeméti Alkotóházban, 2013, 150x200 cm

címet viselő és ugyanezt a témát megörökítő alkotása mellett volt látható.

A hagyomány tiszteletéről árulkodik az is, hogy László Dániel tradicionális műfajokkal foglalkozik. Már pályája kezdetén festői világának központi témája volt a csendélet. Ezeken a munkákon többnyire valamilyen tárgyészlet, gyertya vagy borospohár szerepel. Előfordult, amikor víz volt a pohárban, máskor üres volt a pohár, de akadt törött poharas verzió is. Zömmel a gyertya és a bor viszonyáról szóltak ezek a képek, és többek közt a Százkép című kiállításon mutatta be a kollekciót. Jellegetes „lászlódanis” kép, amikor a tájképben megjelenik a csendéleti elem. A bárhol lévő helyszín előterében megterített asztal, rajta borral töltött poharak láthatók. „Érdekel, hogy a kedvenc festőim miképpen oldják meg ezt a kérdést – nyilatkozta egy alkalommal. Én mindig a festői megoldások felé igyekezem orientálódni. Próbáltam a művészeti hagyományokat feltérképezni: izgatott, miket festett Cotán, Zurbaran, Caravaggio, amikor artikuláltan beszélnek a festészet nyelvén, milyen finomságokat, problémákat vetettek fel. E problémafelvetések, úgy érzem, a mai napig aktuálisak, ezeket próbáltam én is át- és továbbgondolni.”

Később a csendéletek mellett egy-egy figura is bekerül László Dániel festményeinek terébe. A 2004-es Műcsarnokban rendezett Egyhetes kiállításon Vermeer világát igyekezett hazai, mai magyar kör-

nyezetbe illeszteni. Ezeken a festményeken egy ember látható a festőművész életének valamely részére jellemző környezetben. Aztán ez a téma is tovább fejlődött, szerteágazott, és a festőművész elkezdett „a kép a képben” problémával foglalkozni. Például a korábban készült munkáit belefestette az újakba, ahogy a falhoz támasztva, a műteremben sorakoznak. Az aprólékos technikát igénylő tematika ellenére László Dániel festményei nem részletezőek. Nem

Léggömb, 2013, 150x100 cm

Selmecbánya lát képe, 2002, 140x180 cm

szereti túlfesteni a képet, nem merül el részletekben, a hangsúlyokat a fény-árnyék egymásmellettsége adja meg, egész festészetét a nagyvonalúság, könnyed ecsetkezelés jellemzi. Elképzelhető, hogy a mai képzőművészek bátrabban bánnak a festékekkel, mint elődeik, ám Dániel így vélekedik erről: soha nem törekszik arra, hogy a stílusa különbözzön a hagyományoktól, hogy úgymond modernebb, mai legyen. Szerinte egy festmény, amin nincs olyan tárgy, mely a korra utal, például autó, divatos ruha vagy mobiltelefon, akkor is látszik, hogy nem száz éve készült, hanem ma. A mai ember ugyanis nem úgy látja a világot, mint a 19. század második felében élő.

A műteremben lévő gazdag festőanyag szinte minden témából ad a látogató számára egy kis ízelítőt. Kissé meglepő, hogy az ember nélkül ábrázolt, kihaltak tűnő belső terek, menzák, művelődési házak aulái, kórházfolyosók, könyvtár, biliárd terem, a Kisképző pincéje. Mindezekhez a helyekhez személyes élmények kötik, magyarázza a festő. Vissza-visszatérő téma a rideg, nyomasztó, szürke, gyakran lepukkant városi közeg, Budapest terei, utcái, épületei. Ezek a realista enteriőrök a külvárosok és lakótelepek lehangoló állapotát, az elmúlt hatvan évben átalakult tárgyi kultúra mementóként megmaradt épületbelsőit ábrázolják.

– Az ilyen típusú képeimen – vallja a festőművész – hangsúlyos a besütő napsugár, a virágzó természet, a fény az alagút végén. Földi létünk csak egy állomás, valljuk be, elég lepusztult posztszocialista állomás. Nem tudunk mást tenni, mert hogy ezt örököltük, ez jutott nekünk, innen kell felállni. Ha erőfeszítéseink ellenére sem tudjuk emberibbé, otthonosabbá, élhetőbbé tenni a környezetünket, jusson eszünkbe: ha túljutunk rajta, ott biztosan süt majd a nap, ideális táj fog várni bennünket. A család légköre mindenesetre egy melegséggel eltöltő sziget ebben a világban. A legnagyobb értékünk és eredményünk is egyben.

Angyalföldi taxiállomás, 2010, 100x140 cm

Kopaszi gát, 2013, 80x60 cm

Valóban, a városképek komor, depri-máló szürkeségével szemben az otthon és a családtagokat ábrázoló festmények meleg színeikkel, nyugalmat, békességet, melegséget árasztanak. Az a hely, ahol védelmet találunk, ahová vágyik az ember. Az otthon megörökítése manapság nem tartozik a kedvelt témák közé. Legföljebb a családi élet egy-két mozzanatának groteszk megjelenítését tartják érdekesnek a kortárs művészek. László Dániel festésze ebben is egyéni, a divattal szemben álló, mondhatni, lázadó.

Számtalan festménye örökíti meg az otthon menedék jellegű hangulatát, intimitását. Vásznonra festi a szobát sejtelmessé tevő gyertyafényt, viszsza-visszatérő motívumként a zongorát, asztalt, fotelt, ágyat és a tükröt. Ám legfőbb szereplők a családtagok, elsősorban a gyermekek: István, Édua, Anna és Imi.

– Még 2001-ben, első fiam születésekor elkezdtem a gyerekeimet festeni – emlékszik vissza Dániel. – A születésük pillanatától, a szülőszoba műtőzöld világától kamasz korukig festettem őket. Otthon, művésztelepeken, kirándulásokon. Ösztönösen jött a téma, meg kéznél is volt, hiszen napi 4-5 órát voltam velük délelőttönként, délután pedig a műteremben dolgoztam. Mindig az életem eseményeit festettem, tájakat, ahol járok, Rómát, Itáliát, Csontváry útjait, vagy még az egyetemen a Károlyi osztályban zajló összejöveteleket. Ha az ember életében ilyen gyökeres változás áll be, mint első gyereke születésekor, természetes, hogy a témaválasztás és orientálódás szempontjából is komoly hatással lesz a festésetemre. A családdal kapcsolatban személyes élményem az is, hogy én nem csonka családban nevelkedtem, és abban a szerencsében volt részem, hogy mind a négy nagyszülőmet ismerhettem, és rendszeresen tölthettem náluk hosszabb időszakokat is. A család a társadalom alappillére, erre szeretném felhívni a figyelmet képeimmel. Ez sokáig közhelynek tűnt, hiszen majdnem mindenki családban élt, fiatalon megházasodott és családot alapított. Mára viszont felértékelődött ez az állítás, hiszen ez a család alapú társadalom megrepesztett,

Születés, 2014, 60x80 cm

a családok felbomlása vagy meg nem alakulása komoly demográfiai problémákat vet fel, mely egészen a migrációig vezetnek. Erre, mondanom sem kell, nem én jöttem rá, én csak komolyan elkezdtem a témával foglalkozni. Kalkuttai Szent Teréz mondása: „Ha meg akarod változtatni a világot, akkor menj haza és szeresd a családodat!”

A család fontosságát a romboló erők is nagyon pontosan tudják, és nagyon jól szervezettek annak érdekében, hogy a család intézményét felszámolják.

Beszélgetésünk végén szó esik az ideik, Műcsarnokban rendezett Nemzeti Szalon kiállításról. László Dániel *Műterem* című festménye is szerepelt ezen a seregszemlén. Nagy eseménynek tartja, hogy egyáltalán

Szánkózók, 2019, 100x100 cm

létrejött ez a tárlat, hiszen Budapesten hosszú idő óta ez a második Nemzeti Szalon, mely a festőművész szerint lényegesen színvonalasabb és körütekintőbb, mint az öt évvel ezelőtti. A 19. és a 20. századi Nemzeti Szalonok folyamata megszakadt a 90-es években, és ha nem is azt a fonalat vette fel, de lényegében a Magyarországon hangsúlyos szobrászati, grafikai és festészeti törekvések egymás melletti felsorakoztatásának fontos feladatát látta el. László Dániel a Nemzeti Szalonban kiállított nagy méretű alkotása a gyermelyi és a somogyfaiszi művésztelepen készült, és egy sorozat harmadik eleme.

– Vegyes technikával, minden korábban használt eszközt együttesen használva festettem meg a Műcsarnokban is kiállított festményemet – tudom meg a festőművésztől. – Állva szoktam festeni, de itt tudatosan ülve ábrázolom magam munka közben, Gustave Courbet Nagy műterem című képe miatt. A képen Courbet hasonlóan félig háttal ül egy közepes méretű tájkép előtt,

amit a műtermében fest, és ezt a kompozíciót örököltette meg Courbet. Az valóban nagy műterem, a kép is méretes. Én is ezt a címet akartam eleinte adni a képnek, hogy a „Nagy műterem”, mert akkor az utalás egyértelműbb lenne. Feltételezem, így is meg lehet találni a párhuzamot. A nevezett Courbet képet mindig is vegyes benyomásokkal néztem. Miért tájképezik egy sötét műteremben? Miért nem megy ki a szabadba tájat festeni? Találni rá magyarázatokat, de én a saját válaszomat akarom megkapni, ami inkább töprengést jelent. A képem az azt vetem fel, hogy a festőművész éppen fest valamit magának. Ez leginkább őt érdekli, tehát indokolt, hogy magát festi, hiszen ez az ő világa, melyben a teste, a figyelme, a környezete is benne van. A két kép közötti különbség is jelentést hordoz. Courbet

Műterem III., 2020, 180x140 cm

Éjjeli út, 2009, 60x80 cm

műtermében sok az ember, tolongó műélvezők, kutyák, nyüzsgés, még túlórázó aktmodell is látható. Kétszáz éve más volt a festészet szerepe, akkor az a vizuális média zászlóshajója volt. Most, a 21. században megint csak más a helyzete a festészetnek. Ezt mi, festők hiába szeretnénk máshogy tudni, a festészet jelen körülményei nem rajtunk múlnak. Napjainkban a kortárs képzőművészetet csak nagyon szűk réteg követi figyelemmel, mások a lehetőségek, kisebbek a méretek, csak lézengenek a mecénások. De azt hiszem, a valódi lényeg változatlan: a festő fest.